

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Natura 2000-basisanalyse

2022-2027

Revideret udgave

Sydfynske Øhav

Natura 2000-område nr. 127

Habitatområde H111

Fuglebeskyttelsesområde F71 og F72

November 2021

Udgiver: Miljøstyrelsen

Redaktion: Miljøstyrelsen Fyn

Forsidefoto: Monnet er Fyns største strandeng

Fotograf: Jonas Hansen

ISBN: 978-87-7038-866-5

Baggrundskort: © Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering

Indhold

1. Natura 2000-basisanalyse (planperiode 2022-2027)	4
1.1 Basisanalysens indhold	4
1.2 Natura 2000-planprocessen	5
1.3 Udpegningsgrundlag	5
1.4 Naturtilstandssystem	5
1.5 Datagrundlaget	7
1.5.1 Særligt om arter	8
1.6 Foreløbig vurdering af områdets trusler	9
2. Sydfynske Øhav	10
2.1 Områdebeskrivelse	11
2.2 Udpegningsgrundlag for Natura 2000-området	12
2.3 Opsummering	14
3. Områdets naturtyper	16
3.1 Områdets terrestriske natur	17
3.1.1 Lysåbne terrestriske naturtyper	20
3.1.2 Skovnaturtyper	41
3.2 Områdets sø-natur	49
3.2.1 Søer under 5 ha	49
3.2.2 Foreløbig vurdering af negative påvirkninger (trusler mod naturtilstanden)	51
3.2.3 Søer over 5 ha	51
3.3 Områdets vandløbsnatur	52
3.4 Områdets marine natur	52
3.4.1 Foreløbig vurdering af negative påvirkninger (trusler mod naturtilstanden)	54
4. Områdets habitatarter	58
5. Områdets fuglearter	67
5.1 Ynglefugle	67
5.2 Trækfugle	86
5.3 Foreløbig vurdering af trusler mod fugle	94
6. Indsatser i området	95
6.1 Indsatser på marine arealer	97
6.2 Indsatser i vandplaner	97
7. Litteratur	99
7.1 Anvendte EU-direktiver, love og bekendtgørelser	99
7.2 Anvendt faglitteratur	99
8. Bilag 1	102
9. Bilag 2	103

1. Natura 2000-basisanalyse (planperiode 2022-2027)

EU's Natura 2000-direktiver (fuglebeskyttelsesdirektivet og habitatdirektivet) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter af europæisk betydning.

Danmark har valgt at gøre dette ved en systematisk og tilbagevendende Natura 2000-planlægning, der på grundlag af direktivforpligtelsen og den nationale naturovervågning for 6-årige planperioder (dog 12-årige for skovbevoksede fredsskovpligtige arealer) prioriterer den krævede indsats. Planperioden 2022-27 dækker også de fredsskovpligtige arealer. På det akvatiske område bygger indsatsen i vid udstrækning på den, der fremgår af vandområdeplanerne, som har til formål at forbedre vandmiljøet i retning af god økologisk tilstand. Dette vil samtidig tilvejebringe forbedringer i vandkvaliteten og fysiske forhold i vandløb (fx fjernelse af spærringer), som er nødvendig for at opnå god naturtilstand for de vandområder, der også er udpeget som Natura 2000-områder.

Natura 2000-planlægningen sker efter reglerne i miljømålsloven og skovloven med tilhørende bekendtgørelser. En Natura 2000-plan består af mål for naturtilstanden i Natura 2000-området og et indsatsprogram. Indsatsprogrammet for det enkelte Natura 2000-område udarbejdes på baggrund af en basisanalyse og foreliggende overvågningsdata.

Basisanalysen, som præsenterer datagrundlaget, skal indeholde følgende elementer:

- Kortlægning af habitatnaturtyper og levesteder for arter, som områderne er udpeget for.
- Vurdering af tilstand og foreløbig vurdering af trusler.
- Et resumé, som på kortbilag angiver beliggenheden af de kortlagte arealer og tilstanden.

Der er udpeget 269 habitatområder og 124 fuglebeskyttelsesområder i Danmark.

Fuglebeskyttelses- og habitatområder kan være sammenfaldende eller ligge i umiddelbar tilknytning til hinanden, hvorfor der i alt er 257 Natura 2000-områder i Danmark.

1.1 Basisanalysens indhold

Basisanalysen er grundlaget for målfastsættelse og indsatsprogram i Natura 2000-planen for de enkelte, udpegede Natura 2000-områder. Basisanalysen fokuserer på Natura 2000-forpligtelser og dermed på de arter og naturtyper, som området er udpeget for at beskytte.

Basisanalysen er udarbejdet på grundlag af de nationalt indsamlede og kvalitetssikrede data, der indhentes gennem det nationale overvågningsprogram for vand og natur - NOVANA. Data er offentligt tilgængelige på Danmarks Miljøportal. Miljøstyrelsen har i årene 2016-19 gennemført en fornyet kortlægning af de enkelte habitatnaturtyper og visse arters levesteder, og data herfra udgør sammen med andre data fra NOVANA-overvågningen omdrejningspunktet for basisanalysen.

For de marine naturtypers vedkommende, foretages der som udgangspunkt én kortlægning af udbredelsen af naturtypen. Områderne overvåges dog løbende i NOVANA-programmet.

Natura 2000-planlægningen 2022-27 vedrører både de arealer, der er omfattet af miljømålsloven og de arealer, der er omfattet af skovloven.

Basisanalysen, som er udarbejdet inden afslutning af anden planperiode for Natura 2000-planen (2016-2021), vil for hvert område indeholde en status for indsatser i første planperiode (2010-2015) og den del af anden planperiode (2016-2021), der er gået. Status bygger primært på tilgængelig viden om tilsagn om tilskud efter landdistriktsstøtteordningerne og godkendte EU-projekter (LIFE).

1.2 Natura 2000-planprocessen

Planprocessen for de statslige Natura 2000-planer er fastsat i miljømålsloven og i bekendtgørelse om Natura 2000-skovplanlægning.

Natura 2000-planen udarbejdes efter forudgående drøftelse med de berørte statslige, kommunale og regionale myndigheder og med inddragelse af nationalparkbestyrelser, foreninger, organisationer og lodsejere, som har en væsentlig interesse i planen. De tværgående, overordnede drøftelser foregår på nationalt niveau. På regionalt niveau præsenterer Miljøstyrelsen de relevante basisanalyser, og et muligt planindhold drøftes. Basisanalyserne offentliggøres senest samtidig med, at drøftelser med de berørte interessenter indledes.

Forslag til Natura 2000-planer for 2022-2027 skal offentliggøres senest 1 år efter offentliggørelsen af basisanalyserne. Planforslagene sendes herefter i mindst 12 ugers offentlig høring, hvorefter de endelige planer udgives. Der gælder særlige høringsregler, hvis det offentliggjorte planforslag ændres væsentligt.

1.3 Udpegningsgrundlag

For hvert Natura 2000-område findes et udpegningsgrundlag, der ud fra de af EU fastsatte regler rummer væsentlige forekomster af arter og naturtyper, der er omfattet af naturdirektiverne. For disse dyr, fugle, planter og naturtyper er der inden for de udpegede Natura 2000-områder en særlig forpligtelse. Det er de arter og naturtyper, der er på områdernes udpegningsgrundlag, som behandles i denne basisanalyse. Indsatsen for Natura 2000-områdets udpegede naturtyper og arter vil dog i mange tilfælde betyde, at forholdene også forbedres for en lang række både almindelige, sjældne og rødlistede arter, der findes inden for området, men som ikke er grundlag for områdets udpegningsgrundlag som Natura 2000-område.

Naturen er dynamisk, og nogle arter og naturtyper indvandrer til nye områder, mens andre af naturlige grunde forsvinder fra områder, hvor de tidligere var kendt. Endvidere forbedres vidensgrundlaget om arternes og naturtypernes forekomst inden for områderne yderligere i forbindelse med systematisk kortlægning, overvågning og andre undersøgelser. Derfor opdateres udpegningsgrundlaget for de enkelte Natura 2000-områder med mellemrum. Dette vil typisk ske hvert 6. år forud for udarbejdelse af nye statslige Natura 2000-basisanalyser og Natura 2000-planer. Miljøstyrelsen har i 2019 haft opdateret udpegningsgrundlag for såvel fuglebeskyttelsesområderne som habitatområderne i offentlig høring. Basisanalyserne er udarbejdet på baggrund af det forslag til udpegningsgrundlag, der har været i høring i 2019, dog er enkelte fejl i forslaget efterfølgende rettet. Udpegningsgrundlaget for nye habitatområder og store udvidelser er desuden opdateret på baggrund af den supplerende kortlægning foretaget i 2019 som følge af en justering af områdernes afgrænsning. Opdateringen er sket efter de samme faglige kriterier, som blev anvendt ved udarbejdelse af høringsforslaget. Basisanalyserne vil blive opdateret, hvis høringen giver anledning til yderligere ændring af udpegningsgrundlaget.

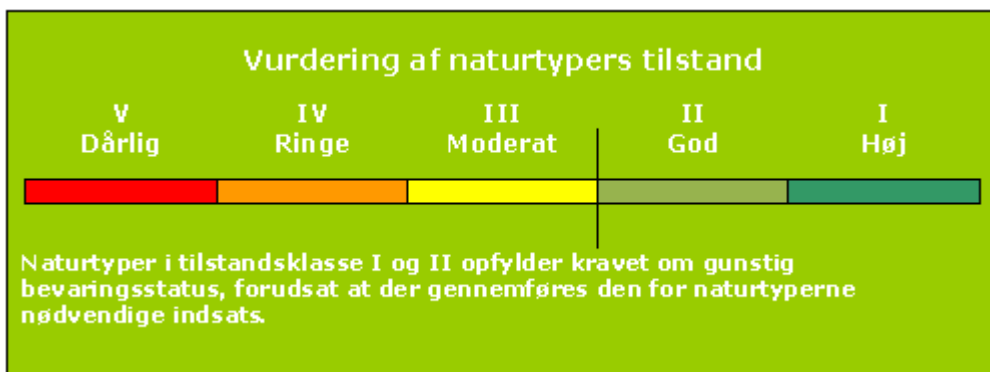
1.4 Naturtilstandssystem

Overvågningen og kortlægningen af naturtyperne og levesteder for arter viser, at mange af disse i forskelligt omfang bliver påvirket af en række faktorer, som kan have betydning for naturtypernes og levestedernes tilstand og indhold af dyre- og plantearter.

Der er ikke udviklet et tilstandsvurderingssystem for de marine naturtyper.

Vurdering af de fleste naturtypers naturtilstand bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser, hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst. Tilstandssystemet er nærmere beskrevet i DCE Aarhus Universitets faglige rapport "Vurdering af naturtilstand", der indgår i Bekendtgørelse om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius på 5 m, og et strukturindeks, der i de lysåbne naturtyper er baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drængrøfter m.m. Artsindeks for søer er beregnet ud fra alle fundne arter i både rørsump og sø.

Struktur- og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen til naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at artspotentialet endnu ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med højt artspotentiale (eller potentiale for høj naturtilstand, men med stort behov for pleje eller anden indsats).

Tilstandsklasser for naturtyper

Kortlægningen af de lysåbne naturtyper og levestederne i habitatområderne gentages med 6 års mellemrum. Skovnaturtyper med fredskovspligt kortlægges med 12 års mellemrum. Kortlægningen af de små søer er foregået løbende siden 2007. Der er således gennemført tre kortlægninger af de fleste terrestriske, lysåbne naturtyper og to kortlægninger af skovnaturtyperne.

Natura 2000-områdernes lysåbne, terrestriske naturtyper blev første gang systematisk kortlagt i 2004-06. Her blev 23 lysåbne naturtyper kortlagt. De 10 skovnaturtyper blev kortlagt første gang i 2005-12. I 2010-12 blev de 23 lysåbne naturtyper genkortlagt. Yderligere 10 lysåbne terrestriske naturtyper blev inddraget i kortlægningen. De 10 skovnaturtyper og alle 34 lysåbne naturtyper er genkortlagt i perioden 2016-19. I 2018 blev Natura 2000-områdernes områdegrænser justeret, og der blev udpeget en række nye områder. I 2019 blev der gennemført en første kortlægning af de nye arealer.

Den nye kortlægning af de lysåbne naturtyper og skovnaturtyperne er mere detaljeret og giver dermed et mere finmasket billede af områdets habitatnatur. En sammenligning af resultaterne fra kortlægningerne kan derfor vise udsving, både i antallet af naturtyper, deres arealer og deres tilstand, som er et resultat af denne større detaljeringsgrad samt mindre metodemæssige ændringer i kortlægningen. For hvert Natura 2000-område er udsving i kortlagt naturareal og beregnet naturtilstand vist og kommenteret. Det er vigtigt at være opmærksom på, at kortlægningen er et øjebliksbillede, og kan være påvirket af fx årstidsvariation som den meget tørre sommer i 2018, og at ændringer i fx hydrologiske forhold eller tilgroning kan have betydning for hvilke arter,

der registreres i området. Naturen er langsom og stabile forbedringer af tilstanden kan tage lang tid, fx er plejekrævende naturtyper afhængig af vedvarende pleje.

Lige som for de lysåbne habitatnaturtyper og de mindre søer er der udviklet systemer for at kunne beregne tilstanden af levesteder for en række arter. Det drejer sig om arterne klokkefrø, stor vandsalamander og eremit samt 16 arter af ynglefugle.

Systemet inddeler arternes levested i 5 tilstandsklasser, som beskrevet under naturtypernes tilstandssystem. Beregningen af tilstanden er baseret på en række nøglefaktorer, der er specielt vigtige for, at levestederne kan fungere optimalt for de pågældende arter. Se de tekniske anvisninger til kortlægning af levesteder for klokkefrø, stor vandsalamander, eremit og ynglefugle.

For arter og naturtyper uden et bekendtgørelsesfastsat naturtilstandssystem vil udviklingen i naturtilstanden blive beskrevet på grundlag af betydende naturparametre. Det kan fx være parametre som bestandstal, udbredelse og forekomst af sårbare arter, store træer, eutrofiering eller tilsvarende, hvor der er indsamlet ensartede landsdækkende data. Miljøstyrelsen vurderer på den baggrund, om der er tale om fremgang, tilbagegang eller stabil tilstand. En stabil tilstand eller fremgang anses for at være i overensstemmelse med direktivforpligtigelsen om at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter af europæisk betydning.

1.5 Datagrundlaget

I hver enkelt basisanalyse præsenteres aktuelle overvågningsdata for naturtyper og arter, der er medtaget på det pågældende Natura 2000-områdes udpegningsgrundlag.

Data, der anvendes og præsenteres i basisanalyserne, er ensartede, kvalitetssikrede og landsdækkende data, der er offentligt tilgængelige. Det vil i helt overvejende grad dreje sig om data indsamlet og kvalitetssikret i forbindelse med gennemførelse af det statslige overvågningsprogram - NOVANA. Den konkrete, praktiske gennemførelse af overvågningen og efterfølgende databehandling for de enkelte arter og naturtyper er beskrevet i de tekniske anvisninger, som kan findes på DCE Aarhus Universitets hjemmeside og for arternes vedkommende i de årlige NOVANA-rapporter.

De fleste data stammer fra den terrestriske del af overvågningsprogrammet, men derudover inddrages data indsamlet i de øvrige NOVANA delprogrammer, fx kortlægning og tilstandsvurderinger i søer, kortlægning af marine naturtyper og vandløb samt artsdata fra de akvatiske overvågningsprogrammer i NOVANA fx data til belysning af forekomst af lampretter, fisk, insekter og havpattedyr.

Naturtype- og artsdata, der anvendes i basisanalyserne, kan findes på Miljøministeriets [MiljøGIS](#) og i [Danmarks Naturdata](#).

Overvågning og kortlægning af naturtyper, arter og fugle er i NOVANA-programmet foretaget gennem hele overvågningsperioden, og er gennemført på forskellige tidspunkter og med forskellige intervaller.

Den marine habitatnatur er kortlagt i perioden 2011-2018. Miljøstyrelsen er fortsat i gang med kortlægning af udbredelsen af de marine naturtyper, hvor der hidtil har været særligt fokus på rev, boblerev og sandbanke. De marine naturtyper kortlægges først ved en geologisk akustisk kortlægning af området. Dette gøres ved, at der indsamles sejldata i området med såkaldt sidescan sonar, som giver et billede af havbundens ruhed, dette er sammenholdt med ortofoto, satellitfotos samt tidligere data fra geologiske boringer og andre sejldata. Efterfølgende er den geologiske

kortlægning verificeret med videoundersøgelser på udvalgte lokaliteter og evt. dykker, hvor flora og fauna samtidig registreres og sammenholdes med evt. tidligere data fra NOVANA.

Grænserne for en hel række terrestriske Natura 2000-områder er justeret i 2018. For at kunne præsentere en fuldt dækkende kortlægning af også de nye arealer (ca. 31.000 ha) er der gennemført en supplerende kortlægning af naturtyperne, levesteder for arter og fugle samt overvågning af ynglefugle i de nye områder og udvidelserne i 2019.

Der findes andre data om naturen i Natura 2000-områderne. Disse er dog ikke tilstrækkeligt ensartede og landsdækkende til, at Miljøstyrelsen har inddraget dem i de statslige basisanalyser, som blandt andet skal danne grundlag for en national prioritering af indsatsen i 3. planperiode (2022-2027). Mange af disse data vil med fordel kunne indgå i senere faser af planlægningen, ikke mindst i forbindelse med fastsættelse af konkrete forvaltningstiltag.

1.5.1 Særligt om arter

I basisanalysen præsenteres data om arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for området, og som dermed er en del af Natura 2000-forpligtelsen.

For en række arter er der i de terrestriske overvågningsprogrammer indsamlet data til belysning af deres forekomst og udbredelse især i men også i et vist omfang udenfor Natura 2000-områderne.

For stor vandsalamander, klokkefrø og eremit er der i NOVANA-programmet ud over artsovervågningen også gennemført en levestedskortlægning til beregning af kvaliteten af de pågældende arters levesteder. Disse data bliver præsenteret i basisanalyserne for de områder, hvor en eller flere af disse arter er medtaget på områdernes udpegningsgrundlag.

Fuglenes udbredelse, antal og bestandsudvikling beskrives på baggrund af data indsamlet og kvalitetssikret i forbindelse med gennemførelse af NOVANA-programmerne i perioden. Princippet for overvågning af både ynglefugle og trækfugle er, at alle arter, som indgår i et eller flere Natura 2000-områders udpegningsgrundlag overvåges i de områder, hvor de indgår i områdernes udpegningsgrundlag. Overvågningen er tidligere gennemført med forskellige frekvenser, men med udarbejdelse af en nyt overvågningsprogram gældende fra 2017, vil der som udgangspunkt fremadrettet blive gennemført overvågning af yngle- og trækfuglene hvert andet år - for enkelte arter dog hvert tredje år. Overvågningsdata til vurdering af fuglenes forekomst er for ynglefuglenes vedkommende helt overvejende indsamlet af Miljøstyrelsen. For trækfuglene er de data, der præsenteres for perioden 2010-2017, indsamlet og bearbejdet af DCE Aarhus Universitet. For nogle få af de sjældne ynglefugle suppleres der med data fra Dansk Ornitologisk Forening. Disse data kvalitetssikres af Miljøstyrelsen og er efterfølgende anvendt i forbindelse med udarbejdelse af basisanalyserne.

For fuglearterne på Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag er resultaterne fra NOVANA-programmet beskrevet i de videnskabelige rapporter fra DCE Aarhus Universitet.

For 16 af de mest truede danske ynglefugle er der – i lighed med tidligere – desuden sket en kortlægning af de pågældende arters levesteder i de områder, hvor de pågældende arter indgår i fuglebeskyttelsesområdernes udpegningsgrundlag.

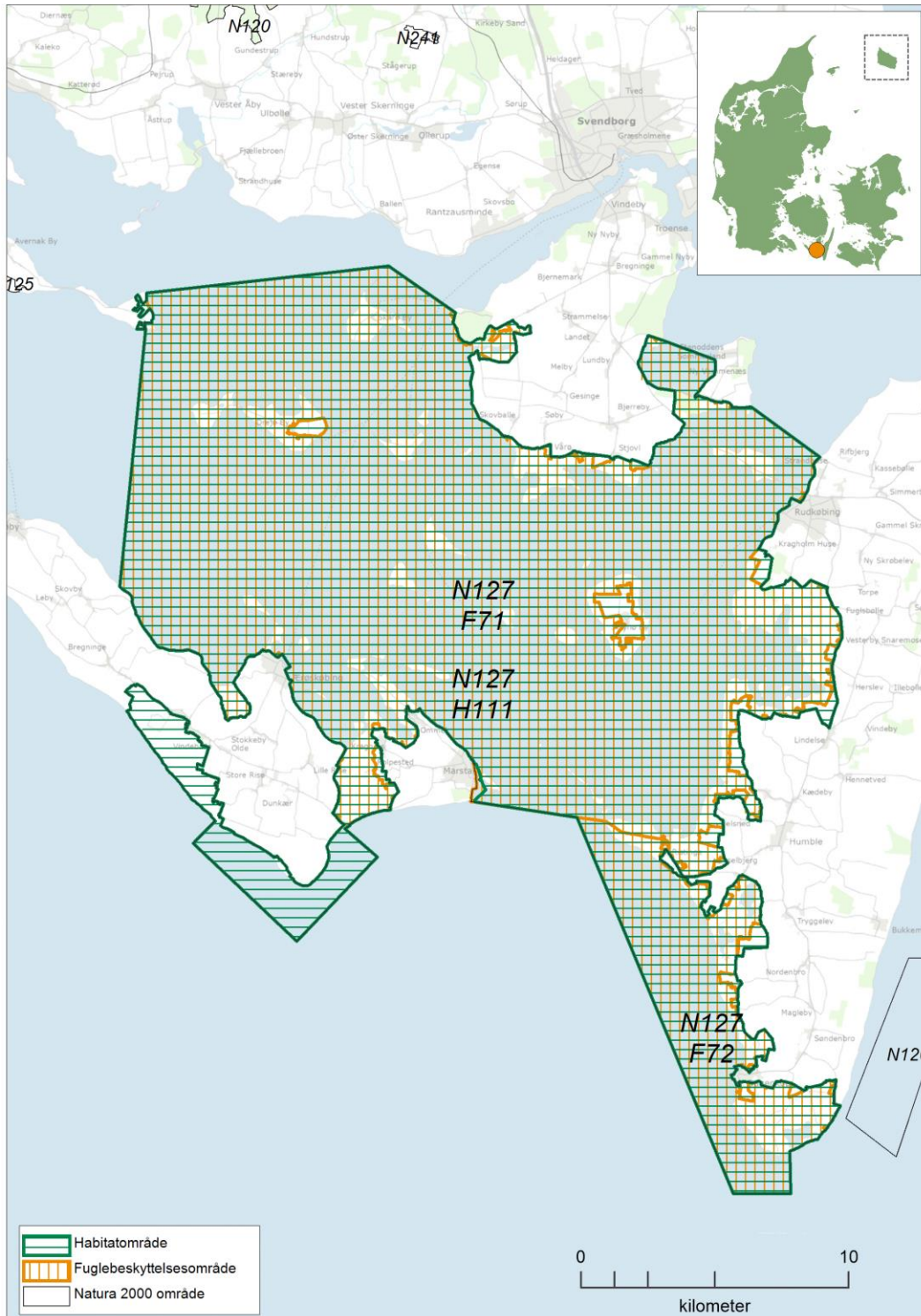
Overvågnings- og kortlægningsmetoderne for de enkelte fuglearter er beskrevet i de tekniske anvisninger for NOVANA-programmet.

1.6 Foreløbig vurdering af områdets trusler

Basisanalysen indeholder en foreløbig vurdering af de trusler, der kan forvaltes på i det enkelte område og for hver enkelt art/naturtype. Der er andre og typisk mere diffuse forhold, som kan have en negativ betydning for naturtilstanden. Disse forhold bliver i NOVANA-programmet overvåget indirekte via forekomsten af plantearter, der er sårbare, henholdsvis robuste, overfor næringsstoffer, udtørring, jordbrugsmæssig drift eller klimaændring. Tilsvarende kan prædation kun undtagelsesvist måles direkte.

Vurdering af betydningen af forstyrrelser af arter bygger i udgangspunktet på de vurderinger, som DCE Aarhus Universitet udarbejdede, da forstyrrelser og behov for justeringer af vildtreservaternes geografiske afgrænsning og adgangsforhold blev vurderet i 2013.

2. Sydfynske Øhav

Kortet viser Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-område N127 Sydfynske Øhav består af habitatområde H111 Sydfynske Øhav og fuglebeskyttelsesområder F71 og F72. Andre Natura 2000-områder er vist med sort afgrænsning og Natura 2000-nummer.

2.1 Områdebeskrivelse

Natura 2000-området Sydfynske Øhav har et samlet areal på 45.273 ha, hvoraf de 37.118 ha består af hav. Området er afgrænset som vist på kortet. Området er udpeget som habitatområde nr. 111 Sydfynske Øhav, fuglebeskyttelsesområderne nr. 71 Sydfynske Øhav og nr. 72 Marstal Bugt og landområder på Langeland. Området er primært privatejet, men staten ejer store arealer på Sydlangeland, ved Ristinge, på Ærø og Tåsinge. Natura 2000-området ligger i kommunerne Faaborg-Midtfyn, Svendborg, Ærø og Langeland og inden for vandområdedistrikt Jylland og Fyn. Området ligger desuden i Havstrategidirektivets marin-baltiske region.

Natura 2000-området er specielt udpeget for at beskytte det store lavvandede øhav med de mange små øer og meget vigtige forekomster af især marine naturtyper, store strandenge og andre kystnaturtyper. Områdets forekomster af naturtyperne bugter og vige, mudder og sandflade blottet ved ebbe, samt avneknippemose udgør hver især mere end 15 % af typernes samlede arealer inden for den kontinentale biogeografiske region. Arealerne af naturtyperne flerårig vegetation på stenede strande, kystkliner, enårig strandengsvegetation og strandeng udgør hver især mere end 5 % af typernes samlede arealer inden for samme region. Området indeholder vigtige levesteder for en lang række yngle- og trækfugle samt klokkefrø og stor vandsalamander. Surt overdrev, kildevæld, rigkær og klitnaturtyperne er arealmæssigt ikke så dominerende, men områdets forekomster af typerne har flere steder en god-høj naturmæssig værdi.

Området består af de centrale dele af øhavet fra Tåsinge i nord til Sydlangeland, Ærø og Marstal Bugt i syd. Havområdet i selve øhavet er meget lavvandet med enkelte dybe render og bassiner, Marstal Bugt udgør en del af den åbne Østersø. Der er inden for området 5 beboede småøer (uden fast forbindelse) og ca. 30 større og mindre holme.

I kystområderne på Tåsinge, Langeland og Ærø er der store strandengsarealer og mange kystlaguner (nor), hvoraf en del med tiden er mere eller mindre afskåret fra havet ved naturlig aflejring af sten og sand, mens andre er afskåret fra havet ved kunstige dæmninger og i varierende omfang opdyrket.

Havområdet udgøres desuden af meget store arealer af habitattyperne sandbanker, mudder og sandflader, lavvandede bugter og rev (herunder biogene rev), i alt ca. 370 km² eller 82 % af Natura 2000-området. I havområdet findes righoldige plante- og dyresamfund – bl.a. vidtstrakte ålegræsenge - og dette er overvejende fødegrundlaget for øhavets store fuglebestande.

Øhavet er udpeget som levested for en lang række trækkende vandfugle og er et af landets vigtigste raste- og overvintringsområder for sangsvane, knopsvane, edderfugl og blichøne. Øhavet er desuden et vigtigt yngleområde for rørdrum, rørhøg, klyde, splitterne, havterne og dværgterne. Almindelig ryle har tidligere ynglet i området.

Fremtrædende blandt de naturtyper, som er udpegningsgrundlag, er kystlaguner (nor og strandsøer) samt strandenge, skrænter og typer knyttet til sten- og sandstrandene. De to første udgør i alt mere end 1.000 ha.

Inde på land udmærker området sig ved mange forekomster af mosetyperne rigkær og moser med hvas avneknippe. I skovene findes skovnaturtyperne bøg på muld, ege-blandskov, og elle- og askeskov.

Endelig kan det fremhæves, at området er et kerneområde for klokkefrø. Stor vandsalamander, skæv vindelsnegl og sumpvindelsnegl har desuden levesteder i området.

Flere steder har naturpleje i form af græsning og trærydning vedligeholdt og genskabt lysåbne naturtyper.

Inden for Natura 2000-området ligger adskillige fredede områder. Fredningerne af Vejlen på Tåsinge, Monnet, Voderup Klint, Ristinge Klint, Tryggelev Nor og Gulstav har bl.a. til formål at sikre biologiske interesser. Desuden er vandhuller med klokkefrø fredet på Ærø, Skarø, Hjortø, Hjelmskov, Birkholm og Strynø Kalv.

Fugleværnsfonden ejer 170 ha på Sydlangeland. Disse arealer drives som fuglereservater. Omkring halvdelen af Natura 2000-området er udlagt som trækfuglereservat Sydfynske Øhav med bl.a. helt eller delvist adgangsforbud i yngletiden på 13 øer.

Strandsø, strandeng og kalkoverdrev på Sydlangeland ved Tryggelev Nor. I baggrunden ses Ristinge Klint. Foto: Erik Vinther.

2.2 Udpegningsgrundlag for Natura 2000-området

Hvert Natura 2000-område er udpeget for at beskytte bestemte arter og/eller naturtyper, der er sjældne, truede eller karakteristiske for EU-landene. Disse udgør områdets udpegningsgrundlag. Nedenfor ses de naturtyper og/eller arter, der udgør dette Natura 2000-områdes udpegningsgrundlag.

Udpegningsgrundlaget er opdelt efter de habitat- og/eller fuglebeskyttelsesområder, som Natura 2000-området består af. Hver habitatnaturtype og -art har en talkode, der er angivet i parentes (jf. habitatdirektivets bilag 1 og 2). Derudover er det angivet med *, om der er tale om en prioriteret naturtype jf. habitatdirektivet. For fuglearterne er det angivet, hvorvidt der er tale om ynglefugle (Y) eller trækfugle (T).

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 111		
Naturtyper:	Sandbanke (1110)	Vadeflade (1140)
	Lagune* (1150)	Bugt (1160)
	Rev (1170)	Strandvold med enårige planter (1210)
	Strandvold med flerårige planter (1220)	Kystklint/klippe (1230)
	Enårig strandengsvegetation (1310)	Strandeng (1330)
	Forklit (2110)	Hvid klit (2120)
	Grå/grøn klit* (2130)	Søbred med småurter (3130)
	Kransnålalge-sø (3140)	Næringsrig sø (3150)
	Brunvandet sø (3160)	Vandløb (3260)
	Tørt kalksandsoverdrev* (6120)	Kalkoverdrev* (6210)
	Surt overdrev* (6230)	Tidvis våd eng (6410)
	Urtebræmme (6430)	Avneknippemose* (7210)
	Kildevæld* (7220)	Rigkær (7230)
	Bøg på muld (9130)	Ege-blandskov (9160)
	Skovbevokset tørvemose* (91D0)	Elle- og askeskov* (91E0)
Arter:	Skæv vindelsnegl (1014)	Sumpvindelsnegl (1016)
	Klokkefrø (1188)	Stor vandsalamander (1166)

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 71		
Fugle:	Rørdrum (Y)	Knopsvane (T)
	Sangsvane (T)	Blisgås (T)
	Mørkbuget knortegås (T)	Troldand (T)
	Bjergand (T)	Edderfugl (T)
	Hvinand (T)	Toppet skallesluger (T)
	Havørn (T)	Rørhøg (Y)
	Engsnarre (Y)	Plettet rørvagtel (Y)
	Blishøne (T)	Klyde (Y)
	Almindelig ryle (Y)	Brushane (Y)
	Sorthovedet måge (Y)	Dværgterne (Y)
	Splitterne (Y)	Fjordterne (Y)
	Havterne (Y)	Mosehornugle (Y)
	Rødrygget tornskade (Y)	

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 72		
Fugle:	Rørdrum (Y)	Sangsvane (T)
	Blisgås (T)	Knarand (T)
	Taffeland (T)	Bjergand (T)
	Edderfugl (T)	Havlit (T)
	Havørn (TY)	Fiskeørn (T)
	Rørhøg (Y)	Engsnarre (Y)
	Plettet rørvagtel (Y)	Klyde (Y)
	Dværgterne (Y)	Fjordterne (Y)
	Rødrygget tornskade (Y)	

Fugle, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. I parenteserne står "T" for trækfugl og "Y" for ynglefugl. Udpegningsgrundlag for fuglebeskyttelsesområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

Udpegningsgrundlaget er gennemgået i 2018-21. Havørn er ikke til stede som ynglefugl i fuglebeskyttelsesområde F71 og F72. Fiskeørn og havørn er ikke til stede som trækfugl i national eller international væsentlig forekomst i fuglebeskyttelsesområde F72. De nævnte fugle gennemgås derfor ikke yderligere.

2.3 Opsummering

Natura 2000-område nr. 127 Sydfynske Øhav er primært karakteriseret ved det store lavvandede øhav med de mange små øer og meget vigtige forekomster af især marine naturtyper, store strandenge og andre kystnaturtyper. Områdets forekomster af naturtyperne bugter og vige, mudder og sandflade blottet ved ebbe samt avneknippemose udgør hver især mere end 15 % af typernes samlede arealer inden for den kontinentale biogeografiske region. Arealerne af naturtyperne flerårig vegetation på stenede strande, kystklinter, enårig strandengsvegetation og strandeng udgør hver især mere end 5 % af typernes samlede arealer inden for samme region. Surt overdrev, kildevæld, rigkær og klitnaturtyperne er arealmæssigt ikke så dominerende, men områdets forekomster af typerne har flere steder en god-høj naturmæssig værdi.

Der er kortlagt et større areal med lysåbne naturtyper i forhold til den tidligere kortlægning, hvilket primært skyldes, at der er udviklet ny natur på Naturstyrelsens arealer kombineret med udvidelser af eksisterende forekomster og en mindre udvidelse af habitatområdets grænse på Langeland.

Godt halvdelen af de lysåbne naturtyper har god-høj naturtilstand, mens resten har moderat-ringe tilstand, hvoraf langt hovedparten har moderat naturtilstand. I forhold til den tidligere kortlægning i 2010-12 er der generelt sket en beskedent forbedring i naturtypernes tilstand. Men store arealer af strandeng, grågrøn klit, rigkær, kalkoverdrev og avneknippemose trues i varierende omfang af tilgroning med middelhøj - høj græs/urtevegetation, vedplanter, forekomst af invasive plantearter og uhensigtsmæssig hydrologi.

For skovnaturtypen bøg på muld vurderes samtlige strukturparametre at være stabile eller stigende. Både egeblandskov og elle- og askeskov har stabile eller stigende strukturparametre med undtagelse af arealandelen af stående dødt ved. Til gengæld er de to skovtypers arealandel af liggende dødt ved stabil eller stigende, hvilket kan tyde på, at en del stående dødt ved er "konverteret" til liggende dødt ved. Elle- og askeskov har stabil hydrologi i forhold til den første kortlægning, men hydrologien påvirkes stadig af fungerende grøfter. Skovbevokset tørvemose vurderes at have faldende andel af både stående og liggende dødt ved og en forringet hydrologi. Arealandelen af store træer og træer med huller eller råd er derimod stabil eller stigende.

En stor del af de kortlagte småsøer består af laguner, som der ikke beregnes en tilstand for. De øvrige søtyper består af næringsrig sø, kransnålalge sø og brunvandet sø. Mere end to tredjedele af disse søer er beregnet til god-høj naturtilstand. Resten er beregnet til at have moderat-ringe tilstand, hvilket skyldes tilførsel af næringsstoffer, tilgroning med trådalger og/eller tilgroning på bredden omkring søerne. Der er kortlagt 1 km vandløb med vandplanter.

I perioden 2013-2018 er der fiskeri med både bundslæbende redskaber og garn i Natura 2000-området, og i 2018 er der registreret en smule fiskeri med bundslæbende redskaber i Revkrog i habitatnaturtypen "Bugt" og på habitatnaturtypen "Rev" syd for Langeland. Fiskeri med bundslæbende redskaber kan hindre opnåelse eller opretholdelse af gunstig bevaringsstatus for områdets rev, bugter og sandbanker. Garnfiskeri og fiskeri med bundgarn (andre redskaber) kan bifange og dermed påvirke fugle i området negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør en mindre trussel mod fugle.

Skæv vindelsnegl vurderes at være stabil i området med mindre forekomster, mens sumpvindelsnegl er registreret i stort antal på flere lokaliteter. Der vurderes at være flere egnede levesteder i habitatområdet for begge arter, og der vurderes samtidig ikke at være væsentlige trusler mod arternes forekomst i området.

Der er i den seneste overvågningsperiode i NOVANA-programmet (2017-2021) endnu ikke indsamlet overvågningsdata for stor vandsalamander. Der mangler derfor opdateret viden om

artens aktuelle forekomst. Stor vandsalamander er tidligere fundet flere steder i området, og da langt hovedparten af de kortlagte levesteder for stor vandsalamander er beregnet til god-høj tilstand, vurderes der ikke at være aktuelle trusler mod artens fortsatte forekomst i området.

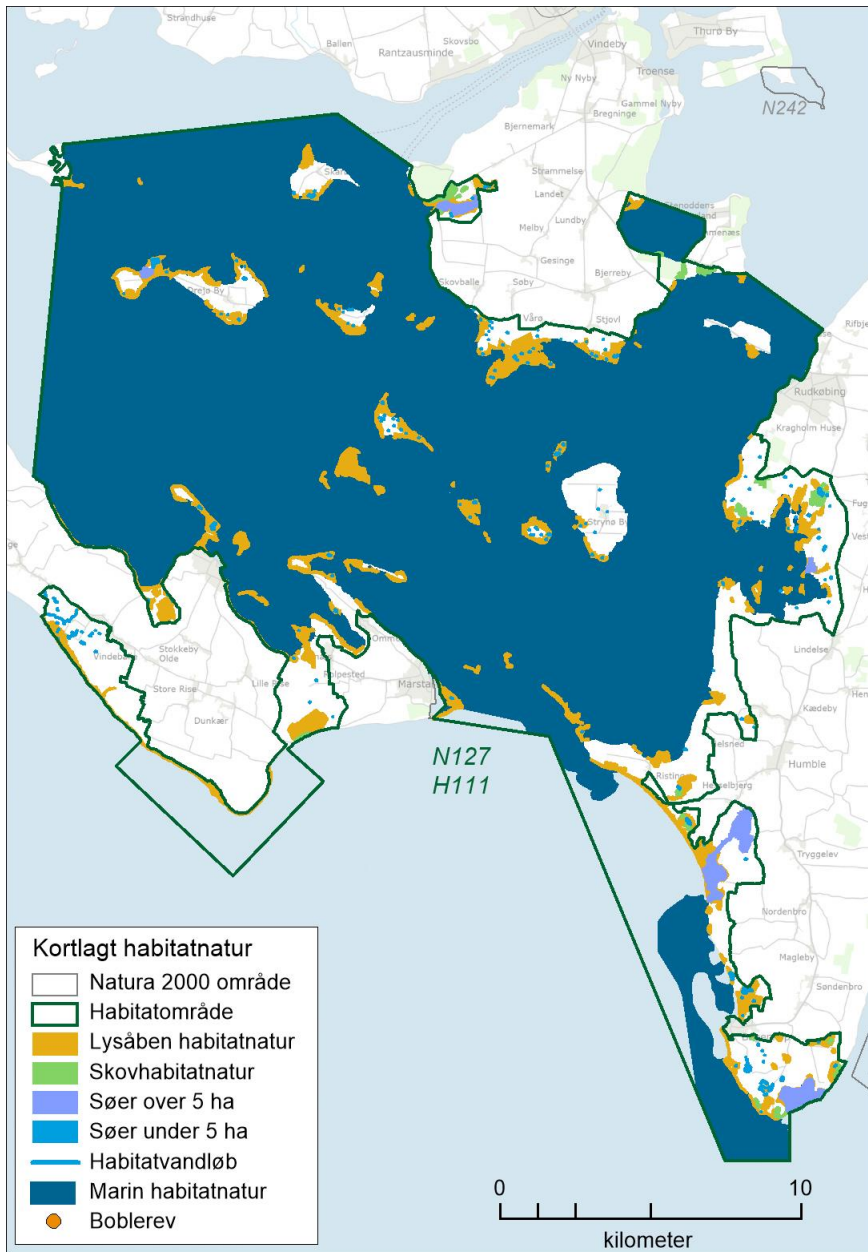
Klokkefrø er fundet i 31 søer fordelt på Hjortø, Birkholm, Strynø Kalv, østlige Avernakø og Ærø ved Voderup. Arten er derimod ikke genfundet på Sydlangeland i den seneste undersøgelse. Da langt hovedparten af de kortlagte levesteder for klokkefrø er beregnet til god-høj tilstand, vurderes der ikke at være aktuelle trusler mod artens fortsatte forekomst i området.

Blandt områdets ynglefugle er det ikke muligt at vurdere områdets ynglebestand eller eventuelle trusler mod arternes forekomst i området for engsnarre, plettet rørvagtel, almindelig ryle, mosehornugle og rødrygget tornskade. Der vurderes ikke at være aktuelle trusler mod den fortsatte forekomst af ynglefuglene havterne, fjordterne, splitterne, dværgterne, klyde, sorthovedet måge, rørdrum og rørhøg i Natura 2000-området. Der vurderes ligeledes ikke at være aktuelle trusler mod den fortsatte forekomst af trækfuglene knopsvane, sangsvane, blisgås, mørkbuget knortegås, knarand, taffeland, trolldand, bjergand, edderfugl, havlit, hvinand, toppet skallesluger, havørn og blichøne.

Området er generelt karakteriseret ved en utilstrækkelig drift af de lysåbne arealer naturtyper, så tilgroning med høje urter og vedplanter herunder invasive arter kan være en trussel. Hertil kommer, at der er uhensigtsmæssig hydrologi på en del arealer.

3. Områdets naturtyper

Natura 2000-områdets indhold af habitatnaturtyper fremgår af områdets udpegningsgrundlag, der kan ses i afsnit 2.2. I "Danske Naturtyper i det europæiske Natura 2000-netværk" og i DCE Aarhus Universitets NOVANA-rapporter findes en beskrivelse af de enkelte naturtyper og nogle af deres typiske arter.

Oversigtskort over Natura 2000-området. På kortet vises områdets kortlagte habitatnaturtyper. Der er fire søer over 5 ha i området. Naturtypen kendes ikke for alle søer over 5 ha, men alle er omfattet af vandområdeplanen.

I figuren ovenfor er oversigtligt vist udstrækningen af de kortlagte habitatnaturtyper, der udgør en del af områdets udpegningsgrundlag. Kortet viser udbredelsen af de lysåbne naturtyper, skovnaturtyperne, sønaturtyperne (søer over og under 5 ha) samt de marine naturtyper. For en mere detaljeret visning af naturtypens udbredelse henvises til Miljøstyrelsens hjemmeside.

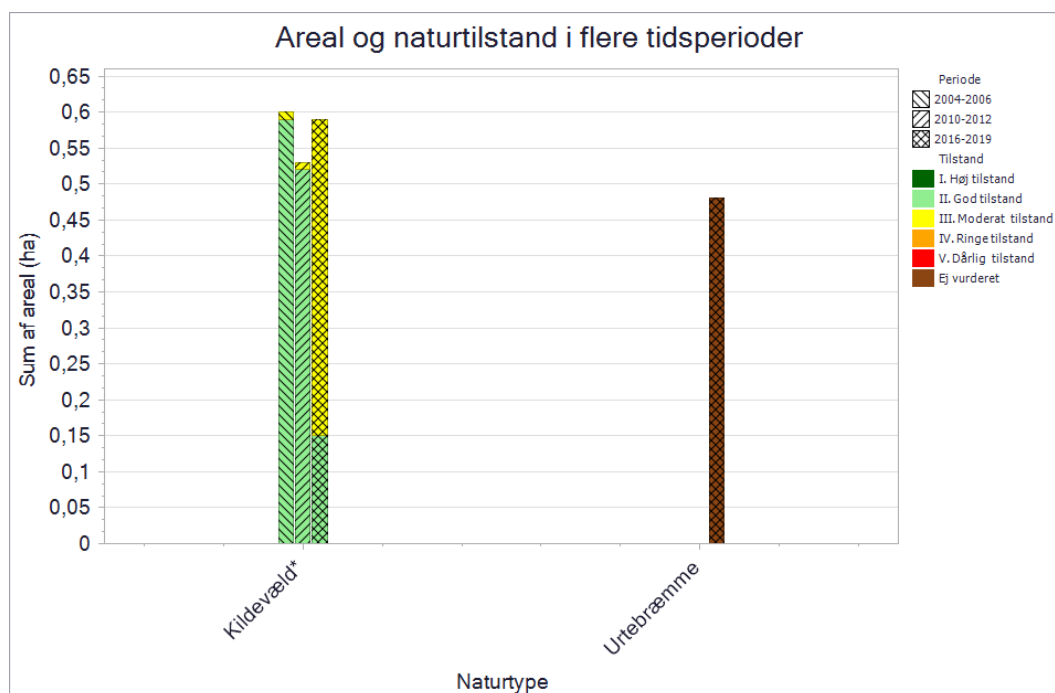
3.1 Områdets terrestriske natur

I området er der ved seneste kortlægning (2016-2019) kortlagt 15 lysåbne naturtyper og 4 skovnaturtyper.

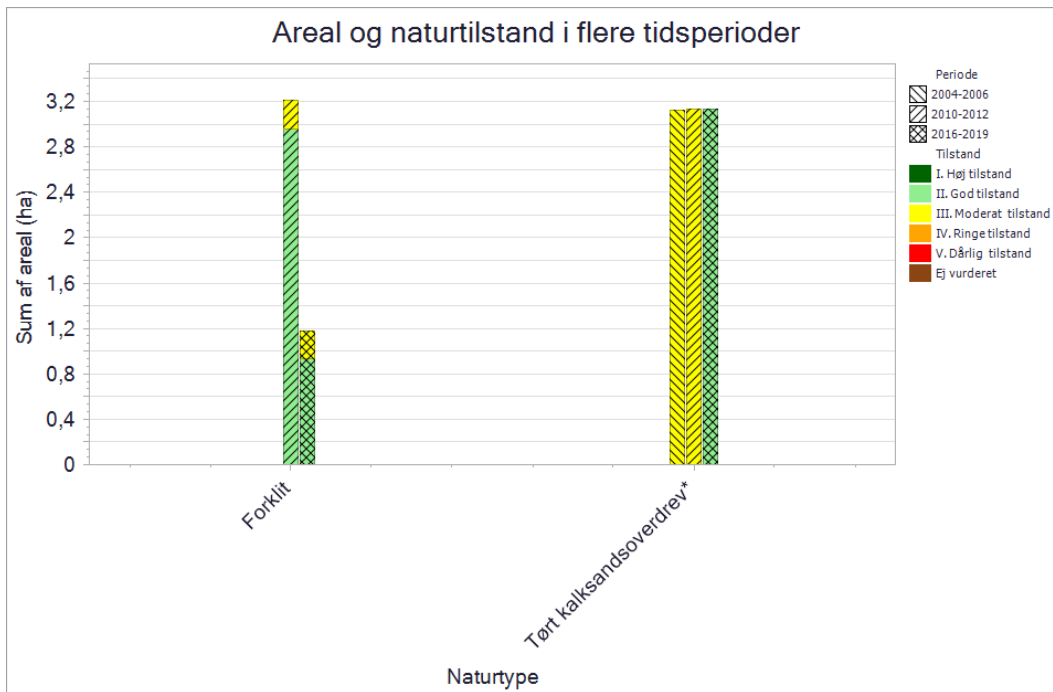
De fleste lysåbne naturtyper har været kortlagt tre gange (2004-06, 2010-12 og 2016-19) andre kun i forbindelse med de seneste to kortlægninger. Skovnaturtyperne har været kortlagt to gange (2005-12 og 2016-19). I grafen er første kortlægning af skov i vist i søjlen for 2004-06.

I nedenstående graf ses det samlede areal for hver naturtype i Natura 2000-området. Grafen viser desuden den historiske udvikling i naturtypernes areal og tilstand.

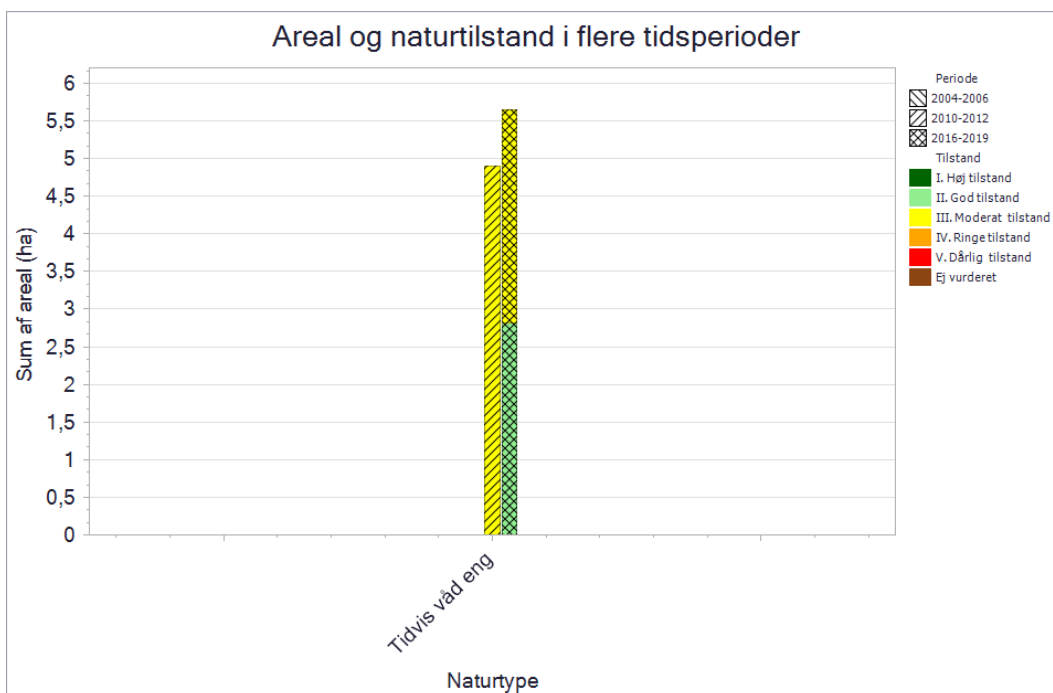
For de naturtyper, hvor der er et bekendtgørelsesfastsat tilstandssystem, er naturtypernes tilstand ligeledes angivet. Derved ses både den arealmæssige udvikling samt udviklingen i naturtypernes tilstand. For skovene og de to lysåbne naturtyper "urtebræmmer" og "indlandsklipper" er der ikke tilstandssystemer, og tilstanden vises derfor som "ej vurderet".

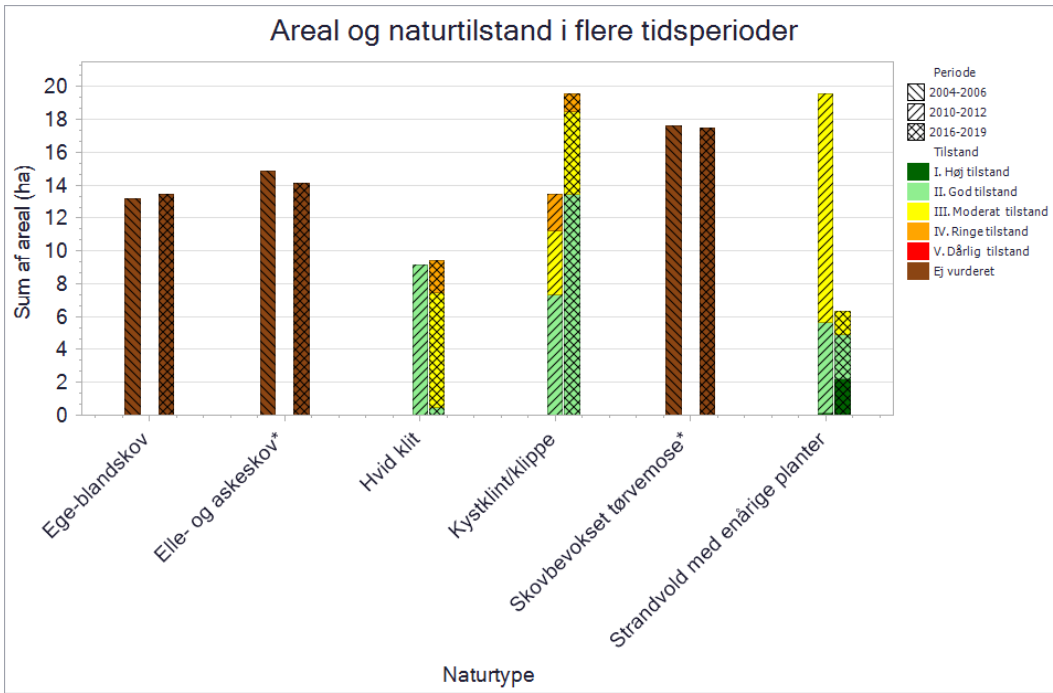
Grafen viser de kortlagte terrestriske naturtyperes areal. Kortlægningsperioden er angivet ved skraveringen af de enkelte søjler og tilstandsklasserne vises med en farveskala. Første kortlægning af skovnaturtyper er vist i søjlen for 2004-06.

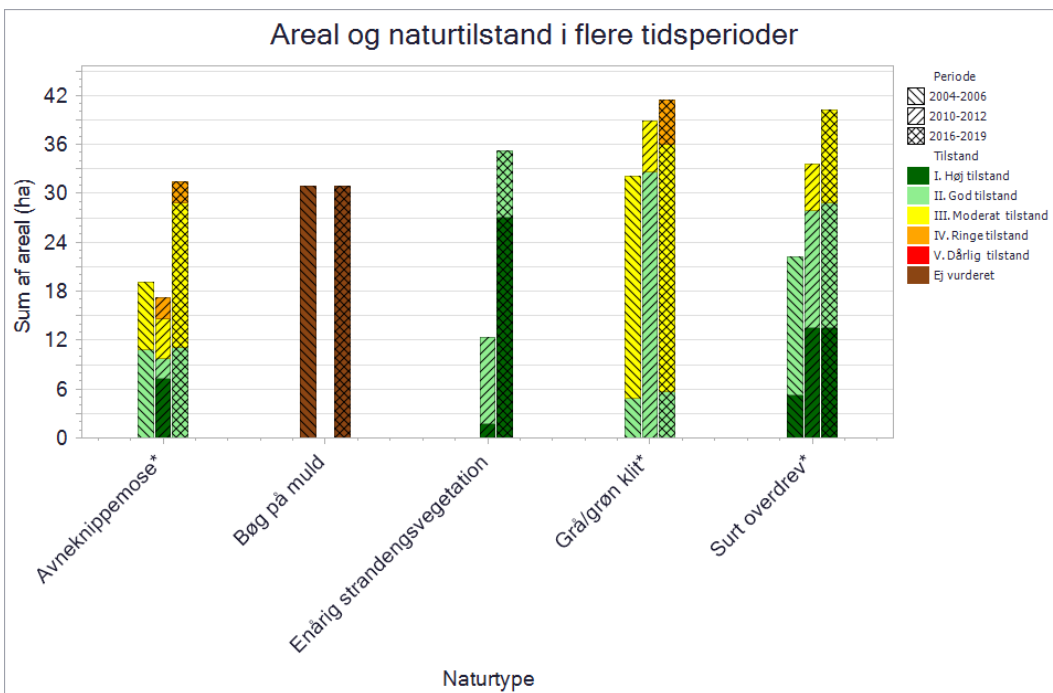
Grafen viser de kortlagte terrestriske naturtypers areal. Kortlægningsperioden er angivet ved skraveringen af de enkelte søjler og tilstandsklasserne vises med en farveskala. Første kortlægning af skovnaturtyper er vist i søjlen for 2004-06.

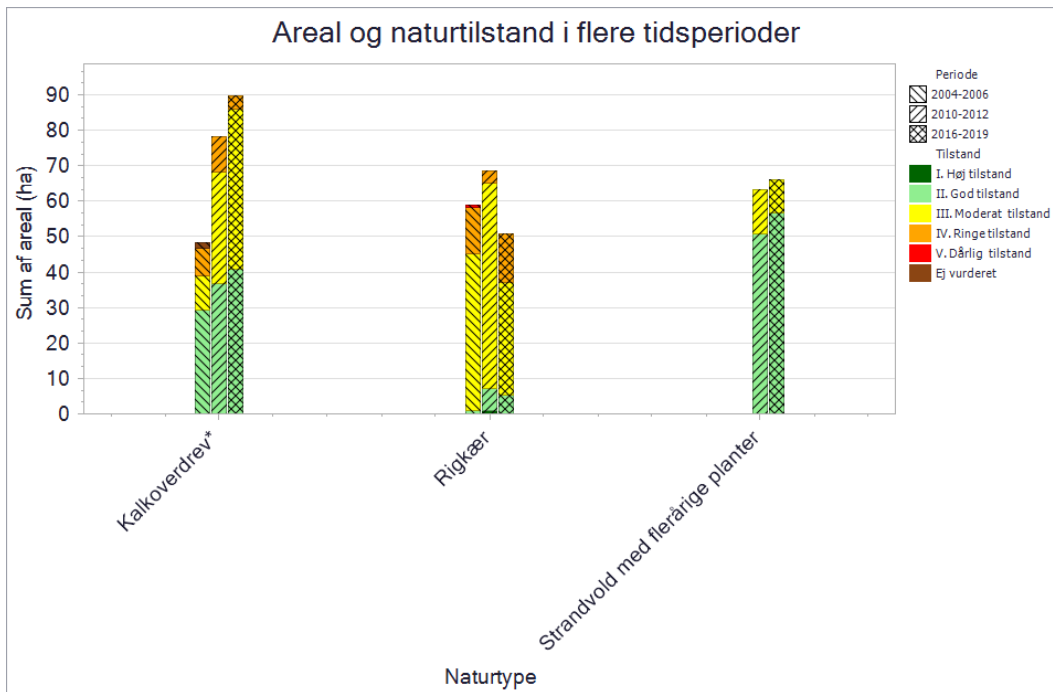
Grafen viser de kortlagte terrestriske naturtypers areal. Kortlægningsperioden er angivet ved skraveringen af de enkelte søjler og tilstandsklasserne vises med en farveskala. Første kortlægning af skovnaturtyper er vist i søjlen for 2004-06.

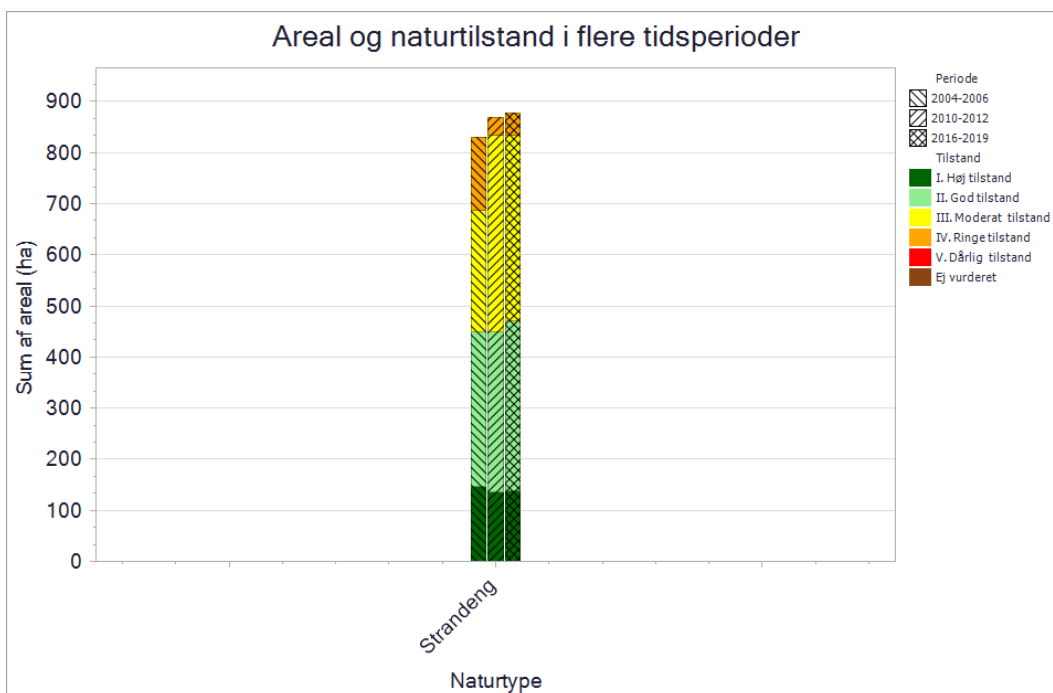
Grafen viser de kortlagte terrestriske naturtypers areal. Kortlægningsperioden er angivet ved skraveringen af de enkelte søjler og tilstandsklasserne vises med en farveskala. Første kortlægning af skovnaturtyper er vist i søjlen for 2004-06.

Grafen viser de kortlagte terrestriske naturtypers areal. Kortlægningsperioden er angivet ved skraveringen af de enkelte søjler og tilstandsklasserne vises med en farveskala. Første kortlægning af skovnaturtyper er vist i søjlen for 2004-06.

Grafen viser de kortlagte terrestriske naturtypers areal. Kortlægningsperioden er angivet ved skraveringen af de enkelte søjler og tilstandsklasserne vises med en farveskala. Første kortlægning af skovnaturtyper er vist i søjlen for 2004-06.

Grafen viser de kortlagte terrestriske naturtypers areal. Kortlægningsperioden er angivet ved skraveringen af de enkelte søjler og tilstandsklasserne vises med en farveskala. Første kortlægning af skovnaturtyper er vist i søjlen for 2004-06.

3.1.1 Lysåbne terrestriske naturtyper

For de terrestriske naturtyper, der er kortlagt i området, er naturtyperne generelt karakteriseret ved, at på klinten og klipper ganske nær havet, typisk præget af saltpåvirkning og naturlige forstyrrelser findes habitattypen kystklint/klippe (1230). Strandvold med enårige- og flerårige planter (1210, 1220) er udviklet, hvor havet aflejrer sten eller grus. Langs mere beskyttede kyster, hvor vind- og bølgeenergien er reduceret, dannes strandengstyper (1310, 1330), der er præget af salttolerante græsser og urter typisk betinget af tidvise oversvømmelser med saltvand. Den enårige

strandensvegetation findes primært udviklet i saltpander, der opstår ved tidvise oversvømmelser med saltvand i lavninger, hvor en efterfølgende fordampning af vandet medfører ophobning af salt i lavningens jordbund.

Yderst langs havet dannes habitattyperne forklit (2110) og hvid klit (2120), som også omfatter vandreklitter. I mere stabile klitter længere inde i landet findes en række forskellige vegetationstyper afhængig af sandets kalkindhold, fugtighed og forstyrrelsesgrad. Grå/grøn klit (2130) består af et mere eller mindre lukket plantedække med græsser, urter, mosser og laver. Typen dækker over to undertyper, hvor den ofte artsrige grønsværsklit findes, hvor sandet er mere kalkholdigt, mens grå klit er de mest udvaskede og sure klitter med en særlig rig mos- og lavflora.

Tørt kalksandsoverdrev (6120) findes på skrænter og er kendetegnet ved naturligt at opretholde en lav, artsrig vegetation på grund af tørke og hyppige forstyrrelser. Kalkoverdrev (6210) og surt overdrev (6230) omfatter stedvist meget artsrige græs-urtesamfund på hhv. kalkrig og kalkfattig tør bund og findes i mange varianter og overgangsformer afhængig af jordbundsforholdene. Tidvis våd eng (6410) er næringsfattige græs-urtesamfund på bund, som tidvis er fugtig, våd eller oversvømmet. På kalkrig bund udvikles artsrige samfund med arter fælles med bl.a. rigkær, mens der på kalkfattig bund er tale om mere eller mindre fugtig mager græs-urtevegetation med færre arter. Typen danner ofte overgangen mellem vådbundstyper og overdrev eller hede, idet de er for fugtige til at være overdrev og for tørre til at være mose eller kær.

Urtebræmme (6430) er domineret af høje urter og forekommer på fugtig og næringsrig bund langs vandløb eller skyggende skovbryn.

På mere eller mindre kalkrig og næringsfattig bund med konstant høj grundvandstand – typisk betinget af en opadgående grundvandsstrøm – udvikles den ofte artsrige naturtype rigkær (7230), som særligt kan være rig på karplanter og mosser. Ved væsentligt indslag og stedvis dominans af den anselige halvgræs, hvis avneknippe, henføres naturtypen til avneknippemose (7210). Kildevæld (7220) findes, hvor fremvældende kalkrigt eller hårdt grundvand danner frit rindende vand i hovedparten af året og omfatter også den tilhørende vældvegetation.

Inden for området er der i alt i den seneste naturtypekortlægning (2016-19) kortlagt 1279 ha lysåbne naturtyper. I den forrige kortlægning af de lysåbne naturtyper (2010-12) blev der kortlagt 1233 ha. Det øgede areal med habitatnaturtyper skyldes primært, at der er udviklet ny natur på Naturstyrelsens arealer kombineret med udvidelser af eksisterende forekomster og udvidelse af habitatområdets grænse på Langeland.

Godt halvdelen af de lysåbne naturtyper har god-høj naturtilstand, mens resten har moderat-ringe tilstand, hvoraf langt hovedparten har moderat naturtilstand. I forhold til den sidste kortlægning (2010-12) er der generelt sket en beskeden forbedring i naturtypernes tilstand.

Natura 2000-området har en særligt stor forekomst af strandeng som beskrives først. Herefter beskrives de øvrige naturtyper der er kortlagt i området.

Enårig strandensvegetation og strandeng (1310, 1330) er kortlagt på hhv. ca. 35 ha og 900 ha og er hovedsagelig udbredt på sydenden af Tåsinge, i norene på Ærø og Langeland og på de mindre øer i Øhavet. Den enårige strandensvegetation (1310) findes i saltpander og omkring laguner og har sin største forekomster på øerne Store Egholm og Skarø. I forhold til kortlægningen i 2010-12 er der sket en væsentlig øgning i arealet af den enårige strandensvegetation. Det skyldes primært en ændret vurdering af den procentvise arealsammensætning af de to strandengstyper. Hele arealet af den enårige strandensvegetation (1310) har som ved den tidligere kortlægning en god-høj naturtilstand. Det skyldes, at naturtypen både har en veludviklet struktur og højt indhold af plantearter knyttet til strandenge som følge af afgræsning. Arealet af strandeng (1330) er øget en smule i forhold til den tidligere kortlægning i 2010-12 på trods af, at en del af det tidligere

strandengsareal er vurderet til at bestå af typen enårig strandengsvegetation. Desuden er der i afgrænsningen af strandengene udtaget nogle søer. Til gengæld er der kortlagt nye forekomster af strandeng på fx Hjortø, i Gråsten Nor på Ærø og i Henninge Nor på Langeland. Godt halvdelen af strandengsarealet har god-høj naturtilstand som følge af, at en stor del af arealerne græsses uden nævneværdig tilgroning og indeholder et stort antal arter, der er tilknyttet strandeng. Det resterende areal har overvejende en moderat naturtilstand, hvilket skyldes problemer med fx hæmmet naturlig dynamik, uhensigtsmæssig hydrologi, manglende drift, tilgroning mm., der tillige medfører forekomst af færre plantearter tilknyttet strandeng.

Strandengen er veludviklet på Store Egholm med både enårig strandengsvegetation (1310) og strandeng (1330) i mosaik. Foto: Jonas Hansen

Strandvold med enårig- og flerårige planter (1210, 1220) er kortlagt på hhv. ca. 6 og 66 ha og findes langs store dele af områdets lange kyststrækning. Strandvoldstyperne har tilsammen en nedgang i areal. Arealet med de enårig planter er gået væsentligt tilbage, og arealet med de flerårige planter er gået en smule frem. Ændringerne skyldes en naturlig forskydning i grænsen mellem de meget dynamiske plantesamfund langs kysten, hvis udbredelse kan ændres fra år til år. De to naturtyper har langt overvejende en god-høj Naturtilstanden, hvilket er en mindre forbedring i forhold til kortlægningen i 2010-2012. Forbedringen kan tilskrives en øgning i det græssede areal samt en øgning i forekomsten af positive strukturer.

Kystklinter (1230) er kortlagt på knap 20 ha og udgør et større areal i forhold til kortlægningen i 2010-2012. Øgningen skyldes en mere intensiv undersøgelse af Øhavets kyster. Der er tilsyneladende en lille fremgang i naturtypens naturtilstand, hvilket tilskrives nylige skred i den særdeles dynamiske naturtype.

Klitterne forklit, hvid klit og grågrøn klit (2110, 2120, 2130) er kortlagt på hhv. ca. 1 ha, 9 ha og 42 ha. Samlet set er typerne kortlagt på et lidt større areal i forhold til den tidligere kortlægning. Desuden er der samlet set sket et markant fald i klitternes naturtilstand. Faldet i arealet af forklit (2110) skal ses i lyset af typens meget store dynamik, hvor nye forekomster kan opstå og forsvinde på kort tid. Hovedparten af forklitterne har en god naturtilstand. Forekomsterne af hvid klit (2120) har samme areal som ved den tidligere kortlægning, men naturtilstanden er faldet fra god til moderat-ringe. Faldet skyldes tilgroning med vedplanter og middelhøj græs/urtevegetation samt øget forekomst af invasive arter. Arealet af grågrøn klit (2130) er øget med knap 6 ha, hvilket primært skyldes forskydninger i afgrænsningen mellem de forskellige naturtyper. Naturtilstanden af grågrøn klit er derimod faldet markant, således at langt størstedelen af naturtypen nu har en

moderat-ringe tilstand. Tilbagegangen skyldes en øget opvækst af de invasive plantearter rynket rose og stjerne-bredribbe samt en nedgang i artsindeks.

Tørt kalksandsoverdrev, kalkoverdrev og surt overdrev (6120, 6210, 6230) er kortlagt på hhv. ca. 3 ha, 90 ha og 40 ha og har tilsammen et øget areal i forhold til den tidligere kortlægning i 2010-12. Tørt kalksandsoverdrev (6120) findes kun på Ristinge Klint, hvor typen har samme areal som i den tidligere kortlægning, men naturtilstanden er forbedret fra moderat til god. Forbedringen skyldes et større indhold af overdrevsplanter kombineret med et fald i tilgroningen med vedplanter og høj græs/urtevegetation. Arealet af kalkoverdrev (6210) er øget med ca. 11 ha i forhold til den tidligere kortlægning, hvilket skyldes udvikling af nye forekomster af typen på Naturstyrelsens arealer ved Voderup Klint og Ristinge Klint. Naturtilstanden af typen er ligeledes forbedret en smule. Arealet af surt overdrev (6230) er øget med ca. 6 ha i forhold af den tidligere kortlægning. Udvidelsen skyldes både en ændret afgræsning af habitatområdet samt en udvikling af typen i Henninge Nor. Naturtilstanden af typen er stort set den samme som i den tidligere kortlægning, dog betyder arealudvidelsen, at et større areal end tidligere har en moderat naturtilstand.

Tidvis våd eng (6410) er kortlagt på ca. 5,5 ha, hvilket udgør et større areal i forhold til kortlægningen i 2010-12. Øgningen skyldes, at et nyt areal af typen er opstået som følge af rydning af en del skovbevokset tørvemose ved Piledybet. Rydningen er sket i overensstemmelse med Natura 2000-planen med det formål at skabe rigkær. Desuden er tidvis våd eng kortlagt som forekomst inden for en udvidet del af Natura 2000-området. Det øgede areal modsvares til dels af en tidligere kortlagt areal, der ikke lever op til kriterierne for typen. Naturtilstanden af typen er forbedret, således at halvdelen af arealet har en god tilstand. Der er tale om de nye forekomster, som både græsses og har gode strukturforhold samt forekomst af flere arter, der er knyttet til naturtypen. Det øvrige areal har fortsat en moderat naturtilstand på trods af afgræsning, hvilket skyldes et lavt artsindeks.

Avneknippemose, kildevæld og rigkær (7210, 7220, 7230) er kortlagt på hhv. ca. 32 ha, 0,5 ha og 51 ha. Samlet set er typerne kortlagt på nogenlunde tilsvarende areal som i den tidligere kortlægning i 2010-12. Der er dog sket en forskydning i arealerne af de 3 naturtyper. Rigkær (7230) er gået væsentligt tilbage, mens avneknippemose er gået tilsvarende frem. Det skyldes, at det tidligere kortlagte rigkær omkring Piledyb indeholder flere forekomster af plantearten hvis avneknippe, således at arealet i stedet er kortlagt som avneknippemose. Langt hovedparten af rigkærene har, lige som ved den tidligere kortlægning, en moderat-ringe naturtilstand, hvilket primært skyldes tilgroning som følge af ingen eller utilstrækkelig drift. Kun en lille del af rigkærene har god naturtilstand, hvilket både skyldes forekomst af flere plantearter tilknyttet naturtypen, og at driften forhindrer tilgroning. Avneknippemose har overvejende moderat-ringe naturtilstand, hvilket skyldes tilgroning med tagrør og ringe indhold af plantearter tilknyttet naturtypen.

Kildevæld forekommer kun 4 steder i området ved Voderup Klint og Tranderup på Ærø. Arealet med typen er meget beskedent som ved den tidligere kortlægning. Hovedparten af arealet har en moderat naturtilstand, hvilket er en tilbagegang i forhold til den tidligere kortlægning. Tilbagegangen skyldes tilgroning med tagrør og ringe indhold af plantearter tilknyttet naturtypen.

Avneknippemose med total dominans af halvgræsset hvas avneknippe i Lundemose på Sydlangeland. I baggrunden ses fyret ved Kelds Nor. Foto: Jonas Hansen

3.1.1.1 Foreløbig vurdering af trusler mod naturtilstanden

Vurdering af en række væsentlige trusler har indgået konkret i kortlægning og tilstandsvurdering af naturtyper inden for det gennemførte NOVANA-program. Der er tale om kendte og aktuelle trusler med fokus på de forhold, som det er muligt at håndtere forvaltningsmæssigt.

Omfanget af disse trusler for dette områdes lysåbne naturtyper er vist nedenfor, og betydningen er konkret beskrevet og vurderet. Det drejer sig om truslerne tilgroning, uhensigtsmæssig hydrologi, direkte påvirkning fra landbrugsdrift og forekomst af invasive arter.

Tilgroning af lyskrævende naturtyper med høje urter eller vedplanter

De fleste lysåbne naturtyper er afhængige af fortsat græsning eller høslæt – oftest som et led i ekstensiv landbrugsdrift. Ved ophør af græsning eller høslæt vil naturarealet gro til i høje urter og vedplanter, og de lyskrævende, lavtvoksende arter, der er karakteristiske for naturtyperne, bliver udkonkurreret.

Ved naturtypekortlægningen er dækningsgraden af forskellige strukturelementer registreret, bl.a. dækningsgraden af middelhøj græs-/urtevegetation (15 – 50 cm), dækningsgraden af høj græs-/urtevegetation (over 50 cm) og kronedækket af træer og buske. Dækningsgraden er registreret på en skala fra 1-5. Omfanget og betydningen af tilgroningstruslen er vurderet for de enkelte naturtyper ved at sammenholde de indsamlede oplysninger om tilgroning med middelhøje urter, høje urter samt med træer og buske.

Dækningsgraden for de enkelte parametre er registreret ud fra nedenstående skala:

Dækningsgraden af middelhøje græs-/urtevegetation (15 – 50 cm)	Dækningsgraden af høj græs-/urtevegetation (over 50 cm)	Kronedækket af træer og buske
1) 0-5%	1) 0-5%	1) 0%
2) 5-10%	2) 5-10%	2) 1-10%
3) 10-30%	3) 10-30%	3) 10-25%
4) 30-75%	4) 30-75%	4) 25-50%
5) 75-100%	5) 75-100%	5) 50-100%

Uhensigtsmæssig hydrologi i vådbunds naturtyper

Kunstig afvanding med grøfter, dræn eller pumper forandrer naturen og kan føre til ændring i vegetationen, så den naturlige, naturtype-karakteristiske vådbundsvegetation erstattes af en vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrence-stærke tørbundsarter.

Ved naturtypekortlægningen er det på lavbundsarealer registreret, hvor stor effekt afvanding har på vegetationens sammensætning af arter. Effekten er angivet på en skala fra 1-5.

Afvanding er registreret ud fra en skala fra 1-5 inddelt som nedenstående:

Afvanding
0) Højbundsareal
1) Ingen grøfter eller dræn. Fugtigbundsvegetation intakt
2) Afvanding m. svag effekt. Fugtigbundsvegetation udbredt
3) Afvanding m. tydelig effekt. Fugtigbundsvegetation på dele af arealet
4) Afvanding m. udbredt effekt. Fugtigbundsvegetation hist og her
5) Fuldstændig afvandet. Fugtigbundsvegetation mangler

Direkte påvirkning fra landbrugsdrift på tilstødende arealer

Intensiv landbrugsdrift på arealer, der grænser lige op til naturarealer, kan indebære en negativ påvirkning af naturindholdet i randområdet som følge af afdrift/udskylning af overskud af gødning eller sprøjtemidler. Forøget næringsindhold kan medføre, at naturtypens karakteristiske arter udkonkurreres af højt voksende arter, der favoriseres af det forøgede næringsindhold. Direkte tilførsel af næringsstoffer på naturarealet har samme effekt.

Ved naturtypekortlægningen er det samlede omfang af tydelige tegn på randpåvirkning fra gødsning eller sprøjtning af naboarealer samt direkte gødsning eller tilskuds fodring på arealet registreret.

Den påvirkede arealandel er angivet på en skala fra 1-5 inddelt som nedenstående:

Arealandel tydelig eutrofiering (direkte gødsning eller tilskuds fodring)	Areal andel med tydelig rand-påvirkning fra gødsning af naboarealer	Areal andel med tydelig rand-påvirkning fra sprøjtning af naboarealer
1) 0%	1) 0%	1) 0%
2) 1-10%	2) 1-10%	2) 1-10%
3) 10-25%	3) 10-25%	3) 10-25%
4) 25-50%	4) 25-50%	4) 25-50%
5) 50-100%	5) 50-100%	5) 50-100%

Forekomst af invasive arter

Invasive plantearter er ikke-hjemmehørende arter, der fortrænger naturlig vegetation. Forekomst af invasive arter er en trussel, fordi arterne breder sig ekspansivt og udkonkurrerer de arter, der er karakteristiske for naturtyperne. Invasive arter er særlig et problem i kyst- og klitnaturtyperne samt på hederne.

Ved naturtypekortlægningen er det registreret, på hvor stor en andel af det samlede areal, der forekommer en eller flere af de invasive arter, der er opført i Appendiks 2 til den tekniske anvisning for kortlægningen.

Arealandelen, hvor der forekommer invasive arter, er angivet på en skala fra 1-5 inddelt som nedenfor:

Samlet dækning af invasive arter
1) 0%
2) 1-10%
3) 10-25%
4) 25-50%
5) 50-100%

Arealandel med drift

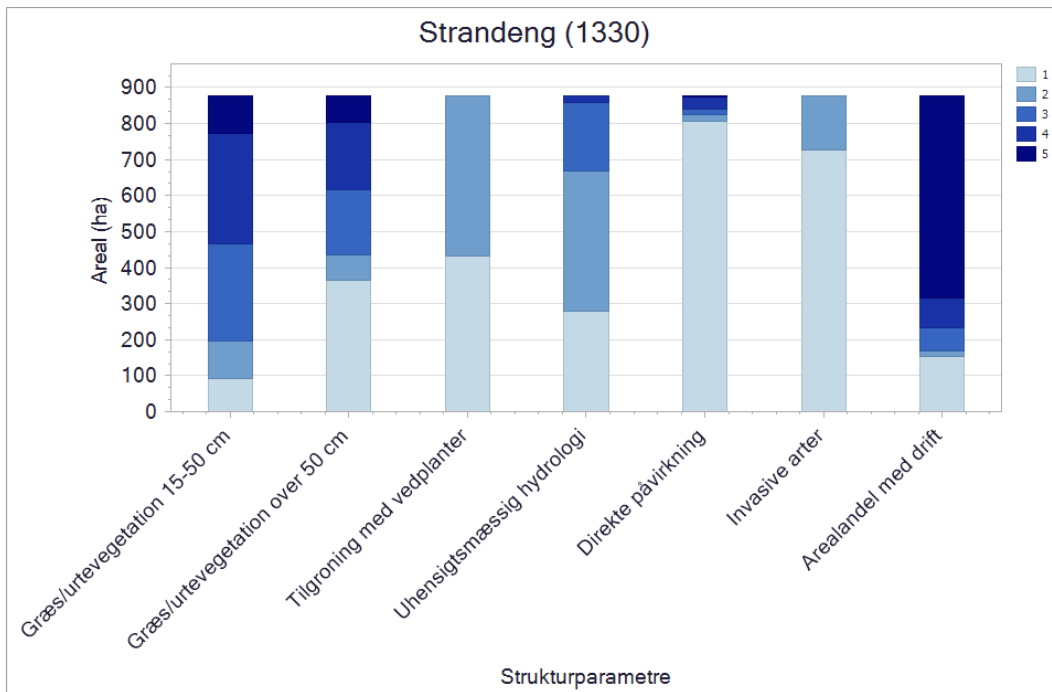
For de driftsafhængige, lysåbne naturtyper er det registreret, om arealet på kortlægningstidspunktet (2016-19) var i drift/pleje til sikring af lysåbne forhold. Drift er registreret som det totale andel af arealet, der enten græsses, tages høslæt (det afslåede materiale fjernes) eller foretages slåning (det afslåede materiale efterlades). Dette er opgjort ud fra en skala fra 1 til 5.

Manglende pleje er en trussel mod flere lysåbne naturtyper. For plejekrævende lysåbne naturtyper vil naturtilstanden normalt/ofte være afhængig af, at den hensigtsmæssige drift videreføres.

Samlet arealandel med drift
1) 0-5%
2) 5-10%
3) 10-30%
4) 30-75%
5) 75-100%

Negative påvirkninger på naturtyper

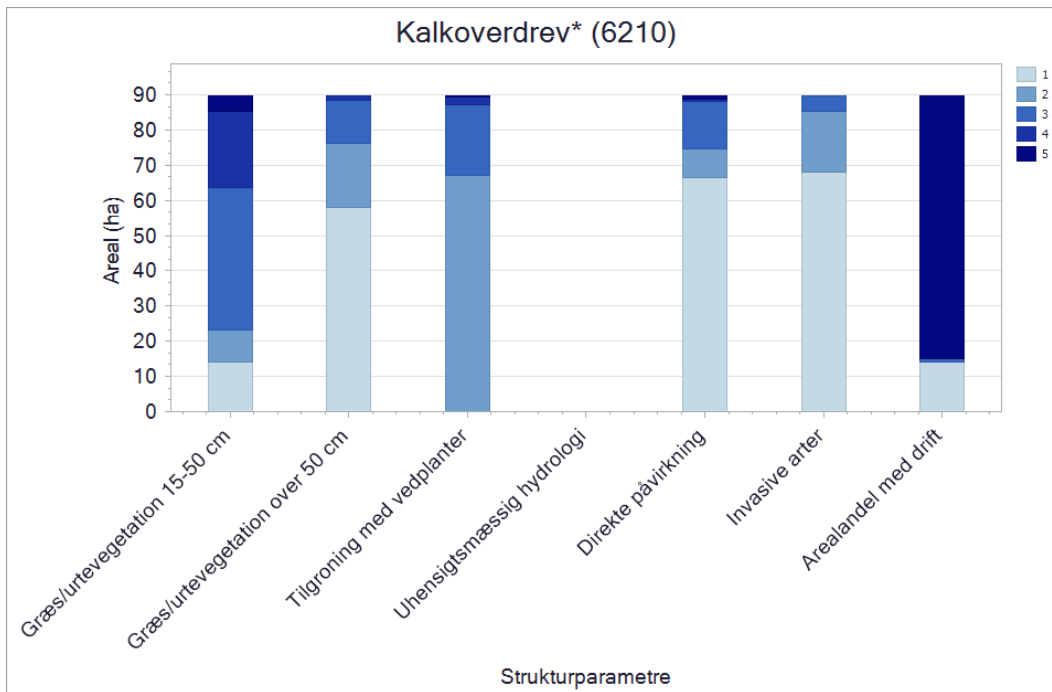
I nedenstående afsnit gennemgås de enkelte naturtyper i forhold til hvilke parametre, der påvirker dem negativt, og hvor meget naturtypen samlet set bliver påvirket af den enkelte parameter. De enkelte parametres påvirkning afbilledes grafisk ud fra en skala på 1-5, hvor 1 generelt angiver den mindste værdi fx mindst tilgroning, mindst arealandel der er påvirket af gødsugning, bedst hydrologi osv. og 5 generelt angiver den største værdi fx størst tilgroning, størst areal andel der er påvirket af gødsugning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljeret redegørelse.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødsning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødsning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Strandeng (1330) er først og fremmest betinget af saltpåvirkning og uforstyrret hydrologi, og er typisk afhængig af den konstante dynamik, som jævnlige oversvømmelser skaber, og som kan medføre dannelse af lo-systemer og saltpander. Strandengene er i deres artsrige, lavtvoksende form helt afhængig af en passende græsning med fravær af gødsning, der begunstiger strandengens karakteristiske planter og fugle og muliggør, at der kan udvikles positive strukturelementer som f.eks. tuer af gul engmyre og en artsrig urtevegetation. I den ugræssede form udvikler de våde dele af strandengen sig til strandsumpe med især tagrør og strand-kogleaks.

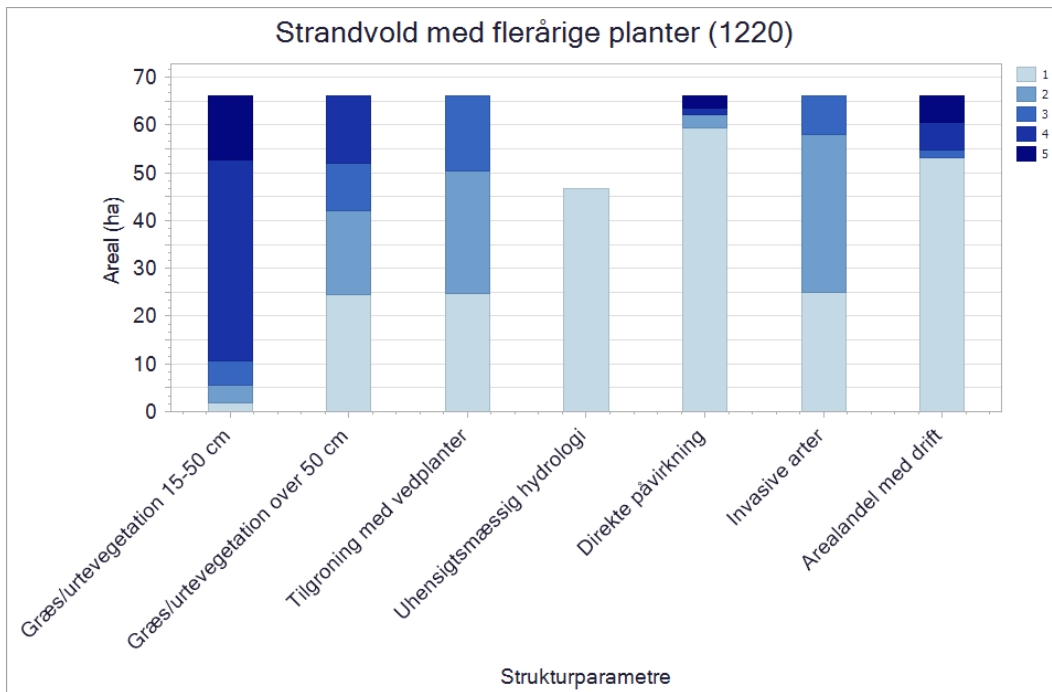
I Natura 2000-området er der kortlagt knap 900 ha strandeng, hvoraf langt hovedparten har en drift i form af græsning. På trods af driften trues store arealer af tilgroning med middelhøj-høj græs/urtevegetation. Tilgroning med vedplanter og forekomst af invasive arter udgør ikke nogen umiddelbar trussel mod naturtypen. På omkring 200 ha påvirkes af afvanding med tydelig-udbredt effekt, og på ca. 50 ha er store dele af arealet direkte påvirket af gødning / sprøjtemidler.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Kalkoverdrev (6210) rummer en urtedomineret vegetation udviklet på veldrænet kalkrig (basisk) bund uden anden kulturpåvirkning end græsning. De ofte meget artsrige plantesamfund, der udvikler sig på gamle kalkoverdrev, er stærkt afhængige af en lang, stabil udvikling med konstant græsning og fravær af gødskning og uden isåning af kulturplanter. En vedvarende græsning skaber betingelser for positive strukturelementer som en urterig flora, myretuer, nedbidte træer og buske som evt. har fodposer. Et moderat indslag af vedplanter er således naturligt og ønskeligt på naturtypen.

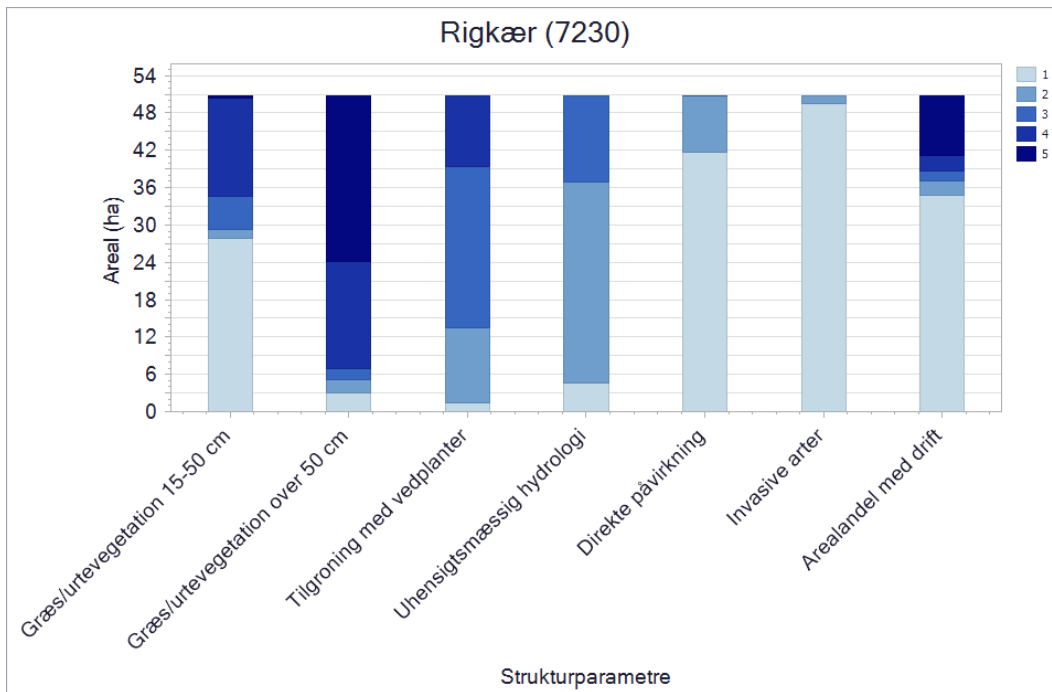
I Natura 2000-området er der kortlagt 90 ha kalkoverdrev, hvor langt hovedparten har en drift i form af græsning. Tilgroning med middelhøj græs-/urtevegetation vurderes at være en trussel på knap 30 ha og på ca. 12 ha med høj græs-/urtevegetation. En mindre andel trues i forskelligt omfang af invasive arter og en direkte påvirkning fra gødning / sprøjtemidler. Hele arealet med kalkoverdrev har forekomst af vedplanter, men kun på godt 2 ha vurderes opvæksten at udgøre en umiddelbar trussel.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Strandvold med flerårige planter (1220) er generelt afhængig af kystens dynamik i form af bølgepåvirkningen, som kan danne strandvolde og rullestenskyster. Især de ældre strandvolde kan få en artsrig flerårig flora med mange arter af lav og mosser, som er betinget af næringsfattige forhold og ofte er driftsbetinget. Bekæmpelse af invasive arter som rynket rose kan være nødvendig for at sikre naturtypen.

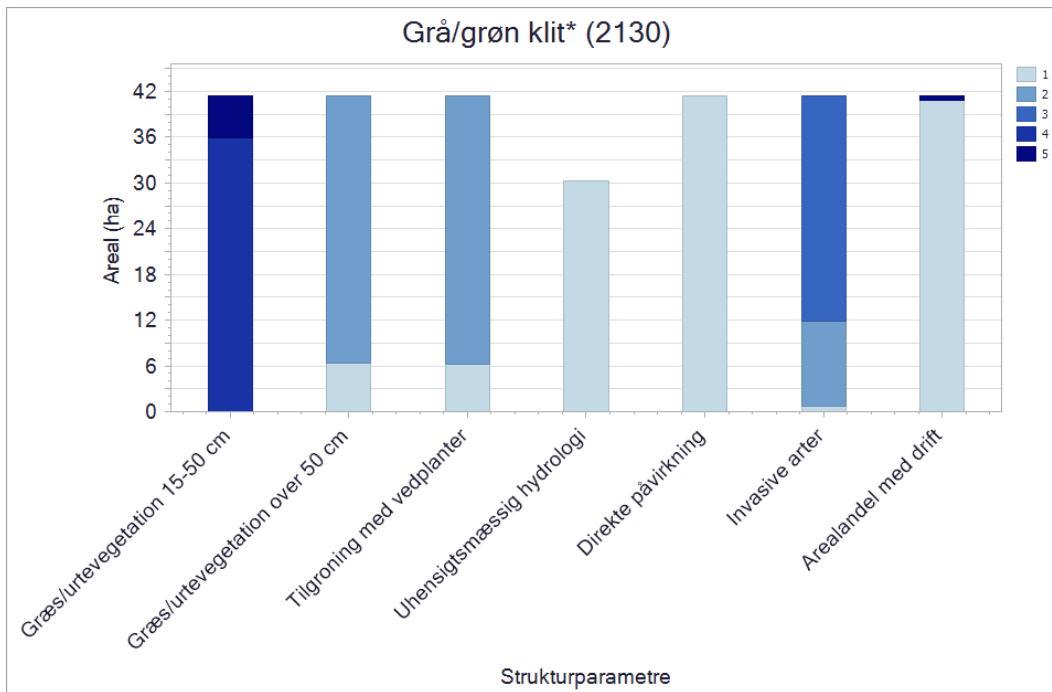
I Natura 2000-området er der kortlagt ca. 66 ha strandvold med flerårige planter, hvoraf en mindre del har drift i form af græsning. Knap 1/4 af arealet trues af tilgroning med middelhøj græs-/urtevegetation, hvilket dog i et vist omfang er naturligt for naturtypen. Vedplanter og høj græs-/urtevegetation forekommer i et omfang, der ikke truer naturtypen. Invasive plantearter i form af bl.a. rynket rose samt gødning / sprøjtemidler truer naturtypen på godt 5 ha. Strandvold med flerårige planter påvirkes ikke af uhensigtsmæssig hydrologi.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødsning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødsning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Rigkær (7230) er først og fremmest betinget af intakt hydrologi med en tilstrækkelig mængde rent, baserigt fremsivende grundvand, der medfører mere eller mindre permanent vandmættet jordbund. Grundvandets indhold af jern og kalk binder fosfor i forbindelser, der ikke kan optages af planter, og der skabes gode vækstforhold for såkaldte nøjsomhedsplanter. Naturtypen er afhængig af vedvarende græsning, og under fravær af gødsning kan der udvikle sig knoldstrukturer med mulighed for udvikling af en artsrig vegetation af lavtvoksende urter og en rig mosflora.

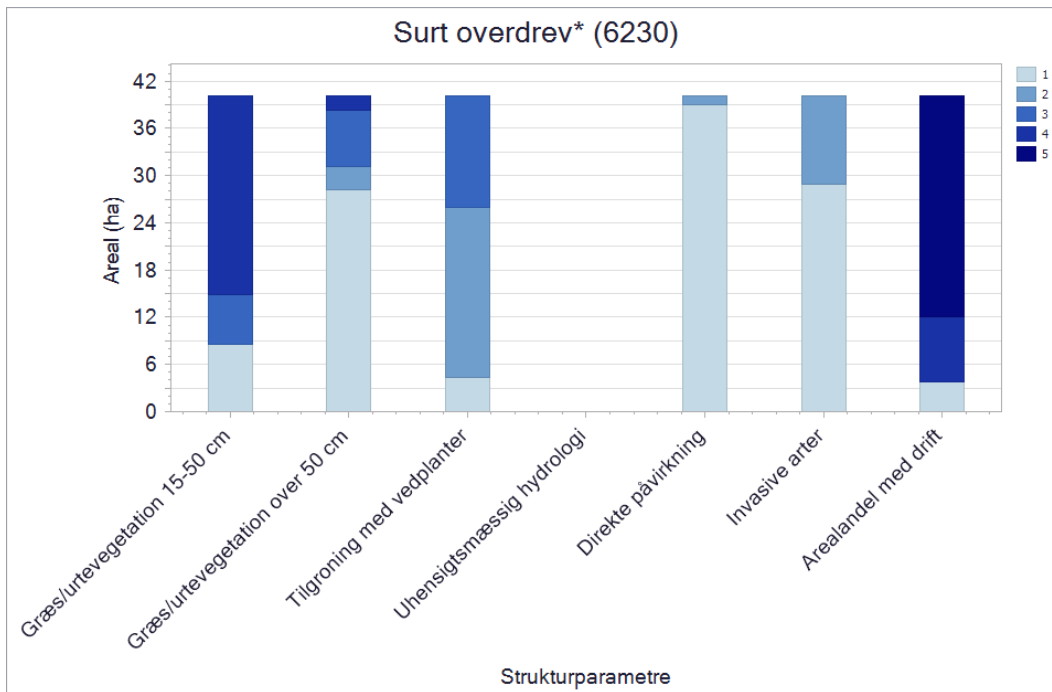
I Natura 2000-området er der kortlagt ca. 51 ha rigkær, hvoraf kun omkring 15 ha helt eller delvist har en drift. Det betyder, at langt hovedparten af arealet med rigkær trues af tilgroning med høj græs-/urtevegetation og vedplanter. Desuden trues ca. 15 ha af en uhensigtsmæssig hydrologi. Tilgroning med middelhøj græs-/urtevegetation, invasive arter og gødning/sprøjtemidler forekommer i et omfang, der ikke udgør en trussel mod naturtypen.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Grå/grøn klit (2130) er afhængig af næringsfattige forhold, og især grå klit er meget følsom over for eutrofiering, der skader mos- og lavforekomsterne. Naturtypen kan være betinget af naturlig dynamik, idet den udvikles ved naturlig succession af hvid klit. Især grøn klit vil normalt være driftsbetinget, og desuden kan bekæmpelse af invasive arter som rynket rose være nødvendig for at sikre naturtypen.

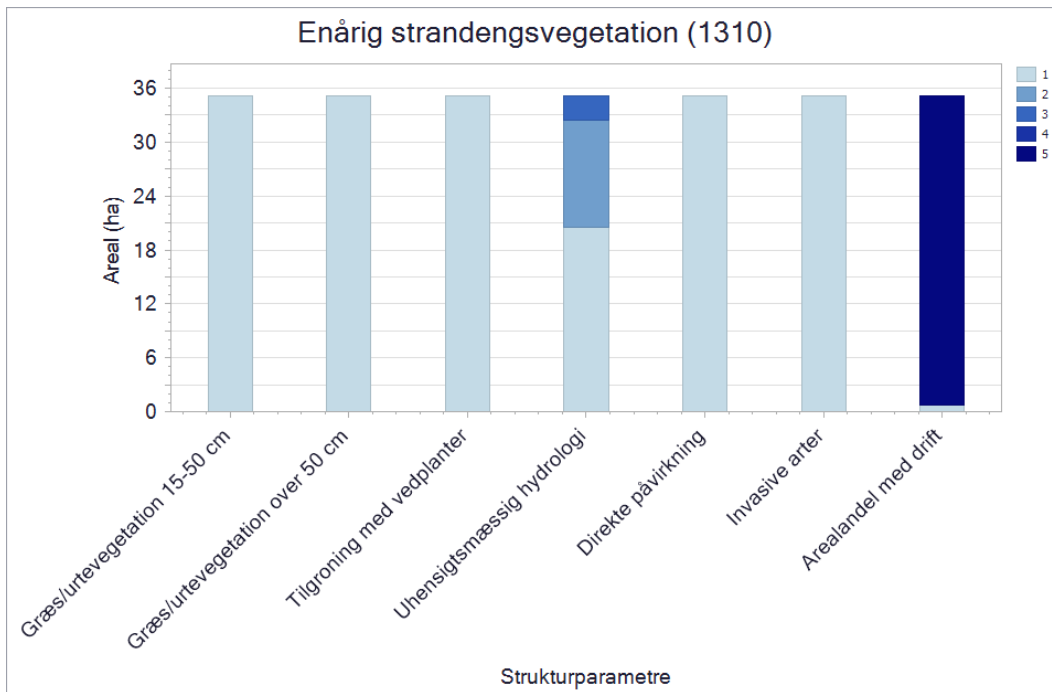
I Natura 2000-området er der kortlagt knap 42 ha grå/grøn klit. En meget beskedent del af arealet har en drift, hvilket dog ikke er en forudsætning for naturtypen. Stort set hele arealet har forekomst af invasive arter, og på 30 ha udgør rynket rose en væsentlig trussel. Tilgroning med vedplanter og forekomst af høj græs-/urtevegetation forekommer i et omfang, der ikke udgør en trussel mod naturtypen. Dominansen af middelhøj græs-/urtevegetation vurderes her at være en naturlig del af typen. Grå/grøn klit påvirkes ikke af uhensigtsmæssig hydrologi eller gødning/sprøjtemidler.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Surt overdrev (6230) rummer en græsningsbetinget, urtedomineret vegetation udviklet på relativt sur, veldrænet bund uden anden kulturpåvirkning end græsning. De ofte meget artsrige plantesamfund, der udvikler sig på gamle sure overdrev, er stærkt afhængige af en lang, stabil udvikling med konstant afgræsning og fravær af gødskning og uden isåning af kulturplanter. Under disse forhold udvikles positive strukturelementer som en urterig flora, myretuer, nedbidte træer og buske som evt. har fodposer. Et moderat indslag af vedplanter er således naturligt og ønskeligt på naturtypen.

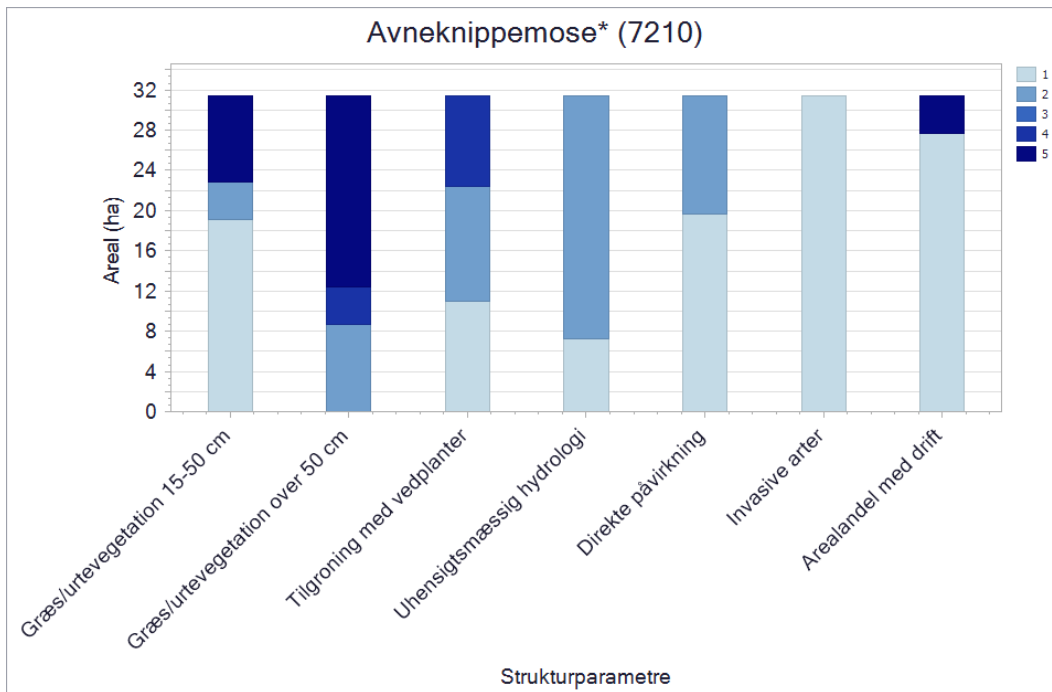
I Natura 2000-området er der kortlagt ca. 40 ha surt overdrev. Langt hovedparten af arealet har en drift i form af græsning. Ca. 10 ha trues af tilgroning med høj græs-/urtevegetation, mens 25 ha trues af tilgroning med middelhøj græs-/urtevegetation. Tilgroning med vedplanter, invasive arter typisk i form af rynket rose og gødning/sprøjtemidler forekommer i et omfang, der ikke udgør en trussel mod naturtypen.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødsning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødsning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Enårig strandengsvegetation (1310) forekommer ofte som kvellervade i loer eller saltpander eller i en tør variant på engmyretuer. Naturtypen er typisk betinget af græsning, men kan i visse tilfælde opretholdes af havets naturlige dynamik med jævnlige oversvømmelser, som er en forudsætning for naturtypen.

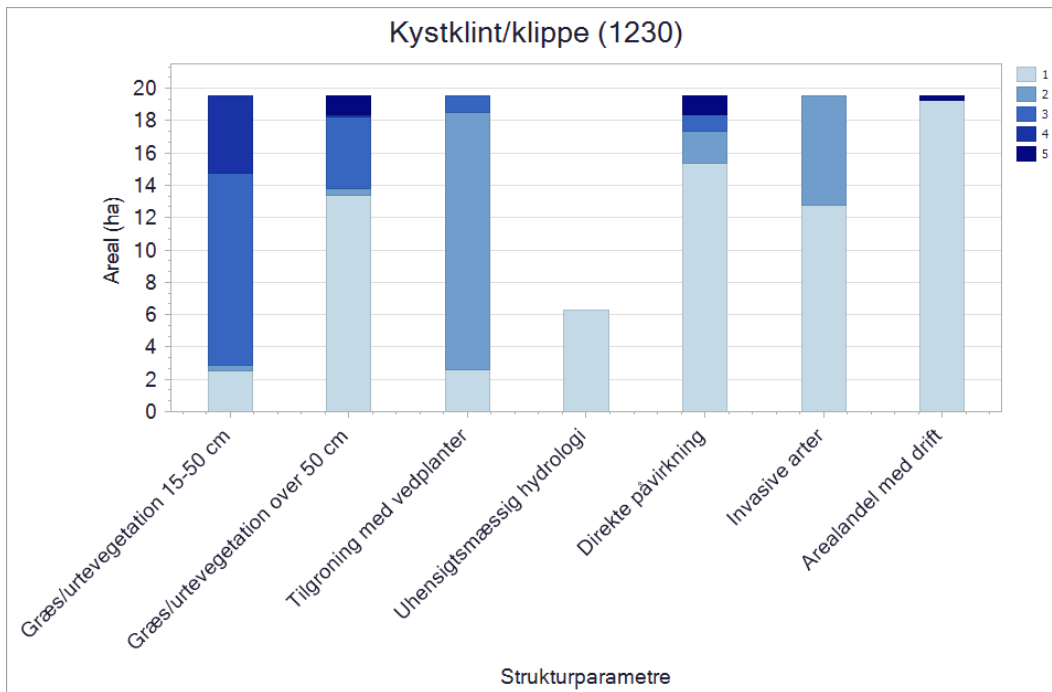
I Natura 2000-området er der kortlagt ca. 35 ha enårig strandengsvegetation, som har en drift i form af græsning. Kun et meget beskedent areal trues af en uhensigtsmæssig hydrologi. Enårig strandengsvegetation påvirkes ikke af tilgroning med vedplanter, middelhøj-høj græs/urtevegetation, invasive arter eller gødning/sprøjtemidler.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødsning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødsning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Avneknippemose (7210) domineres af høje halvgræsser, græsser og urter med spredte partier af vedplanter og er afhængig af permanent vandmættet basisk jordbund for at udvikles optimalt.

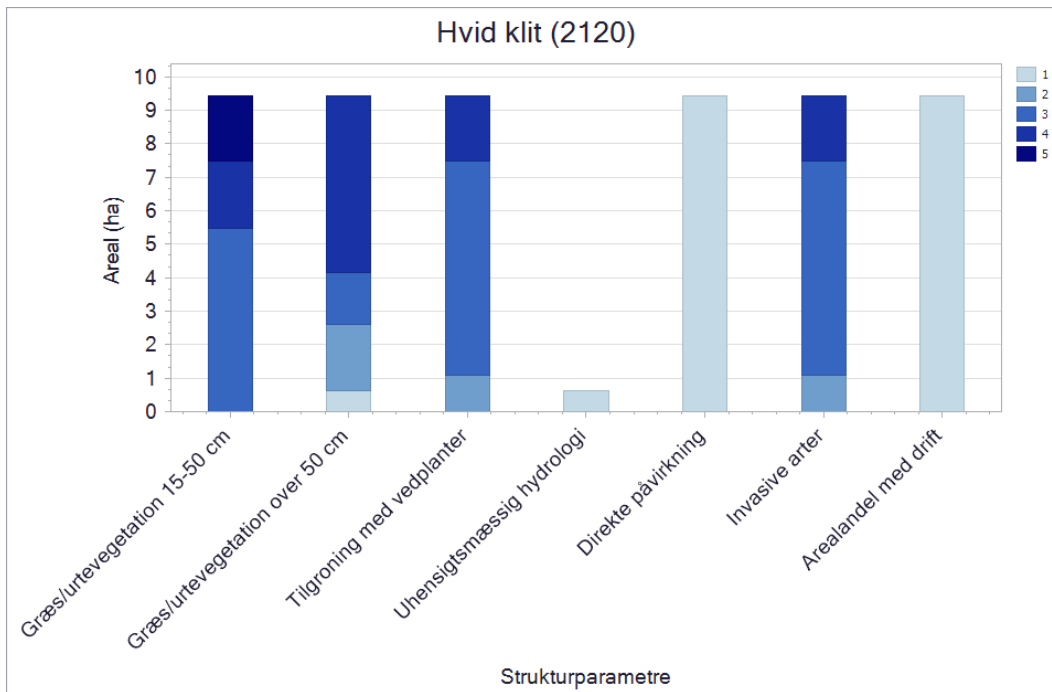
I Natura 2000-området er der kortlagt knap 32 ha avneknippemose, hvoraf ca. 4 ha har en drift. Drift er dog ikke en forudsætning for naturtypen. U hensigtsmæssig hydrologi og påvirkning fra tilstødende landbrugsarealer vurderes ikke at udgøre nogen umiddelbar trussel mod naturtypen, ligesom høj og middelhøj græs/urtevegetation udgør en karakteristisk del af typen. Tilgroning med vedplanter vurderes at være en trussel på ca. 9 ha. Avneknippemose påvirkes ikke af invasive arter.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødsning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødsning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Kystklint (1230) udvikles bedst, hvor der er naturlig dynamik uden kystbeskyttelse, og hvor der ikke sker påvirkning med næringsstoffer fra ovenfor liggende marker. Tæt på havet bliver klinten til stadighed påvirket af bølgerne, som skaber partier med erosion og skred og sikrer rede-muligheder for bl.a. digesvaler. Naturtypen er normalt ikke driftsbetinget.

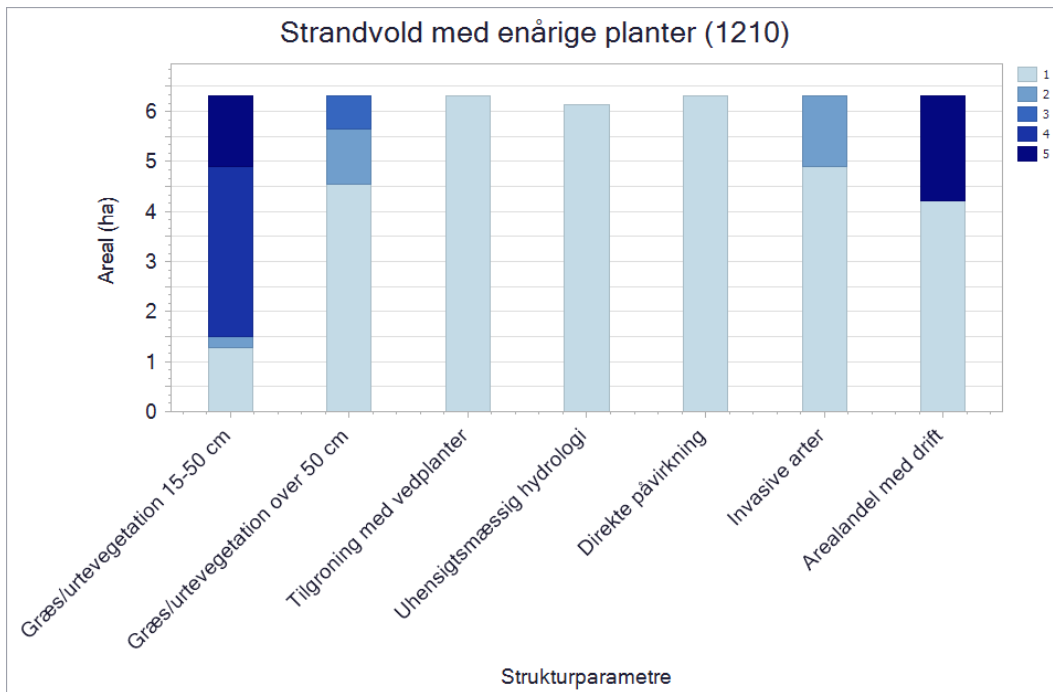
I Natura 2000-området er der kortlagt knap 20 ha kystklint. En mindre del trues af tilgroning med høj græs-/urtevegetation og direkte påvirkning fra gødning / sprøjtemidler. Middelhøj græs-/urtevegetation, afvanding, vedplanter og invasive arter forekommer i et omfang, der ikke truer naturtypen. Kystklint påvirkes ikke af uhensigtsmæssig hydrologi.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Hvid klit (2120) er betinget af naturlig dynamik med vindbrud og vindomlejring af sand. Typen er ikke betinget af drift, men bekæmpelse af invasive arter som rynket rose kan være nødvendig for at sikre naturtypen.

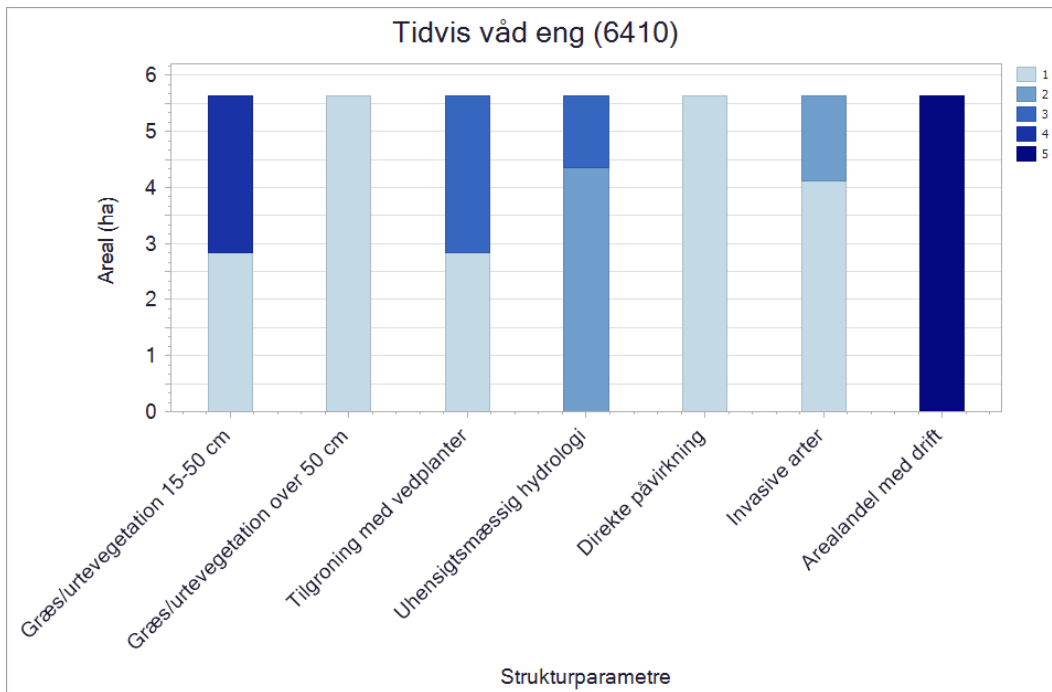
I Natura 2000-området er der kortlagt godt 9 ha hvid klit. Der er ingen drift på arealet, hvilket heller ikke er en forudsætning for naturtypen. Størstedelen af arealet trues i forskellig grad af invasive arter som rynket rose samt tilgroning med vedplanter. Tilgroning med middelhøj-høj græs-/urtevegetation vurderes i et vist omfang at være en naturlig del af typen og udgør således ikke nogen trussel. Hvid klit påvirkes ikke af uhensigtsmæssig hydrologi eller gødning/sprøjtemidler.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Strandvold med énårige planter (1210) er generelt afhængig af kystens dynamik i form af bølgepåvirkningen, som kan danne strandvolde og rullestenskyster, hvorpå der i nogle tilfælde kan udvikles en artsrig flora af énårige plantearter. Naturtypen er dog generelt meget dynamisk og kan ændre udbredelse og artsindhold fra år til år. Naturtypen er normalt ikke driftsbetinget, men er naturligt næringsrig og ofte domineret af relativ højt voksende urter.

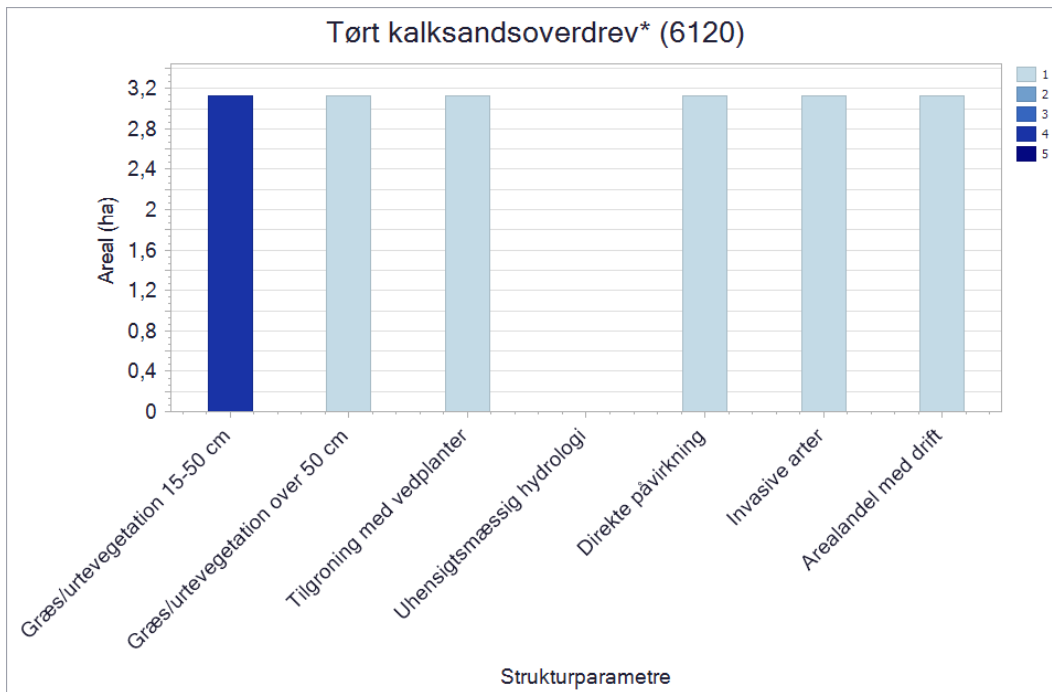
I Natura 2000-området er der kortlagt ca. 6 ha strandvold med énårige planter, hvoraf ca. en tredjedel har drift i form af græsning. En stor del af arealet indeholder middelhøj græs/urtevegetation og i mindre grad høj græs/urtevegetation, hvilket dog i et vist omfang udgør en naturlig del af typen. En fjerdedel af arealet påvirkes i beskedent omfang af invasive planter men forekommer i et omfang, der ikke truer naturtypen. Strandvold med énårige planter påvirkes ikke af tilgroning med vedplanter, uhensigtsmæssig hydrologi eller gødning/sprøjtemidler.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Tidvis våd eng (6410) er først og fremmest betinget af næringsfattige forhold og en fluktuerende vandstand, og udvikles bedst hvor der er intakt hydrologi og fravær af gødskning. Naturtypen er græs- og urtedomineret og således afhængig af drift i form af høslæt eller græsning, men et moderat indslag af vedplanter kan være naturligt og ønskeligt på naturtypen.

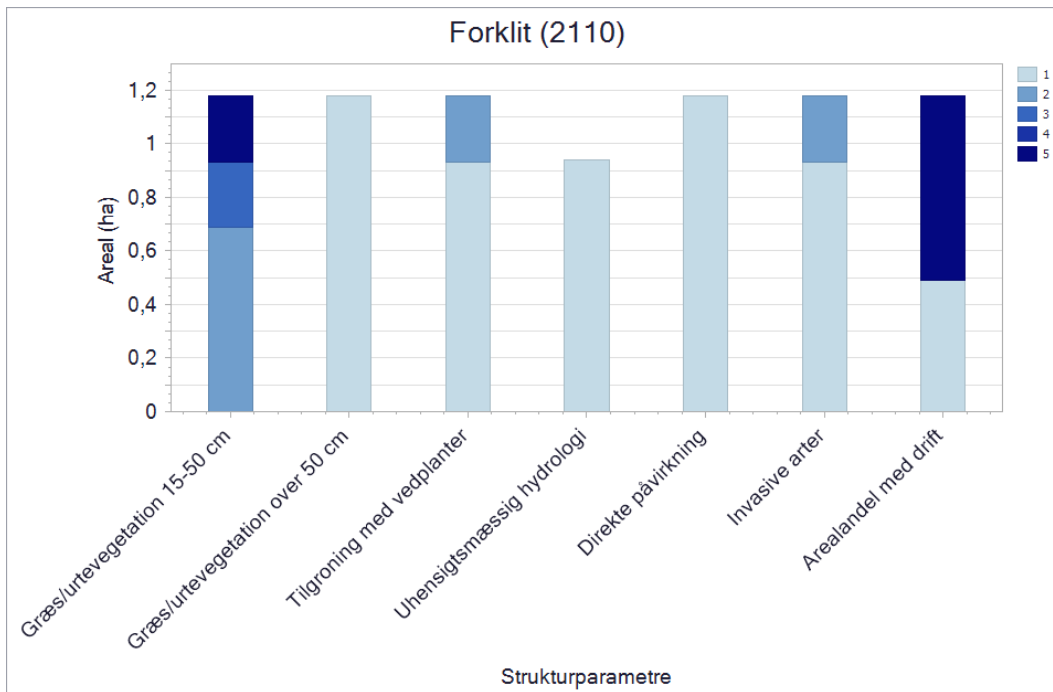
I Natura 2000-området er der kortlagt ca. 5,5 ha tidvis våd eng. Hele arealet har en drift i form af græsning. Uhensigtsmæssig hydrologi er en trussel på ca. 1,5 ha, mens tilgroning med vedplanter, middelhøj græs-/urtevegetation og invasive arter i form af sitka-gran forekommer i et omfang, der ikke udgør en trussel mod naturtypen. Tidvis våd eng påvirkes ikke af tilgroning med høj græs-/urtevegetation eller gødning/sprøjtemidler.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Tørt kalksandsoverdrev (6120) består af urtedomineret vegetation med mange enårige planter udviklet på veldrænet, kalkrigt sand og findes typisk på kystskrænter. Naturtypen udvikles bedst, hvor der er naturlig dynamik og næringsfattige forhold, uden påvirkning med næringsstoffer fra ovenfor liggende marker. Hvor den lette og løse jord ved erosion holder vegetationen åben, kan naturtypen opretholdes uden drift, men den er ofte afhængig af en vis pleje for at hindre tilgroning med vedplanter og/eller invasive arter.

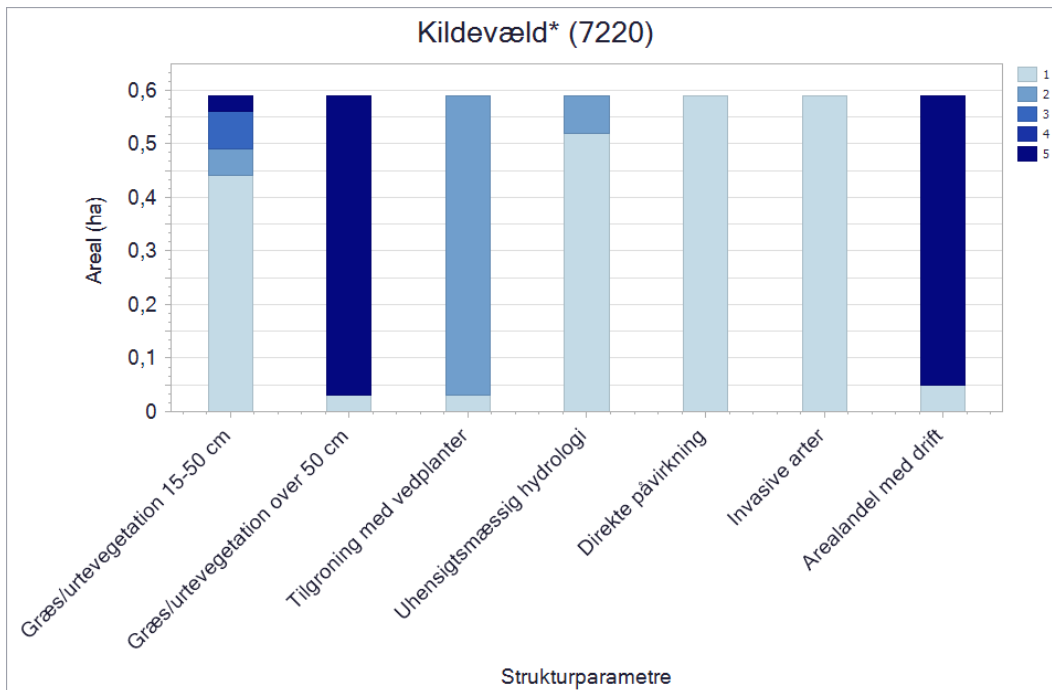
I Natura 2000-området er der kortlagt godt 3 ha tørt kalksandsoverdrev. Typen findes kun på Ristinge Klint på Langeland. Der er ingen drift på arealet, hvilket heller ikke er en forudsætning for naturtypen her. Der er en udbredt forekomst af middelhøj græs-/urtevegetation på hele arealet, hvilket udgør en trussel for naturtypen. Tørt kalksandsoverdrev påvirkes ikke af tilgroning med vedplanter, høj græs-/urtevegetation, invasive arter eller gødning/sprøjtemidler.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødsning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødsning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Forklit (2110) er afhængig af naturlig dynamik og er normalt ikke betinget af drift, men bekæmpelse af invasive arter som rynket rose kan være nødvendig for at sikre naturtypen.

I Natura 2000-området er der kortlagt godt 1 ha forklit. Godt halvdelen af arealet har en drift i form af græsning, hvilket dog ikke er en forudsætning for naturtypen. Middelhøj græs-/urtevegetation er en naturlig del af typen og vurderes ikke at udgøre nogen trussel her. Tilgroning med vedplanter og forekomst af invasive arter forekommer i et omfang, der ikke udgør en trussel mod naturtypen. Forklit påvirkes ikke af tilgroning med høj græs-/urtevegetation, uhensigtsmæssig hydrologi eller gødning/sprøjtemidler.

Figuren viser naturtypens strukturelle parametre, der blev registreret ved kortlægningen. For alle parametre går skalaen fra 1 til 5, hvor 1 generelt angiver den mindste grad af negativ påvirkning, fx mindst tilgroning, mindst arealandel, der er påvirket af gødskning, bedst hydrologi osv. Værdien 5 angiver den største grad af negativ påvirkning, fx størst tilgroning, størst arealandel, der er påvirket af gødskning, mest påvirket af uhensigtsmæssig hydrologi. Se afsnittets indledende gennemgang af de enkelte parametre for en mere detaljerede redegørelse.

Kildevæld (7220) findes i tilknytning til udstrømmende kalkholdigt eller hårdt grundvand, og er afhængig af rent grundvand for at udvikles optimalt. Intakt hydrologi med en rigelig mængde rent grundvand er således den væsentligste forudsætning for naturtypen. I lysåbne kildevæld findes en artsrig mos- og urtevegetation, og drift i form af græsning og rydning af opvækst vil typisk være nødvendig for at bevare kildens artsrige vegetation. Kildevæld i skov er derimod ofte med sparsom vegetation og er ikke driftsbetingede.

I Natura 2000-området er der kortlagt ca. 0,5 ha kildevæld, hvoraf hovedparten ligger inden for indhegnede græssingsarealer. De græssende dyr undgår tilsyneladende at græsse i kilderne, idet stort set hele kildearealet er truet af tilgroning med høj græs-/urtevegetation og i mindre grad tilgroning med middelhøj græs-/urtevegetation. Tilgroning med vedplanter og uhensigtsmæssig hydrologi forekommer i et omfang, der ikke udgør en trussel mod naturtypen. kildevæld påvirkes ikke af invasive arter eller gødning/sprøjtemidler.

3.1.2 Skovnaturtyper

For de skovnaturtyper, der er kortlagt i området, er naturtyperne generelt karakteriseret ved, at bøg på muld (9130) er arealmæssigt den mest udbredte bøgeskovstype med en stor variation i artsindhold, afhængig af jordbundens surhedsgrad og fugtighed. Egeblandskov (9160) er en udbredt og variabel skovtype med eg og avnbøg på relativt rig, og ofte lidt vandlidende bund, der hindrer bøgen i at trives og ask i at dominere. Skovbevokset tørvemose (91D0) er domineret af birk, skovfyr eller rødgran og forekommer på relativt næringsfattig, sur bund med højt grundvandsspejl. Elle- og askeskov (91E0) findes på naturligt næringsrige og fugtige til våde arealer i tilknytning til vandløb, eller af anden grund med en vis vandbevægelse og er domineret af de vådbundstolerante træarter rødell og/eller ask.

For alle skovnaturtyper gælder, at plantet skov uden plantagekarakter, dvs. ensaldrende træer i rækker, og med enten oprindelig karakteristisk bundflora, sjældne arter eller EU-beskyttede arter, er omfattet.

Inden for området er der i alt i den seneste naturtypekortlægning (2016-2019) kortlagt ca. 76 ha skovnaturtyper. I den tidligere kortlægning af skovnaturtyper (2005-2012) blev der kortlagt ca. 77 ha skovnaturtyper.

Den meget lille forskel dækker dog over ændringer indenfor især forekomsterne af skovbevokset tørvemose. Med henblik på at skabe nye arealer med rigkær, er der fældet i alt godt 3 ha skovbevokset tørvemose. Samtidig har en intensiv undersøgelse resulteret i kortlægning af nye forekomster af typen på i alt knap 3,5 ha. For elle- og askeskovene er der kortlagt stort set samme areal, men en enkelt forekomst på knap 1 ha vurderes ikke at opfylde kriterierne for typen. Samtidig er grænserne justeret en smule for de øvrige forekomster.

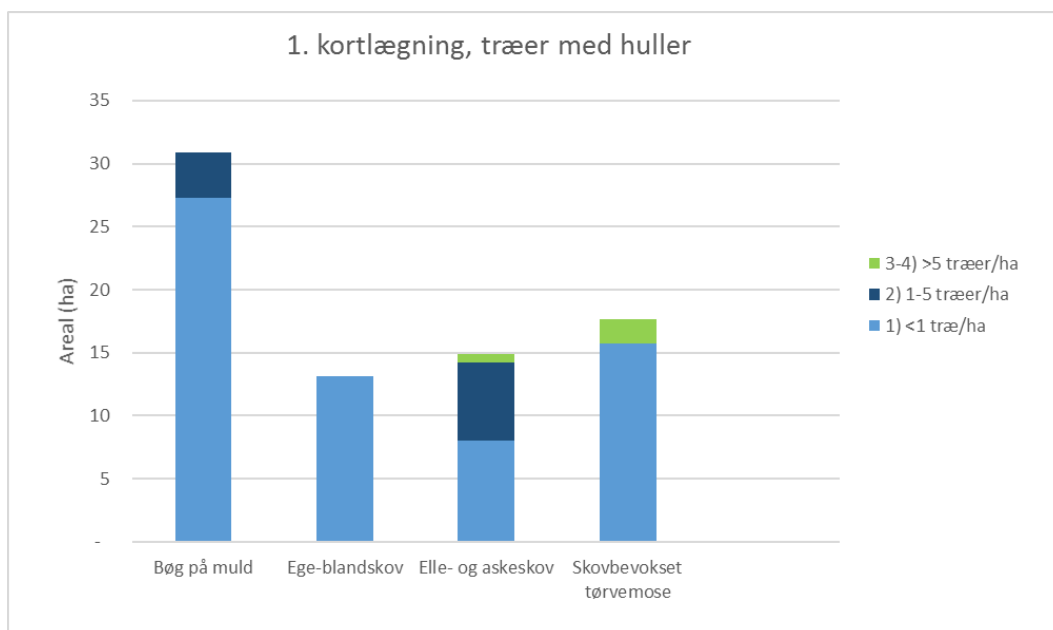
Områdets skovnatur domineres af bøg på muld, mens egeblandskov, elle- og askeskov og skovbevokset tørvemose alle har en arealmæssig udbredelse på mellem 10 og 20 ha.

Det er valgt at præsentere skovens tilstand med parametrene *huller eller råd*, *store træer*, *liggende dødt ved*, *stående dødt ved* og *hydrologi*, som anses for centrale for at kunne vurdere udviklingen i skovnaturtyperne.

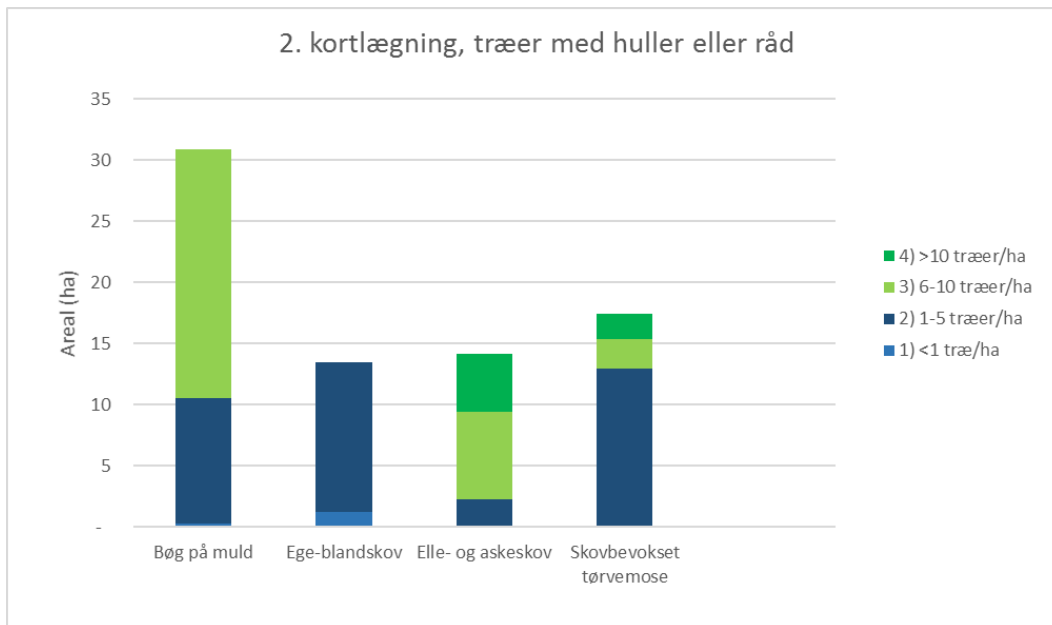
Træer med huller eller råd

I forbindelse med kortlægningen af skovhabitatnaturen kortlægges bl.a. træer med huller eller råd. Ved første kortlægning af skov i 2005-12 blev der kortlagt træer med huller. Ved anden kortlægning af skov i 2016-2019 blev der kortlagt træer med enten huller eller råd.

Ved første kortlægning blev der kortlagt i tre kategorier: under 1 træ/ha, 1-5 træer/ha og over 5 træer/ha. Ved anden kortlægning blev der tilføjet en ekstra kategori, således at man kortlagde i fire kategorier: under 1 træ/ha, 1-5 træer/ha, 6-10 træer/ha og over 10 træer/ha.

Figuren viser strukturparameteren Træer med huller registreret ved første kortlægning. Parameteren inddeles i tre kategorier: Under 1 træ/ha, 1-5 træer/ha og over 5 træer/ha.

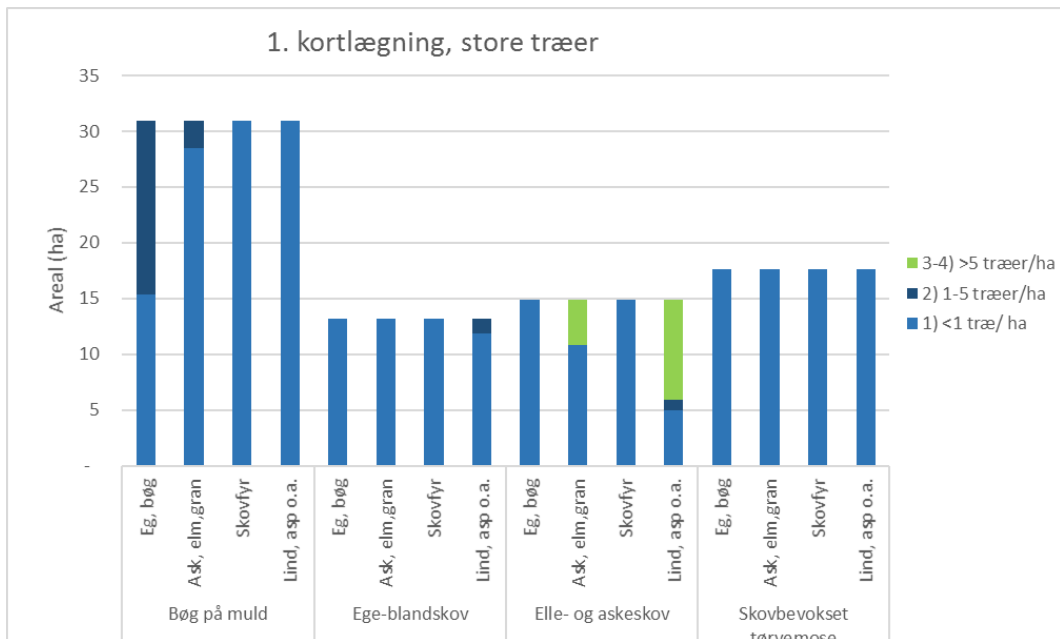
Figuren viser strukturparameteren Træer med huller eller råd registreret ved anden kortlægning. Parameteren inddeles i fire kategorier: Under 1 træ/ha, 1-5 træer/ha, 6-10 træer/ha og over 10 træer/ha.

Miljøstyrelsen vurderer, at resultatet af første og anden kortlægning af skov viser, at andelen af træer med huller eller råd er stigende fra første til anden kortlægning i bøg på muld, ege-blandskov, elle- og askeskov samt skovbevokset tørvemose. Det bemærkes dog, at der er forskel i kortlægningsmetoden anvendt i hhv. første og anden kortlægning.

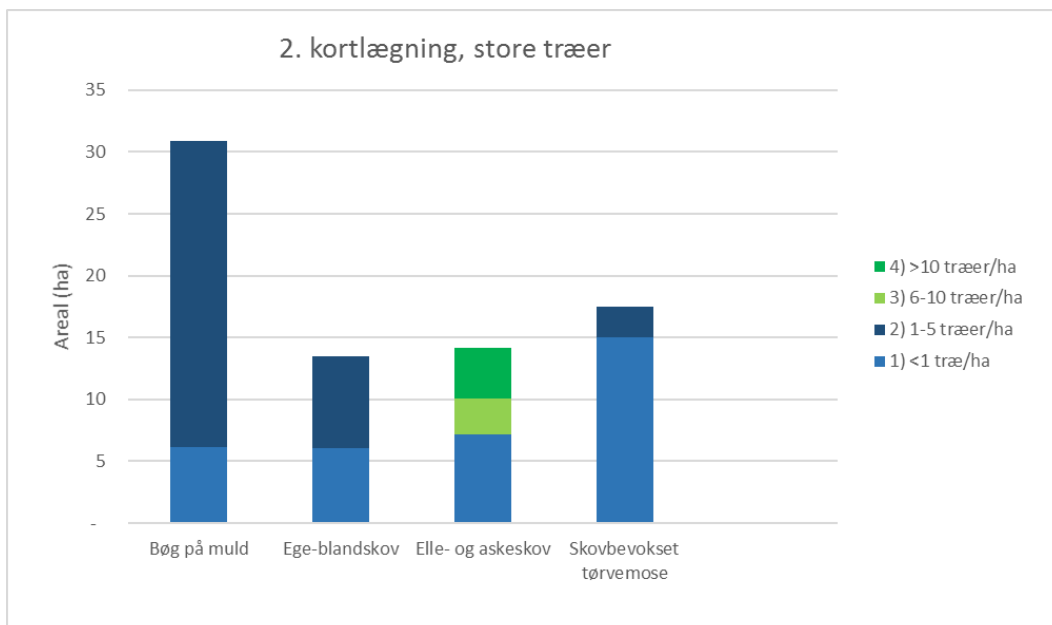
Store træer

I forbindelse med kortlægningen af skovhabitatnaturen kortlægges bl.a. store træer som udtryk for gammel skov med en lang kontinuitet. Definitionen af store træer er ændret fra første til anden kortlægning. Store træer defineres ud fra stammediameter, og ændringerne i stammediameter fra første til anden periode afhænger af både art og naturtype. Derudover blev der ved første kortlægning af skov registreret antallet af store træer/ha for 4 artsgrupper. Ved anden kortlægning blev der registreret et samlet antal store træer/ha. Da der således er sket en udvikling i kortlægningsmetoden, kan resultaterne af de to kortlægninger ikke sammenlignes direkte.

Ved første kortlægning blev der kortlagt i tre kategorier: under 1 træ/ha, 1-5 træer/ha og over 5 træer/ha. Ved anden kortlægning blev der tilføjet en ekstra kategori, således at man kortlagde i fire kategorier: under 1 træ/ha, 1-5 træer/ha, 6-10 træer/ha og over 10 træer/ha.

Figuren viser strukturparameteren Store træer registreret ved første kortlægning. Parameteren inddeles i tre kategorier: Under 1 træ/ha, 1-5 træer/ha og over 5 træer/ha.

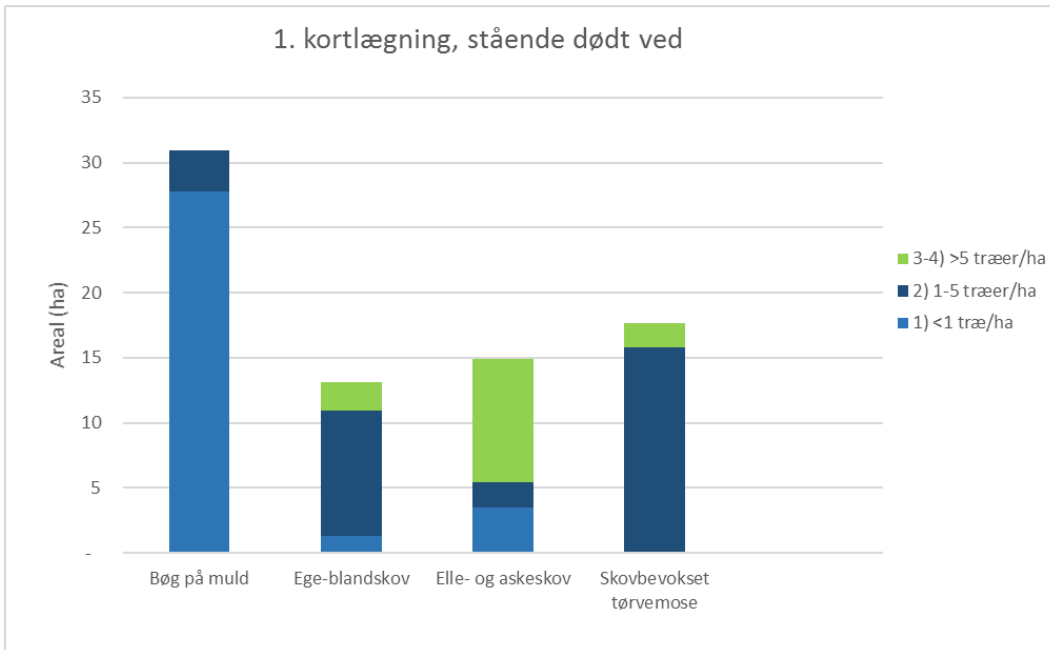
Figuren viser strukturparameteren Store træer registreret ved anden kortlægning. Parameteren inddeles i fire kategorier: Under 1 træ/ha, 1-5 træer/ha, 6-10 træer/ha og over 10 træer/ha.

Miljøstyrelsen vurderer, at resultatet af første og anden kortlægning af skov viser, at andelen af store træer tilsyneladende er steget en smule på arealerne med bøg på muld, egeblandskov og skovbevokset tørvemose og er stabil på arealerne med elle- og askeskov. Det bemærkes dog, at der er forskel i kortlægningsmetoden anvendt i hhv. første og anden kortlægning.

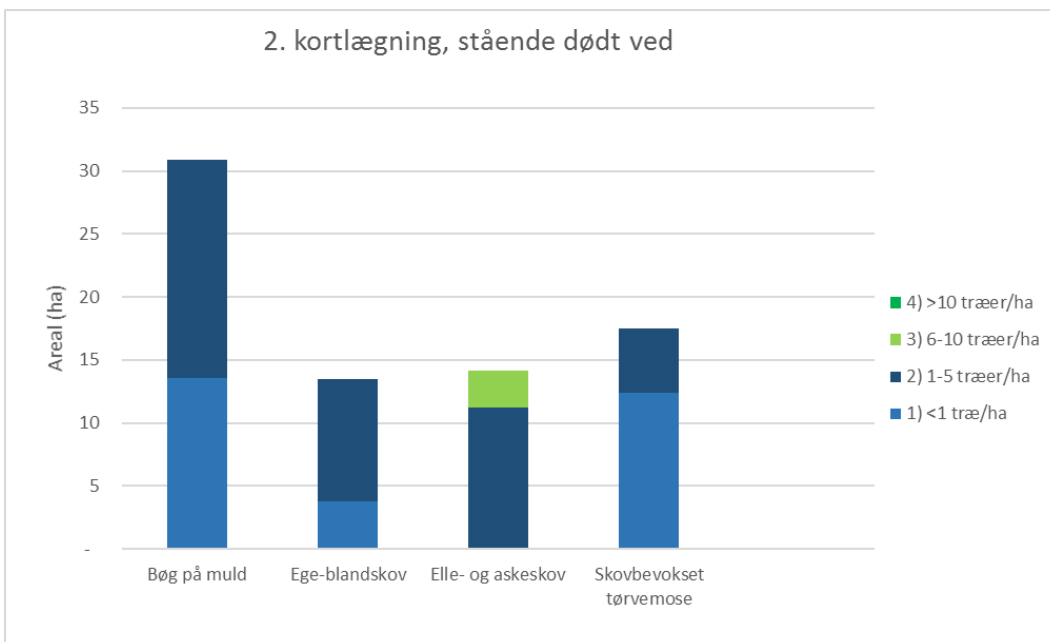
Stående dødt ved

I forbindelse med kortlægningen af skovhabitatnaturen kortlægges bl.a. stående dødt ved højere end 2 m. De enkelte stykker af dødt ved skulle ved første kortlægning have en diameter på over 25 cm og ved anden kortlægning en diameter på over 20 cm.

Ved første kortlægning blev der kortlagt i tre kategorier: under 1 stk./ha, 1-5 stk./ha og over 5 stk./ha. Ved anden kortlægning blev der tilføjet en ekstra kategori, således at man kortlagde i fire kategorier: under 1 stk./ha, 1-5 stk./ha, 6-10 stk./ha og over 10 stk./ha.

Figuren viser strukturparameteren Stående dødt ved registreret ved første kortlægning. Parameteren inddeles i tre kategorier: Under 1 træ/ha, 1-5 træer/ha og over 5 træer/ha.

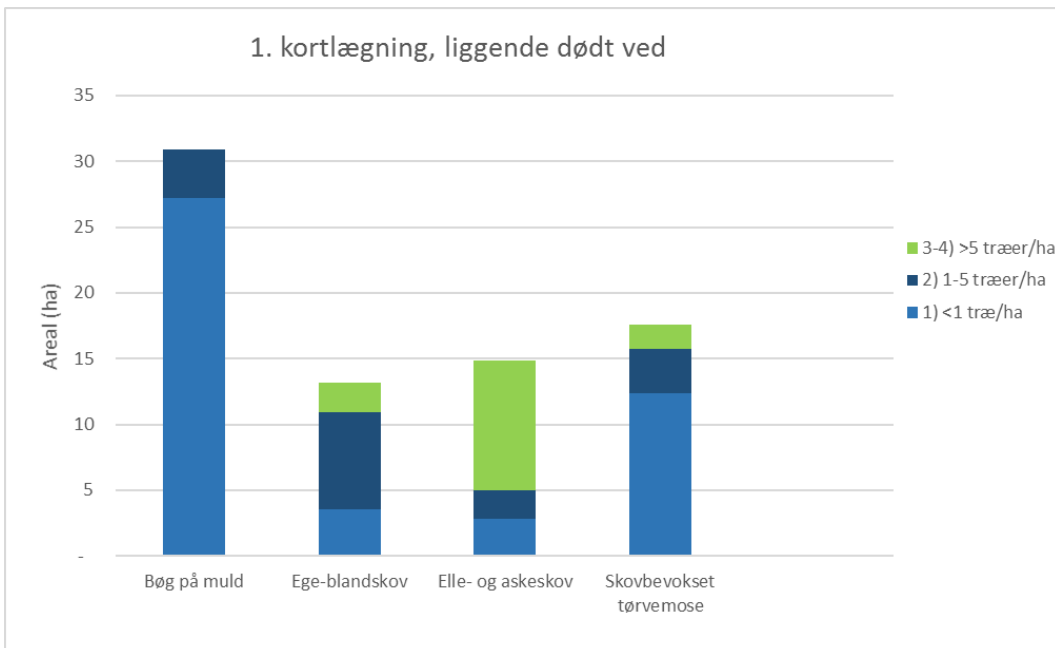
Figuren viser strukturparameteren Stående dødt ved registreret ved anden kortlægning. Parameteren inddeles i fire kategorier: Under 1 træ/ha, 1-5 træer/ha, 6-10 træer/ha og over 10 træer/ha.

Miljøstyrelsen vurderer, at resultatet af første og anden kortlægning af skov viser, at andelen af stående dødt ved stiger på arealer med bøg på muld og falder på arealerne med ege-blandskov, elle- og askeskov og skovbevokset tørvemose. Stigningen på arealerne med bøg på muld behøver ikke at være reel, idet der er forskel i metoden på angivelse af dødt ved i de to kortlægninger. Derimod vurderes det, at faldet i de tre øvrige skovtyper er reel.

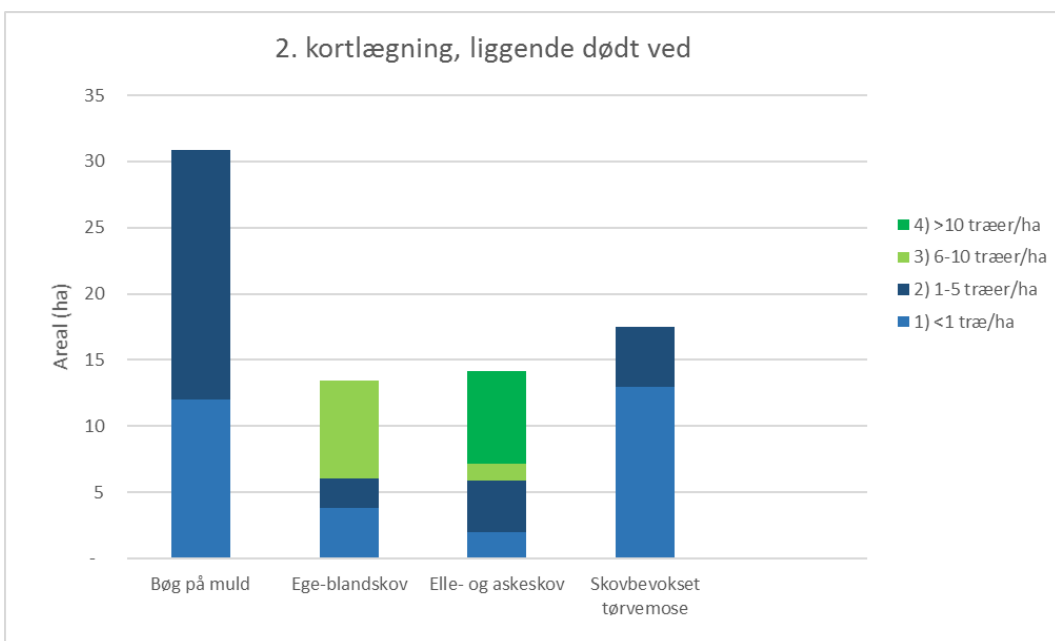
Liggende dødt ved

I forbindelse med kortlægningen af skovhabitatnaturen kortlægges bl.a. liggende dødt ved. I første kortlægning var kriterierne, at de enkelte stykker af dødt ved skulle være længere end 5 m og have en diameter på over 25 cm. Ved anden kortlægning var kriterierne, at det døde ved skulle være længere end 2 m og have en diameter på over 20 cm.

Ved første kortlægning blev der kortlagt i tre kategorier: under 1 træ/ha, 1-5 træer/ha og over 5 træer/ha. Ved anden kortlægning blev der tilføjet en ekstra kategori, således at man kortlagde i fire kategorier: under 1 træ/ha, 1-5 træer/ha, 6-10 træer/ha og over 10 træer/ha.

Figuren viser strukturparameteren Liggende dødt ved registreret ved første kortlægning. Parameteren inddeles i tre kategorier: Under 1 stk./ha, 1-5 stk./ha og over 5 stk./ha.

Figuren viser strukturparameteren Liggende dødt ved registreret ved anden kortlægning. Parameteren inddeles i tre kategorier: Under 1 træ/ha, 1-5 træer/ha og over 5 træer/ha.

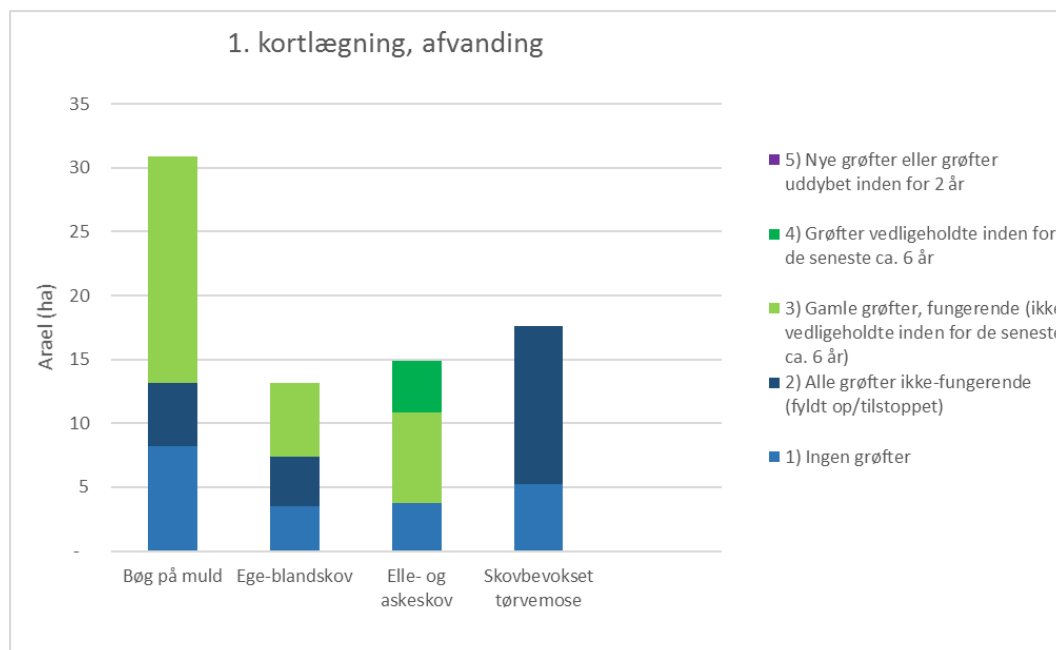
Miljøstyrelsen vurderer, at resultatet af første og anden kortlægning af skov viser, at andelen af liggende dødt ved stiger på arealerne med bøg på muld og egeblandskov, og er stabil på arealerne med elle- og askeskov. Det bemærkes dog, at der er forskel i kortlægningsmetoden anvendt i hhv. første og anden kortlægning. Faldet i andelen af liggende dødt ved på arealerne med skovbevokset tørvemose vurderes at være reelt og skyldes, at der er fældet godt 3 ha af skovnaturtypen med henblik på at skabe rigkær, hvilket er i overensstemmelse med Natura 2000-planen. Samtidig er der via en intensiv undersøgelse kortlagt ca. 2,5 ha nye forekomster af skovtypen, som tilsyneladende ikke har haft samme struktur som det fældede.

Hydrologi, afvanding

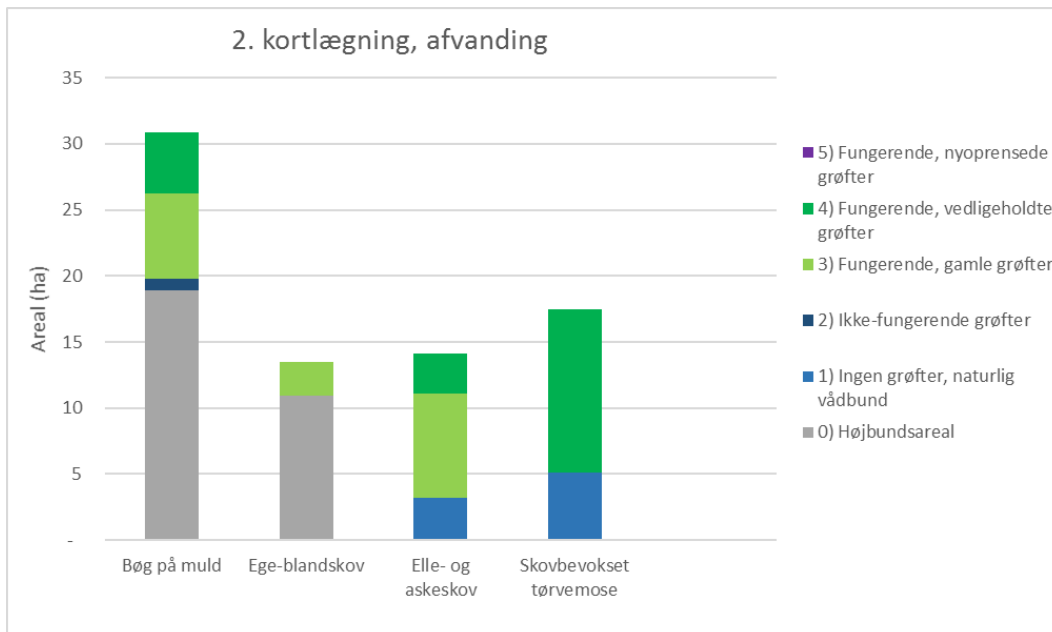
I forbindelse med kortlægningen af skovhabitatnaturen registreres bl.a. den hydrologiske parameter afvanding, der dækker grøftning og dræning. Ved første kortlægning blev effekten af afvanding registreret i 5 kategorier, og ved anden kortlægning blev der registreret i 6 kategorier, da man ved anden kortlægning også registrerede, om der var tale om højbundsjord. Bortset fra det ekstra niveau, er der ikke sket nogen ændring af kortlægningsmetoden fra første til anden kortlægning.

Effekten af grøftning og dræning er ved kortlægningen registreret i én af nedenstående kategorier:

Første kortlægning	Anden kortlægning
1) Ingen grøfter	0) Højbundsareal
2) Alle grøfter ikke-fungerende (fyldt op/tilstoppet)	1) Ingen grøfter, naturlig vådbund
3) Gamle grøfter, fungerende (ikke vedligeholdte inden for de seneste ca. 6 år)	2) Ikke-fungerende grøfter
4) Grøfter vedligeholdte inden for de seneste ca. 6 år	3) Fungerende, gamle grøfter
5) Nye grøfter eller grøfter uddybet inden for 2 år	4) Fungerende, vedligeholdte grøfter
	5) Fungerende, nyoprensede grøfter

Figuren viser strukturparameteren Afvanding registreret ved første kortlægning. Parameteren inddeles i fem kategorier hvor laveste kategori svare til mindst påvirkning af afvanding.

Figuren viser strukturparameteren Afvanding registreret ved anden kortlægning. Parameteren inddeles i seks kategorier hvor laveste kategori svare til mindste afvandings påvirkning.

Miljøstyrelsen vurderer, at resultatet af første og anden kortlægning af skov viser, at elle- og askeskov har en uændret hydrologi. Flere arealer påvirkes dog stadig af fungerende grøfter og har derfor en u hensigtsmæssig hydrologi. Miljøstyrelsen vurderer, at arealerne med skovbevokset tørvemose overordnet set har fået en forringet hydrologi, idet arealet med fungerende, vedligeholdte grøfter er øget væsentligt i forhold til første kortlægning. Bøg på muld (9130) og egeblandskov (9160) er tørbunds naturtyper og er derfor ikke direkte afhængige af naturlig hydrologi.

3.1.2.1 Foreløbig vurdering af negative påvirkninger (trusler mod naturtilstanden)

Skovene i Danmark er generelt unge, således er ca. 80% af de danske skove under 200 år gamle og 25% af landets skovareal er yngre end 55 år. Da man i sin tid udpegede habitatområderne, fokuserede man på at udpege skove, der var selvsåede eller selvforyngende og med en naturnær skovdrift. Det forventes derfor, at der går lang tid, før man vil kunne se en udvikling i de udvalgte parametre, og man fx får flere store træer og mere dødt ved i skovene. Det vurderes, at man ikke kan forvente at se en stor udvikling inden for det relativt korte tidsinterval, der er mellem de to kortlægningsperioder af skov. Det væsentlige vurderes derfor at være, at man ikke ser en tilbagegang i de enkelte parametre.

På baggrund af udviklingen i de udvalgte parametre kortlagt i 2005-2012 og 2016-2019 vurderes forekomsten af samtlige strukturparametre at være stabil eller stigende for bøg på muld. Både egeblandskov og elle- og askeskov har stabile eller stigende strukturparametre med undtagelse af arealandelen af stående dødt ved. Til gengæld er de to skovtypers arealandel af liggende dødt ved stabil eller stigende, hvilket kan tyde på, at en del stående dødt ved er "konverteret" til liggende dødt ved. Elle- og askeskov har stabil hydrologi i forhold til den første kortlægning, men hydrologien påvirkes stadig af fungerende grøfter.

Skovbevokset tørvemose vurderes at have faldende andel af både stående og liggende dødt ved og en forringet hydrologi. Arealandelen af store træer og træer med huller eller råd er derimod stabil eller stigende.

	Huller eller råd	Store træer	Stående dødt ved	Liggende dødt ved	Hydrologi
Bøg på muld	Stabil / stigende	Stabil / stigende	Stabil / stigende	Stabil	-
Egeblandskov	Stabil / stigende	Stabil / stigende	Faldende	Stabil / stigende	-
Skovbevokset tørvemose	Stabil / stigende	Stabil / stigende	Faldende	Faldende	Forringet / uhensigtsmæssig
Elle- og askeskov	Stabil / stigende	Stabil	Faldende	Stabil	Stabil / uhensigtsmæssig

I tabellen ses vurderingen af strukturparametrenes udvikling fra første til anden kortlægning af habitatskovnaturtyperne.

3.2 Områdets sø-natur

Ved overvågning af søer i NOVANA-programmet skelnes der mellem store søer over 5 ha og mindre søer og vandhuller under 5 ha. De store søer overvåges i forbindelse med programmets sø-overvågning, og for denne gruppe er der endnu ikke udviklet et tilstandssystem i forhold til naturtilstand. Der er således alene foretaget en bestemmelse af naturtypen for de store søer. De mindre søer og vandhuller under 5 ha overvåges i NOVANA-programmets naturovervågning, og for de mange søer i denne gruppe er der ud over en bestemmelse af de enkelt søers naturtype også foretaget en beregning af søernes naturtilstand.

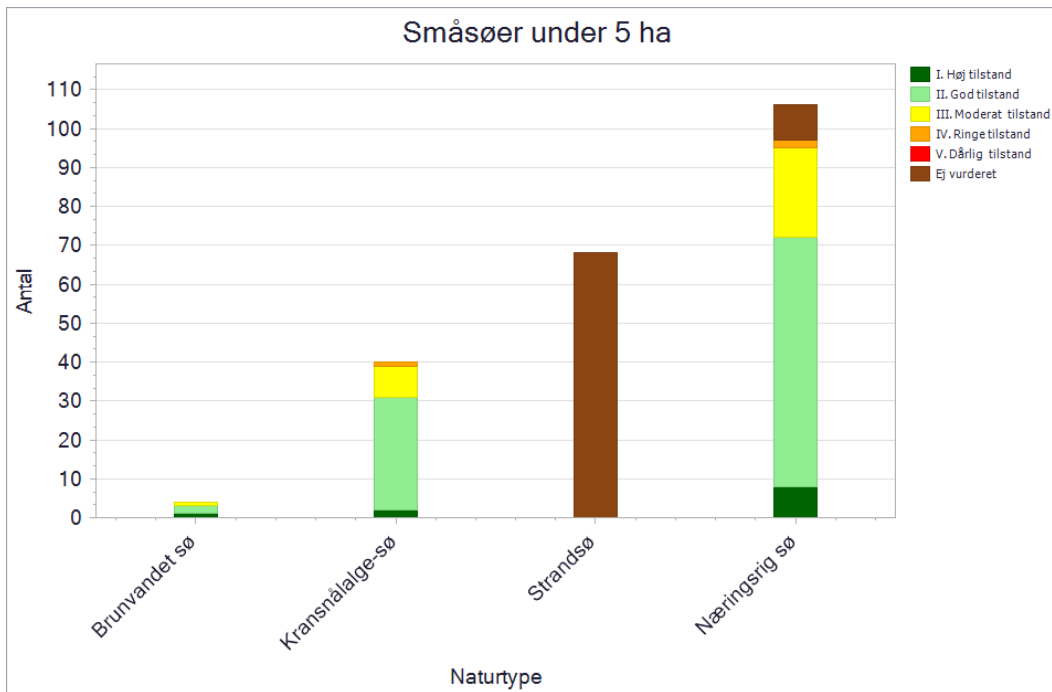
For de sø-naturtyper der er kortlagt i området, er naturtyperne generelt karakteriseret ved at kystlaguner og strandsøer (1150) er brakvandssøer afsnøret fra havet, og udgør dermed en overgangszone mellem de indenlandske søer og kysthabitaterne. Kransnålalgesø (3140) er kalkrige søer og vandhuller med kransnålalger, der typisk er ganske rene eller kun lidt eutrofierede. Næringsrig sø (3150) er næringsrige søer og vandhuller, typisk med flydeplanter eller store vandaks. Brunvandet sø (3160) er søer og vandhuller, hvor vandets farve skyldes et højt indhold af humusstoffer. Typisk er det også ret sure søer med lave pH-værdier på 3-6.

3.2.1 Søer under 5 ha

Søer under 5 ha kortlægges og der foretages en beregning af søernes tilstand i forbindelse med NOVANA-programmets kortlægning af vandhuller og småsøer.

Søer under 5 ha er naturtypekortlagt og på baggrund af vegetation og en kombination af en række strukturparametre i og omkring søen er de enkelt søers tilstand beregnet. Metoden er beskrevet i den tekniske anvisning, der kan ses på DCE Aarhus universitets hjemmeside. I de Natura 2000-områder, hvor der er foretaget kortlægning af levesteder for vandhulsarterne stor vandsalamander og klokkefrø, er der samtidig foretaget kortlægning af de pågældende søers naturtype og tilstand. For et mindre antal søer kortlagt i perioden 2007-2012 er der ikke foretaget en beregning af naturtilstanden.

I en række Natura 2000-områder er alle eller stort set alle småsøerne blevet kortlagt og søernes tilstand er blevet beregnet. I andre områder, typisk de meget store områder med et stort antal småsøer, er kortlægningen ikke fuldt dækkende. Der vil i disse områder således være et antal søer, der ikke er undersøgt. Der er sket et skift i vurderingen af småsøernes naturtype mellem denne og den tidligere kortlægning. Tidligere kunne en enkelt eller nogle få planter være afgørende for fastsættelse af naturtypen. I den seneste kortlægningsrunde er det valgt, at naturtypebestemmelsen foretages på baggrund af den samlede sø-tilknyttede flora og de fysiske forhold i og omkring søerne. Det præsenterede datamateriale i figuren nedenfor vil især være indsamlet i perioden 2013-2018, men vil også kunne indeholde kortlægningsdata fra tidligere år for de småsøer, der ikke er blevet genkortlagt i denne overvågningsperiode.

Figuren viser antal og tilstand af de kortlagte små søer under 5 ha i området. Tilstandsklasserne er angivet med en farveskala.

I Natura 2000-området er der kortlagt 107 små søer med habitatnaturtypen næringsrig sø (3150). De er tilstandsvurderet med omkring 2/3 af søerne i høj-god tilstand, ca. 1/4 i moderat-ringe tilstand. De resterende mangler derfor en tilstandsvurdering. Søerne i høj-god tilstand er generelt præget af, at de ligger lysåbent, og der er græsning på arealerne om søerne med relativt stor afstand til dyrkede arealer og få/ingen tilløb/tilførsler af næringsstoffer.

En del af søerne har tilstanden moderat til ringe. En væsentlig årsag til den forringede tilstand skyldes næringsstoffbelastning med udbredt tilgroning med grønne trådalger samt tilgroning på bredden omkring søerne, hvilket betyder at der er en negativ skyggepåvirkning af søens undervandsvegetation, der i flere søer er meget sparsomt udviklet og kun repræsenteret med få meget tolerante undervandsplanter. Flere af disse søer bliver eller er blevet påvirket af fodring og/eller udsætning af ænder og er påvirket af jordbrugsdrift.

I området er der kortlagt 40 små søer med habitatnaturtypen kransnålalgesø (3140). De er tilstandsvurderet med hhv. 2 i høj tilstand, 29 i god tilstand, 8 i moderat tilstand, og 1 i ringe tilstand. Søerne i høj-god tilstand er generelt præget af, at de ligger lysåbent, og der er græsning på arealerne om søerne med relativt stor afstand til dyrkede arealer og få/ingen tilløb/tilførsler af næringsstoffer. Søerne i moderat tilstand har generelt en mindre udbredelse af kransnålalger, og de er i større grad domineret af trådalger som indikerer næringsstofftilførsel, større udbredelse af flydebladsplanter og nogle søer påvirket af jordbrugsdrift samt andefodring.

I området er der yderligere kortlagt 4 små søer med habitatnaturtypen brunvandede søer (3160), hvoraf de tre er i høj-god tilstand, og den sidste er i moderat tilstand. Søerne i høj-god tilstand er præget af at de ligger lysåbent og relativt langt fra dyrket areal ved hhv. Lunden og Henninge Nor. Alle søerne i Henninge Nor er dog påvirket af fodring og/eller udsætning af ænder.

I området er der yderligere kortlagt 68 søer med den marine naturtype kystlaguner og strandsøer (1150). Disse saltpåvirkede, kystnære strandengssøer er ikke tilstandsvurderet.

3.2.2 Foreløbig vurdering af negative påvirkninger (trusler mod naturtilstanden)

Langt størstedelen af søerne i området er beregnet til god-høj naturtilstand, og der vurderes ikke umiddelbart at være trusler imod disse. En større andel er dog beregnet til moderat-ringe tilstand og det vurderes at disse bl.a. er truet af næringsstofbelastning og tilgroning.

3.2.3 Søer over 5 ha

I forbindelse med Miljøstyrelsens overvågning af miljøtilstanden som grundlag for vandområdeplanerne indsamles der for de store søer en lang række miljødata. Der er således i alle større søer gennem flere overvågningsperioder systematisk indsamlet data om søernes miljøtilstand og naturindhold. Det drejer sig bl.a. om udvikling i sigtddybde, indhold af klorofyl a, totalfosfor og total-kvælstof, og undersøgelser af søernes undervandsvegetation. På baggrund af data er der i forbindelse med vandplanlægningen foretaget en vurdering af miljøtilstand og målopfyldelse for søerne. På baggrund af den registrerede plantevækst i søerne er der endvidere foretaget en identifikation af søernes naturtypeindhold. Oplysninger herom kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside i de basisanalyser, der udarbejdes forud for vandområdeplanerne.

I dette område er der 7 søer over 5 ha, hvoraf de fleste er saltpåvirkede. Det er Vejlen på Tåsinge, Kelds Nor, Tryggelev Nor, Nørreballe Nor, Salme Nor, Klæsø Sø og Strandsø på Drejøl. Alle søer over 5 ha er omfattet af vandplanerne og man kan læse mere om dem på Miljøstyrelsens hjemmeside.

Vejlen på Tåsinge

Vejlen på Tåsinge er en lavvandet nor på ca. 27 ha. Noret er ikke kortlagt som naturtype. Miljømålet for Vejlen på Tåsinge er en god økologisk tilstand. I basisanalysen for vandområdeplaner 2021-2027 er noret vurderet til at have en ringe økologisk tilstand på grund af indholdet af fisk.

Kelds Nor

Kelds Nor er en lavvandet nor på ca. 73 ha. Søen er bestemt til en lagune (1150). Miljømålet for Kelds Nor er en god økologisk tilstand. I basisanalysen for vandområdeplaner 2021-2027 er noret vurderet til at have en dårlig økologisk tilstand på grund af indholdet af fytoplankton.

Tryggelev Nor

Tryggelev Nor er et relativt lavvandet nor på 41 ha. Miljømålet for Tryggelev Nor er en god økologisk tilstand. I basisanalysen for vandområdeplaner 2021-2027 er noret vurderet til at have en dårlig økologisk tilstand på grund af indholdet af fytoplankton. Naturtypen er ikke bedømt i forbindelse med basisanalysen.

Nørreballe Nor

Nørreballe Nor er et lavvandet nor på ca. 55 ha. Søen er genoprettet i 2004. I basisanalysen for vandområdeplaner 2021-2027 er det foreløbige miljømål for Nørreballe Nor dårlig økologisk tilstand, hvilket er vurderet på baggrund af den aktuelle tilstand af fytoplankton. Søen er anlagt med henblik på nærringsstoffjernelse og for disse søer er det foreløbige miljømål fastsat til den aktuelle tilstand. I forbindelse med basisanalysen er den bedømt den til at være en næringsrig sø (3150).

Salme Nor

Salme Nor er et lavvandet nor på godt 7 ha. Miljømålet for Salme Nor er en god økologisk tilstand. I basisanalysen for vandområdeplaner 2021-2027 er noret vurderet til at have en dårlig økologisk tilstand på grund af indholdet af fytoplankton. Naturtypen er ikke bedømt i forbindelse med basisanalysen.

Klæsø Sø

Klæsø Sø er ca. 5 ha. Søen er ikke undersøgt eller naturtypebestemt, men forventes at være saltpåvirket, da den ligger i kortlagt strandeng.

Miljømålet for Klæsø Sø er god økologisk tilstand. I basisanalysen for vandområdeplaner 2021-2027 er søen vurderet til at have ukendt tilstand.

Strandsø på Drejød

Strandsø på Drejød er et lavvandet nor på ca. 6 ha. Miljømålet for Strandsø på Drejød er en god økologisk tilstand. I basisanalysen for vandområdeplaner 2021-2027 er noret vurderet til at have en dårlig økologisk tilstand på grund af indholdet af fytoplankton. Naturtypen er ikke bedømt i forbindelse med basisanalysen.

3.3 Områdets vandløbsnatur

I Danmark findes der to vandløbshabitatnaturtyper: "Vandløb med vandplanter" og "Vandløb med tidvis blottet mudder med enårige planter". Specielt den første naturtype er vidt udbredt i de danske vandløb, og langt de fleste vandløbsstrækninger vil kunne henføres til denne naturtype. Den anden naturtype er meget sjældent forekommende, og naturtypen vil oftest kun registreres på korte vandløbsstrækninger, normalt i perioder med lav vandstand, hvor naturtypens karakteristiske arter vil kunne etablere sig langs de mudrede vandløbsbredder. I år med dårlige vækstbetingelser eller høj vandstand kan naturtypen helt mangle.

I NOVANA-programmet er de to vandløbsnaturtyper kortlagt i vandløb i de habitatområder, hvor naturtyperne indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Der er endnu ikke i NOVANA-programmet udviklet et tilstandssystem til vandløbsnaturtyperne. Der vil således alene blive omtalt naturtypernes aktuelle forekomst på de kortlagte vandløbsstationer i områderne. Det er på nuværende tidspunkt ikke muligt at udtale sig om vandløbsnaturtypernes udbredelse i vandløbene. Kortlægningen er foretaget i de vandløb, der er omfattet af vandområdeplanerne, hvor der også kan findes flere oplysninger om vandløbenes økologiske tilstand.

Naturtype	Naturtype nr.	Længde (km)
Vandløb med vandplanter	3260	1

Tabellen viser længden af kortlagt vandløbsnaturtype i området.

I dette område findes der 1 km vandløb, som er omfattet af vandområdeplanen for Jylland og Fyn. Habitatnaturtypen "Vandløb med vandplanter" (3260) er registreret på 1 km i Eskebæk ved Voderup på Ærø.

3.4 Områdets marine natur

I Danmark forekommer 8 marine habitatnaturtyper. De fem typer, bugter og vige (1160), rev (1170), sandbanke (1110), laguner og strandsøer (1150) og vadeflader (1140) forekommer i flere Natura 2000-områder i Danmark, mens boblerev (1180), flodmundinger (1130) og havgrotte (8330) kun forekommer i få Natura 2000-områder.

For de marine naturtyper, der er kortlagt i området, er naturtyperne generelt karakteriseret ved sandbanke (1110) dannet ved materialetransport langs kysterne for eksempel i form af revler, der

kan være ubevoksede eller eventuelt med ålegræs. Vadeblade (1140), der blotlægges ved ebbe, forekommer primært i Vadehavet, men findes også i de indre danske farvande fra Læsø til Lolland. Kystlaguner og strandsøer (1150) er brakvandssøer afsnøret fra havet, og udgør dermed en overgangszone mellem de indenlandske søer og kysthabitaterne. Bugter og vige (1160) er lavvandede områder med begrænset fersk påvirkning, og udgør dermed størstedelen af fjordene i de indre farvande. Rev (1170) er områder på havbunden med hård bund, for eksempel stenrev, ofte med en stor artsrigdom af dyr og planter. Naturtypen rev rummer også de såkaldte biogene rev, hvor den hårde bund er dannet af for eksempel blåmuslinger eller hestemuslinger.

De marine naturtyper er på nuværende tidspunkt kortlagt én eller to gange. Resultatet af kortlægningen af områdets marine naturtyper ses af nedenstående tabel.

Naturtype	Naturtype nr.	Kortlægningsår	Kortlagt
Sandbanker	1110	2012	949 ha
Vadeblade	1140	2004	430 ha
Kystlaguner	1150	2004	132 ha
Bugter og vige	1160	2004	30.691 ha
Stenrev	1170	2012 og 2014	1.707 ha

Tabellen viser arealet af kortlagte havnaturtyper.

Områdets marine naturtyper er kortlagt i 2004 og 2012. I den forbindelse er der kortlagt fem marine naturtyper i form af sandbanker, vadeblader, kystlaguner, bugter og vige samt rev.

Sandbanker (1110). Mellem øerne og holmene findes store flader med sand. Arealmæssigt består øhavet således hovedsageligt af fast sandbund med højst én procent større sten, men da en stor del af området er meget lavvandet (<1 m), er der kun observeret spredte forekomster af sandbanker med lavvandet, vedvarende dække af havvand. Sandbankerne optræder ofte som kystparallelle revler, eller strømsteder med sandbølger. Epifaunadækningen er lav (1-6 %) og består især af søstjerner, søpunge, pungrejer, tangsnegle, dyriske svampe, posthornsorme, skrubber og kutlinger. Infaunaen er ikke undersøgt, men der er observeret sandorm. Der er observeret en del løsdrevende alger og plamager af blågrønalger på bunden. Der er få makroalger med få procent buskformede rødalger, kile-rødblod og blodrød ribbeblad. Forekomster af ålegræs er ret variable, med en dækningsgrad på 15-80 % på størstedelen af verifikationslokaliteterne. På spredte sten er der bevoksning af klørtang, gaffeltang og buskformede rødalger, og der er observeret dyriske svampe.

Vader (1140). De meget lavvandede områder i øhavet blandt andet ud for Ristinge Hale kan optræde som vader. Vadebladerne forventes hovedsageligt at bestå af samme substrattypen som beskrevet i ovenstående afsnit om sandbanker.

Kystlaguner (1150). Der findes en del kystlaguner i området, blandt andet Vejlen på Tåsinge og Tryggelev Nor på Langeland. I begge laguner er tilførslen af havvand begrænset, og de er derfor præget af arter tilpasset lave saliniteter. Jf. Søer over 5 ha.

Bugter og vige (1160). Hovedparten af området består af større lavvandede bugter og vige. Områderne formodes at bestå af samme substrattypen, som er beskrevet i afsnittet om sandbanker, samt af bundtyper, der er mere bløde og siltede med pletter af iltsvind og ingen eller meget lidt vegetation.

Stenrev (1170). Der er kun verificeret meget små områder med stenrev i selve øhavet ved Ærøskøbing, mens kyststrækningen mellem Ristinge og Bagenkop indeholder store arealer med stenrev.

3.4.1 Foreløbig vurdering af negative påvirkninger (trusler mod naturtilstanden)

Generelt er mange af de marine naturtyper påvirket af næringsstofbelastningen, hvor indsatser for denne påvirkning varetages i Vandområdeplanerne. Ligeledes kan der være påvirkning fra

menneskelige forstyrrelser fx i form af fiskeri og sejllads. I nedenstående behandles data for to grupper af fiskeri:

- Fiskeri med bundsløbende redskaber (bundtrawl, bomtrawl, snurrevod og muslingeskrabere)
- Fiskeri med ikke bundsløbende fiskeriredskaber (garn, pelagiske redskaber, som er pelagisktrawl og not, samt andre passive redskaber)

Fiskeri med bundsløbende redskaber (bundtrawl, bomtrawl, snurrevod og muslingeskrabere) vurderes generelt at have en påvirkning på havbundens tilstand, herunder på bundvegetationen og dyreliv.

Fiskeri med ikke bundsløbende redskaber som fx med pelagiske trawl og not (fiskeri målrettet organismer i de frie vandmasser) kan i sjældne tilfælde have bifangster af havfugle og marine havpattedyr (primært sæler). Pelagiske trawl og not kan skade boblerev, der rejser sig fra havbunden og op i vandsøjlen. I garnredskaber kan der forekomme bifangster af både havpattedyr og fugle. Omfanget af bifangster afhænger af, hvilke redskaber der anvendes, hvor der fiskes, samt hvilke dybder, der fiskes på.

Nedenstående kort illustrerer registrerede positioner for danske fartøjer, som fisker med henholdsvis bundsløbende redskaber og ikke bundsløbende fiskeriredskaber (pelagisk trawl og not, garn og andre passive redskaber) fra 2013 til 2018 i området. De viste positioner på kortene er de positioner, der logges, når et fartøj sejler med en given hastighed, hvor det antages, at fiskeriet kan foregå. Data viser ikke områdets eventuelle fiskeritryk fra udenlandske fiskere eller eventuel anden fiskeri fra både uden positionsloggere.

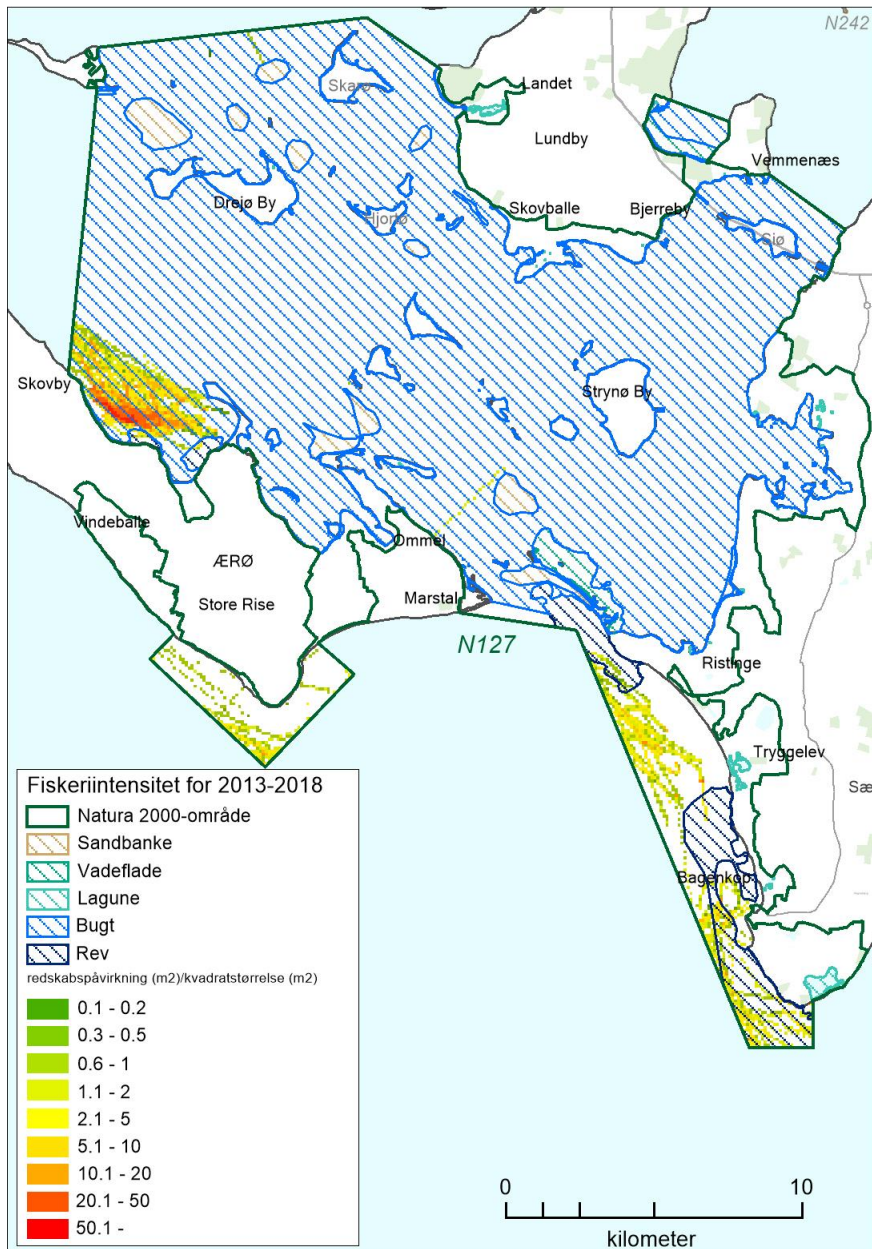
Området er beliggende indenfor 3 sømilegrænsen, hvor det kun er tilladt for danske fiskefartøjer at udøve fiskeri.

For fiskeri med bundsløbende redskaber (bundtrawl, bomtrawl, snurrevod og muslingeskrabere) er data til fiskeriintensitet fremkommet ved positionslogging vha. enten AIS (Automatic Identification System) data, VMS data (Vessel Monitoring System) data eller Black Box-data (BB) samt logbøger i perioden fra 2013-2018. Forskellen mellem de tre data typer er primært det tidsinterval, hvormed fiskefartøjets position og hastighed registreres og dermed, hvor præcist man kan kortlægge redskabernes havbundspåvirkning.

- BB data er de mest præcise, da de sendes hver 10. sekund. Disse anvendes kun af muslingefiskere.
- VMS er et obligatorisk fiskerikontrolsystem for alle fartøjer over 12 meter, som skal sende én gang i timen.
- AIS er et obligatorisk sikkerhedssystem for alle fartøjer over 15 meter, dog anvender flere fartøjer under 15 meter også AIS sikkerhedssystemet, som sender i real tid dog med variabel intervaller.

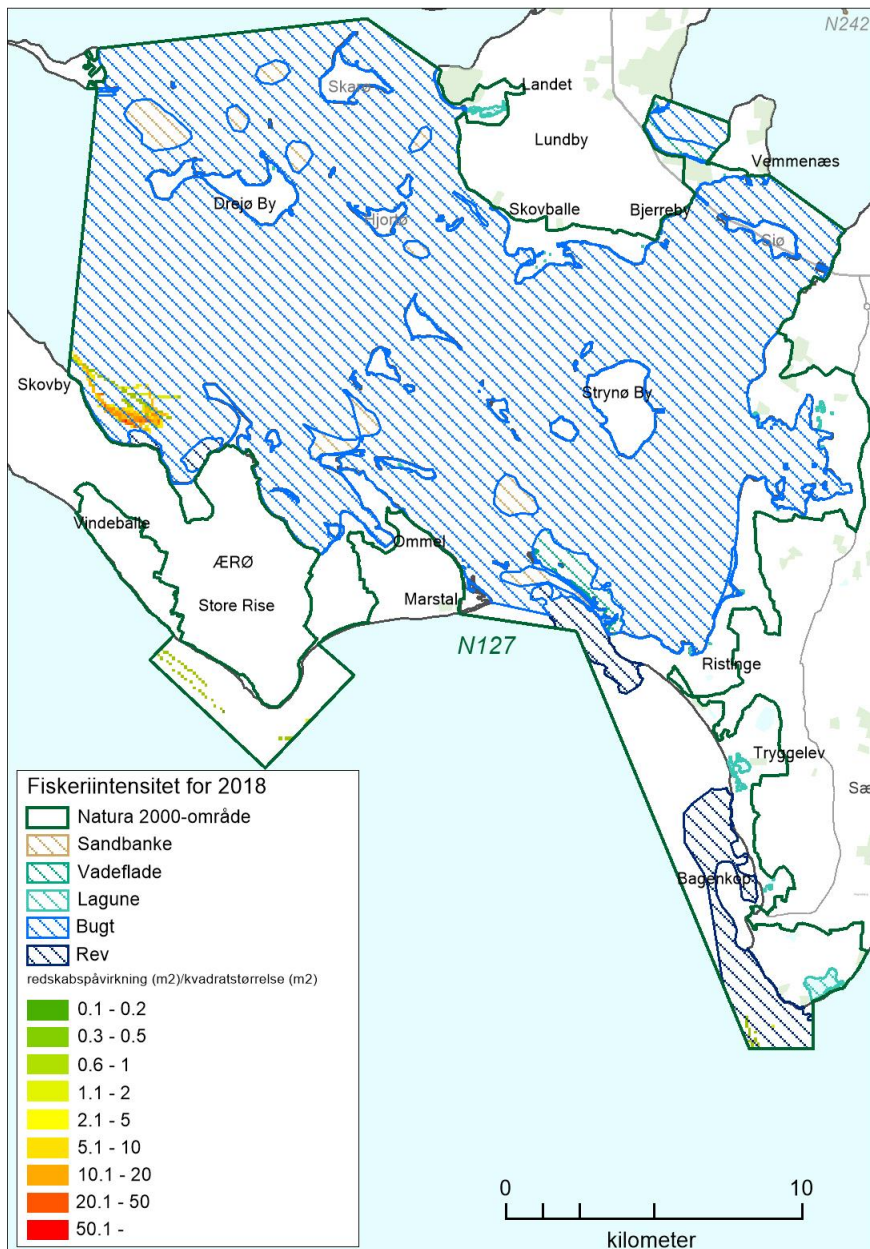
Der kan forekomme fiskeri fra fartøjer under 12 m, som ikke har nogen af disse datasystemer, og dermed kan fiskeriet ikke vises for disse fartøjer.

For bundsløbende fiskeriredskaber er arealet af den havbund, der påvirkes ved hver enkelt bundsløbende fiskeriindsats ('swept area' eller aftrykket per trawltræk), estimeret ved brug af metoder udviklet af Eigaard et al. (2016, 2017), hvor informationer om de enkelte fartøjers fiskeriaktivitet fra BB, AIS eller VMS kobles med informationer om de anvendte redskaber (type, antal og størrelse af redskab) fra logbøger. I denne analyse er aftrykket for Natura 2000-området vist i kvadrater af 100 x 100 m for perioden 2013-2018, og viser hvor mange gange kvadraten er blevet påvirket. En fiskeriintensitet på 2 betyder således, at hele kvadraten er blevet påvirket af bundsløbende redskaber to gange i løbet af perioden. I praksis kan en fiskeriintensitet på 2 også opnås ved, at eksempelvis halvdelen af kvadraten er blevet påvirket, hvad der svarer til fire gange.

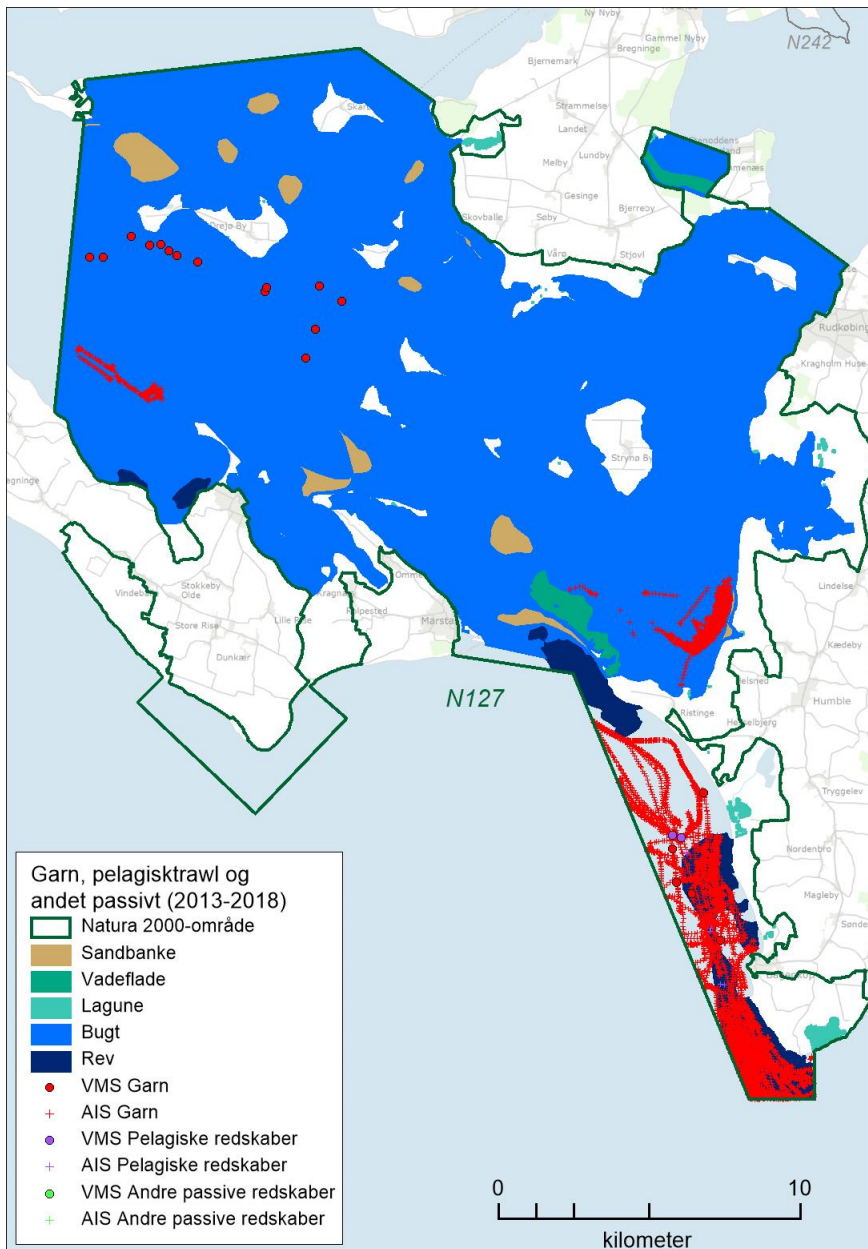
Kort over fiskeriintensiteten med bundsløbende fiskeriredskaber og de kortlagte marine habitatnaturtyper. På kortet ses fiskeriintensiteten af bundsløbende fiskeriredskaber i 100 x 100 meter felter i en 6 årig periode (2013-2018). Kortet viser endvidere afgrænsningen af de kortlagte marine habitatnaturtyper, som forekommer i Natura 2000-området.

I 2018 blev rev beskyttet mod fiskeri med bundsløbende redskaber. På nedenstående kort ses fiskeriintensiteten i forhold til fiskeri med bundsløbende redskaber i 2018. Se desuden afsnittet om gennemførte indsatser i området.

På kortet ses fiskeriintensiteten af bundsløbende fiskeriredskaber i 2018 i 100 x 100 meter felter.

Fiskeri med ikke bundsløbende redskaber er opgjort for garn, pelagisk trawl inklusiv notfiskeri og andre passive redskaber, så som ruser, tejner, liner og bundgarn. Denne type af fiskeri er vist på nedenstående kort med AIS og VMS data. VMS data fremgår mindre hyppigt i forhold til AIS data, da disse kun skal sendes én gang i timen fra fartøjer over 12 meter. AIS data er vist med varierende hyppighed, da de kan sendes helt ned til hvert andet sekund. De viste punkter på kortet er de positioner, der logges, når et fartøj sejler med en given hastighed, hvor det antages, at fiskeriet kan foregå. Således kan der være punkter, hvor der sejles ved denne hastighed, men hvor der ikke foretages fiskeri fx ved havneindsejlinger.

Kort over ikke bundsløbende fiskeriredskaber med garn, pelagiske redskaber, som er pelagisktrawl og not, samt andre passive redskaber, og de kortlagte marine habitatnaturtyper i Natura 2000-området i en 6 årig periode (2013-2018).

I perioden 2013-2018 er der fiskeri med både bundsløbende redskaber og garn i Natura 2000-området. Der er registreret fiskeri med bundsløbende redskaber i habitatnaturtypen "Bugt" i Revkrog nordvest for Ærøskøbing, nord for Marstal og på habitatnaturtypen "Rev" sydvest for Ristinge Klint, vest for Bagenkop, og mod syd langs Langelands vestkyst.

I 2018 er der registreret en smule fiskeri med bundsløbende redskaber i Revkrog i habitatnaturtypen "Bugt" og på habitatnaturtypen "Rev" syd for Langeland.

Fiskeri med bundsløbende redskaber kan hindre opnåelse eller opretholdelse af gunstig bevaringsstatus for områdets rev, bugter og sandbanker.

4. Områdets habitatarter

I NOVANA-programmet overvåger Miljøstyrelsen forekomst og udbredelse af en lang række arter. Forekomst af de overvågede arter i dette habitatområde er beskrevet nedenfor.

Overvågningsmetoderne er tidligere beskrevet i basisanalysens afsnit om datagrundlag. Inden for området er der desuden foretaget kortlægning af egnede levesteder for enkelte arter. For de arter, der lever i søer, er kortlægningen foretaget ved registrering af relevante biologiske og strukturelle forhold i områdets småsøer. Artskortlægning kan findes på Miljøministeriets [MiljøGIS](#) og i [Danmarks Naturdata](#).

Skæv vindelsnegl

Skæv vindelsnegl lever på både tørre og fugtige steder. Arten er ca. 2 mm lang og kan forekomme i en række biotoper, fra fugtige enge, rigkær, starsumpe og strandvolde til mere tørre levesteder som overdrev, blandet løvskov, markhegn og stengærder. Den findes især på kalkholdig eller kalkrig bund. Arten lever på visne blade nær jordoverfladen inde i tuer af græsser og star-arter samt i de små eller større lag af fugtige, visne blade, der fra tuerne strækker sig hen over terrænoverfladen. Skæv vindelsnegl havde indtil 2004 været fundet på i alt ca. 57 danske lokaliteter. I overvågningsperioden 2005-2007 og i 2012-2014 blev arten fundet på ca. 50 lokaliteter fordelt fra det østlige Jylland til Bornholm. I den endnu ikke afsluttede overvågningsperiode 2018-2020 er arten indtil videre fundet på 113 lokaliteter. Overvågningen viste, at skæv vindelsnegl er udbredt i det østlige Danmark i overensstemmelse med at arten er knyttet til levesteder med kalkholdig jordbund. Bestandstæthederne i de enkelte forekomster udviser stor variation.

I perioden 2004-2019 er skæv vindelsnegl blevet registreret med få individer i et kildevæld ved Voderup Klint i 2007, 2013 og 2019. Arten er desuden fundet i flere eksemplarer i et rigkær i Ristinge Mose i 2012, og der vurderes at være flere egnede levesteder i habitatområdet. Der vurderes ikke umiddelbart at være trusler mod artens forekomst i området.

Fund af skæv vindelsnegl i området.

Sumpvindelsnegl

Sumpvindelsnegl lever på fugtige steder, især på kalkholdig eller kalkrig bund. Arten er 2-3 mm lang og findes på ældre og især visne blade fra lige over jord- eller vandoverfladen og op efter inde i bevoksninger eller tuer af høje star-arter og lignende planter. Sumpvindelsnegl havde indtil 2004 været fundet på i alt ca. 51 danske lokaliteter. I overvågningsperioden 2005-2007 og i 2012-2014 blev arten fundet på ca. 90 lokaliteter fordelt fra det østlige Jylland til Sjælland og øerne. I den endnu ikke afsluttede overvågningsperiode 2018-2020 er arten indtil videre fundet på 121 lokaliteter. Overvågningen viste, at sumpvindelsnegl er vidt udbredt i det østlige Danmark med bestande fra Østjylland, Fyn, Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm. Overvågningen har vist, at bestandstætheden er relativt stor på de fleste levesteder.

I perioden 2004-2019 er sumpvindelsnegl blevet registreret i relativt stort antal i rigkær ved hhv. Ristinge Mose i 2018 og ved Vejen på Tåsinge i 2019. Arten er desuden fundet i et relativt stort

antal ved Lunden i kanten af en hvas avneknippemose i 2013. Arten vurderes at være stabil i området med lokale bestande, og der vurderes at være mange egnede levesteder i habitatområdet. Der vurderes ikke umiddelbart at være trusler mod artens forekomst i området.

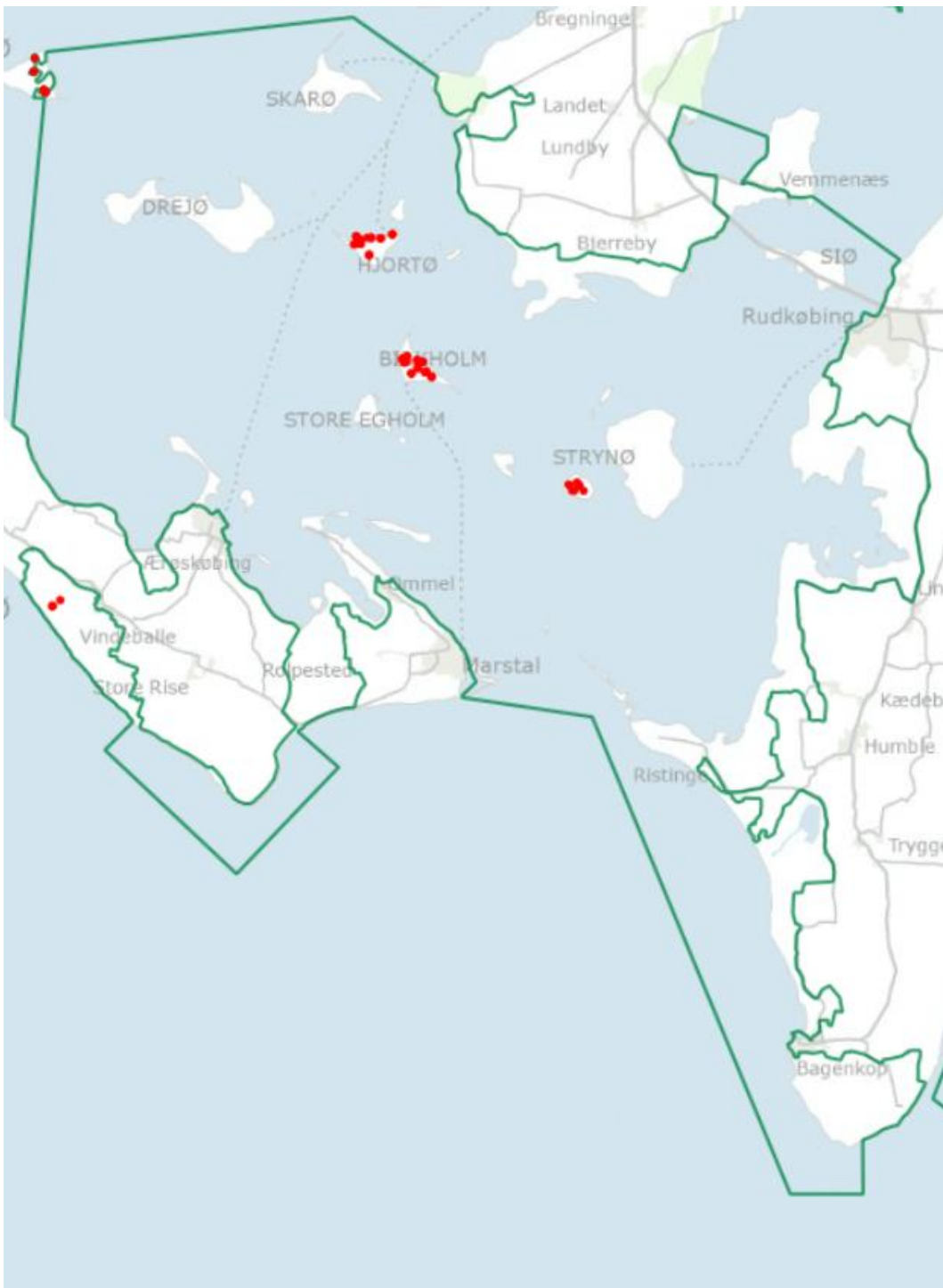
Fund af sumpvindelsnegl i området.

Klokkefrø

Klokkefrø foretrækker lavvandede, soleksponerede, permanente vandhuller med god vandkvalitet, og hvor undervandsvegetation samtidig giver gode muligheder for fødesøgning og skjulesteder. Arten er følsom over for forurening og overskygning af vandhullerne, ligesom tilstedeværelse af fisk og andefugle kan have negative konsekvenser for arten. Arten er i det nationale overvågningsprogram 2004-2018 blevet overvåget seks gange, og arten er i perioden registreret i 84-110 vandhuller på Fyn og Sjælland, med de største antal på Knudshoved, Røsnæs og Avernakø. I Danmark blev der i 2018 fundet klokkefrø i 110 vandhuller mod hhv. 98 og 110

vandhuller i 2012 og 2015. Siden 1999 er der gennem en række LIFE-projekter gravet og oprenset et stort antal ynglevandhuller, hvor der også er blevet udsat klokkefrøer. Projekterne har været med til at sikre de eksisterende bestande og den positive udvikling i antallet af levesteder og bestande andre steder.

Ved den seneste undersøgelse blev klokkefrø fundet i 31 søer fordelt på Hjortø, Birkholm, Strynø Kalv, østlige Avernakø og Ærø ved Voderup. Arten blev derimod ikke fundet på Sydlangeland i den seneste undersøgelse. Natura 2000-området er udvidet i området omkring Korshavn af hensyn til bl.a. klokkefrø i forbindelse med justeringen af Natura 2000-områdets afgrænsning. Siden 1999 er der gennem en række LIFE-projekter gravet og oprenset et stort antal ynglevandhuller, hvor mange unge klokkefrøer er blevet udsat.

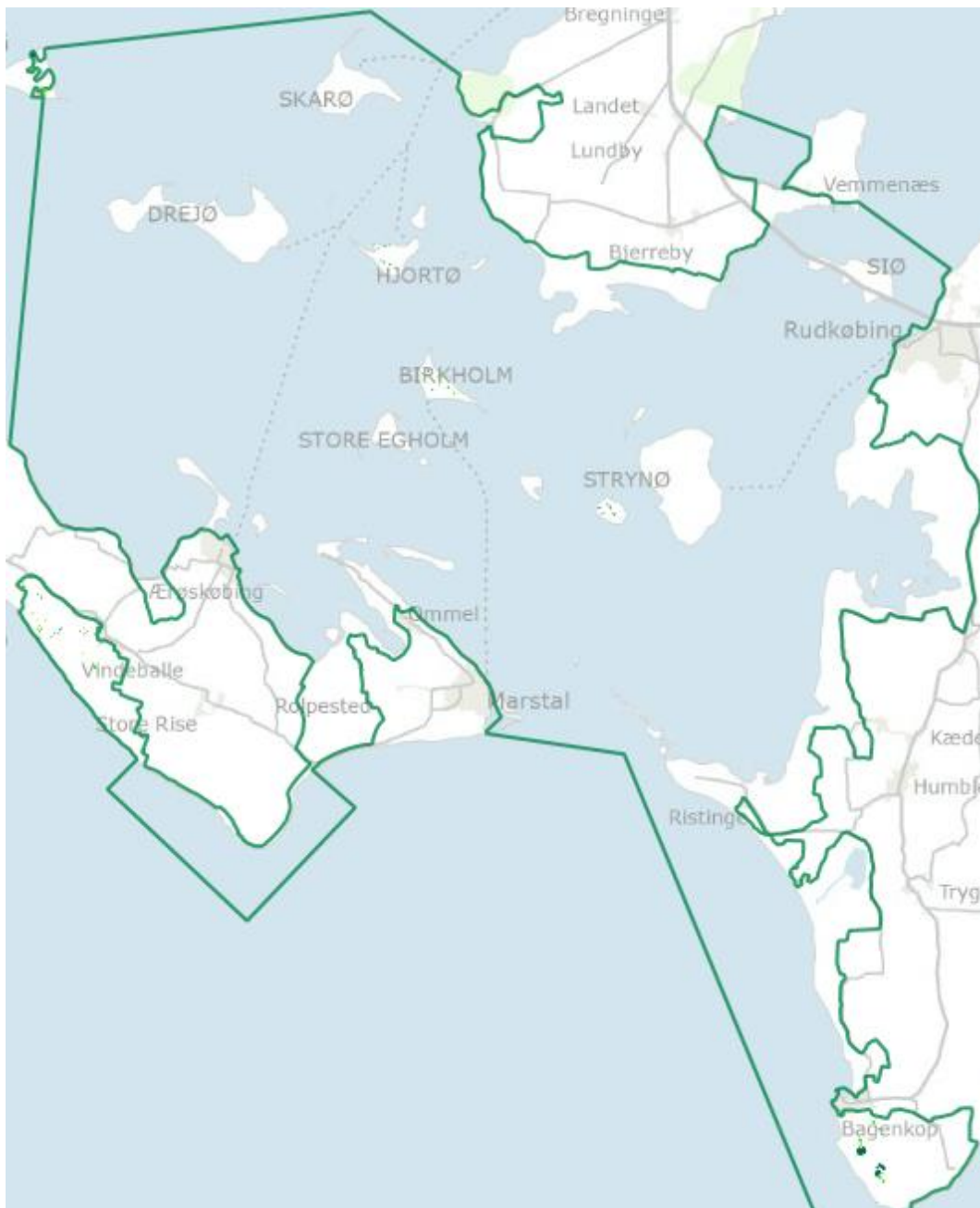
Fund af klokkefrø i området.

Inden for området er der kortlagt 78 levesteder for klokkefrø. Placeringen af disse ses af nedenstående kort. Ved kortlægning af levesteder har der været fokus på registrering af søer og de væsentligste parametre, der beskriver, hvorvidt de enkelte småsøer er i en tilstand, der opfylder klokkefrøs krav til levesteder, eller modsat hvilke forhold der gør, at de enkelte søer ikke lever op til artens krav til levesteder.

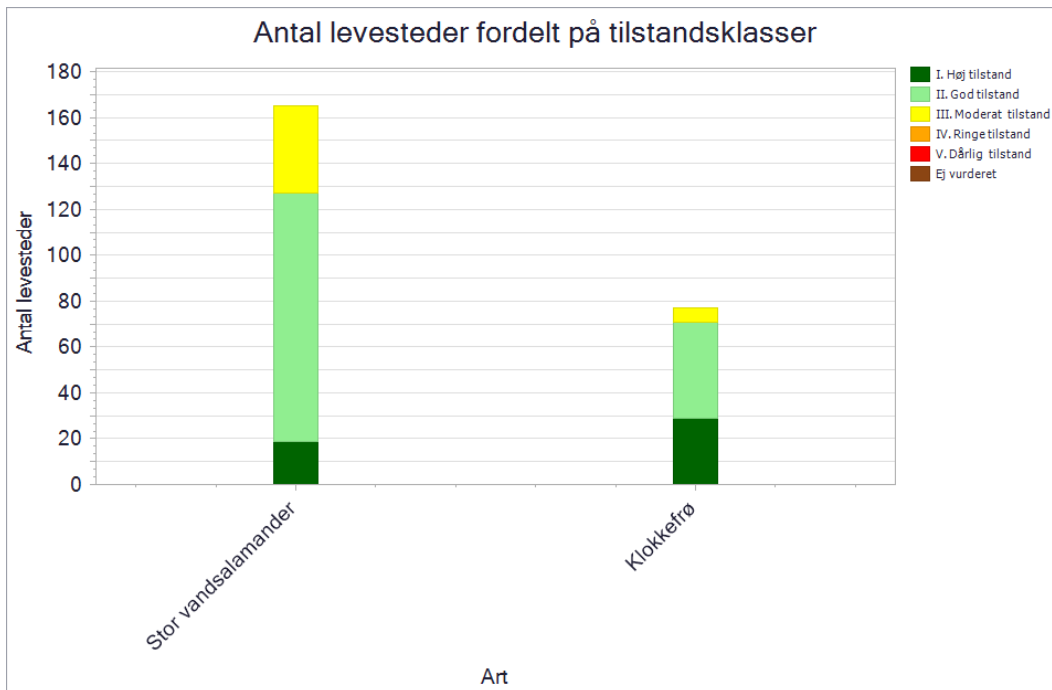
Det ses af figuren, at 70 af de 78 søer kortlagt som levesteder for klokkefrø har en beregnet god-høj naturtilstand, mens de resterende otte har en beregnet moderat tilstand. Der er ikke konstateret fisk i langt størstedelen af søerne, hvilket er en forudsætning for at naturtilstanden kan bruges som udtryk for levestedets egnethed for klokkefrø. Søerne i beregnet god-høj naturtilstand er generelt

ikke tydeligt påvirket af næringsstoffer, har en relativt høj andel af undervandsvegetation, en veludviklet rørsump og har kun en begrænset skyggepåvirkning fra træer og buske. Disse søer vurderes at være velegnede levesteder for klokkefrø. Søerne i beregnet moderat-ringe tilstand er til gengæld generelt præget af næringsstofbelastning i form af opvækst af grønne trådalger og dominans af fx liden andemad. Derudover er de ofte helt eller delvist skygget af træer og buske. Disse søer vurderes pt. at være mindre gode levesteder for arten.

Der er løbende gennemført indsatser til gavn for klokkefrø. Med 70 søer kortlagt i beregnet god-høj tilstand kombineret med fund af klokkefrø i 31 søer vurderes der at være gode forudsætninger for en stabil bestand af klokkefrø i dette område. De enkelte levesteders tilstand kan ses præsenteret på kort via Miljøstyrelsens MiljøGis.

Beregnet tilstand af kortlagte levesteder for klokkefrø. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den grønne streg angiver habitatområdets grænse.

Figuren viser tilstandsvurdering af områdets kortlagte levesteder. Tilstandsklasserne er angivet med en farveskala.

Stor vandsalamander

Stor vandsalamander yngler i vandhuller af varierende størrelse, og det er ikke ualmindeligt at finde den i vandhuller, der er mindre end 100 m². Arten er følsom over for eutrofiering og overskygning af vandhullerne. Arten er også afhængig af rastelokaliteter i umiddelbar nærhed af vandhullerne, hvor der er gode skjulesteder. Rastestederne er oftest knyttet til skov og menneskeboliger. Det er ikke på nuværende tidspunkt muligt at estimere den samlede danske bestand af stor vandsalamander, men der er ikke umiddelbare tegn på, at arten har været i tilbagegang i perioden 2011-2019. I søer med udbredte fiskebestande har stor vandsalamander og andre paddearter normalt vanskelige livsbetingelser.

Der er i den seneste overvågningsperiode i NOVANA-programmet (2017-2021) endnu ikke indsamlet overvågningsdata for stor vandsalamander i samtlige de habitatområder, hvor arten indgår i områdernes udpegningsgrundlag. Som en konsekvens af dette mangler der i dette område opdateret viden om artens aktuelle forekomst.

Stor vandsalamander er tidligere blevet fundet i Fårevejle i 2011, på Drejø i 2012, Korshavn på Avernakø i 2012 og Gulstav Mose i 2015.

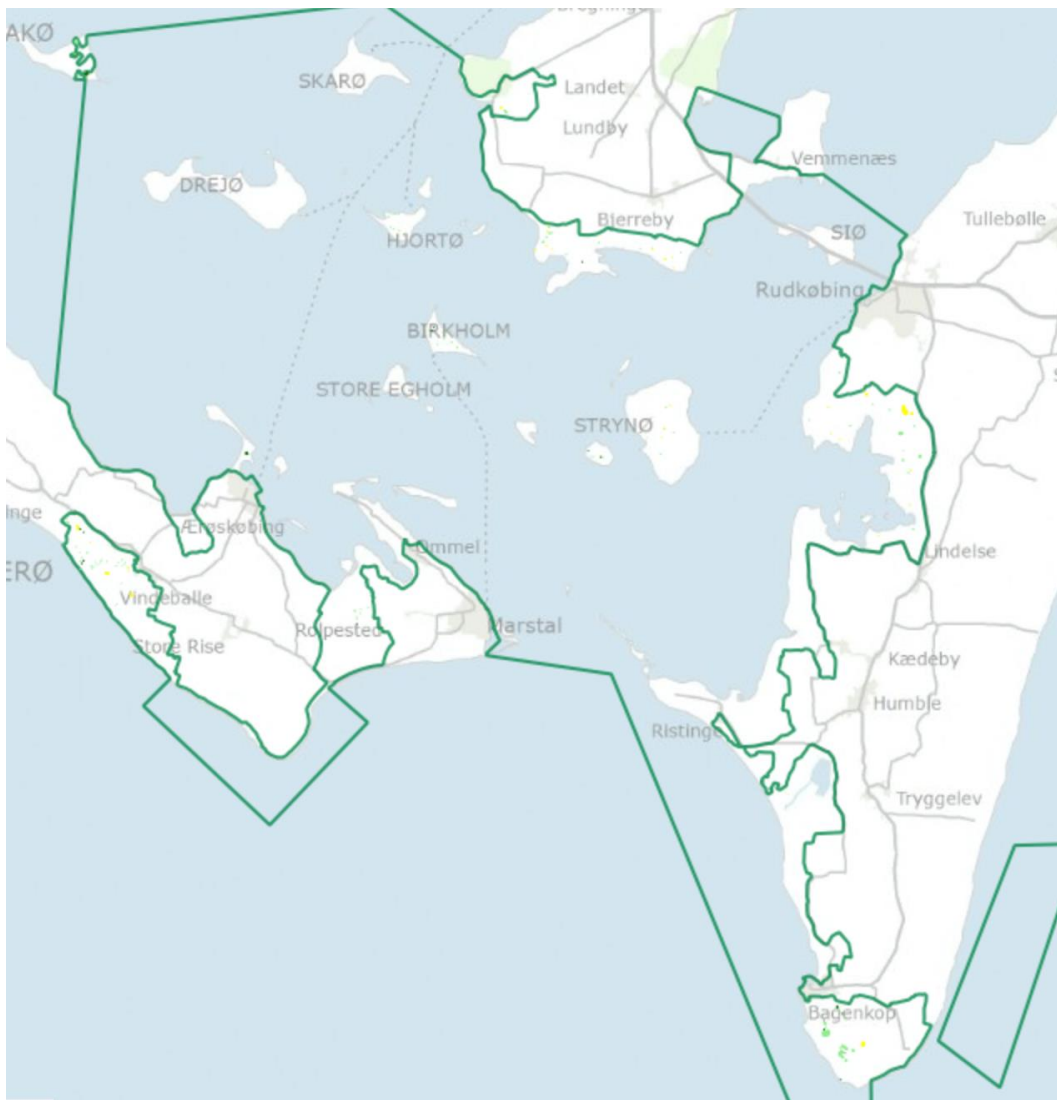
Fund af stor vandsalamander i området.

Inden for området er der kortlagt knap 170 levesteder for stor vandsalamander. Placeringen af disse ses af nedenstående kort. Ved kortlægning af levesteder, har der været fokus på registrering af søer og de væsentligste parametre, der beskriver hvorvidt de enkelte småsøer er i en tilstand der opfylder stor vandsalamanders krav til levesteder, eller modsat hvilke forhold der gør at de enkelte søer ikke lever op til artens krav til levesteder.

Det ses af figuren, at omkring 3/4 af de kortlagte søer er beregnet til god-høj tilstand som levesteder for stor vandsalamander, mens den resterende 1/4 af søerne er beregnet til at være i moderat tilstand. Der er ikke konstateret fisk i størstedelen af søerne, hvilket er en forudsætning for, at naturtilstanden kan bruges som udtryk for levestedets egnethed for stor vandsalamander. Søerne i beregnet god-høj naturtilstand er generelt ikke tydeligt påvirket af næringsstoffer, har en

høj andel af undervandsvegetation, en veludviklet rørsump og har kun en begrænset skyggepåvirkning fra træer og buske. Disse søer vurderes at være velegnede levesteder for stor vandsalamander. Søerne i beregnet moderat-ringe tilstand er til gengæld generelt præget af næringsstofbelastning i form af opvækst af grønne trådalger og dominans af liden andemad. Derudover er de ofte helt eller delvist skygget af træer og buske. Disse søer vurderes pt. at være mindre gode levesteder for arten.

Da 3/4 af de kortlagte søer er beregnet til god-høj tilstand, vurderes der at være gode forudsætninger for en stabil forekomst af stor vandsalamander i dette område. Vurderingen bygger ligeledes på, at den store løbende indsats for klokkefrø i området også er til gavn for stor vandsalamander. Der vurderes således ikke at være aktuelle trusler mod artens fortsatte forekomst i Natura 2000-området. De enkelte levesteders tilstand kan ses præsenteret på kort via Miljøstyrelsens MiljøGis.

Beregnet tilstand af kortlagte levesteder for stor vandsalamander. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den grønne streg angiver habitatområdets grænse.

5. Områdets fuglearter

De fuglearter, der indgår i fuglebeskyttelsesområdernes udpegningsgrundlag, er kort beskrevet nedenfor. Overvågningsmetode er beskrevet tidligere under basisanalysens dataafsnit.

Resultaterne fra NOVANA-programmets fugleovervågning ses i tabellerne under henholdsvis yngle- og trækfuglene neden for. For mere detaljeret beskrivelse af overvågningsmetode og resultater for de enkelte arter henvises til de tekniske anvisninger på DCE Aarhus Universitets hjemmeside. Artskortlægning kan findes på Miljøministeriets [MiljøGIS](#) og i [Danmarks Naturdata](#).

5.1 Ynglefugle

Fuglebeskyttelsesområde 71 - Sydfynske Øhav

Ynglefugle 2004-2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Rørdrum		1	1		2				
Rørhøg									
Engsnarre						1			
Plettet rørvagtel					0			3	1
Klyde	92	20	48		3	63			
Almindelig ryle	1	1	3	2		1	0		0
Brushane	0	0	0	0	0	0			0
Sorthovedet måge			1	1	1	1		0	0
Dværgterne	8	4	14	2	12	11			11
Splitterne	157	140	205	65	170	340			0
Fjordterne	1	2		1					3
Havterne	256	159	153	12	20	124			317
Mosehornugle		3	3	1		2		0	
Rødrygget tornskade									

Ynglefugle 2013-2019

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Rørdrum	0				1		0
Rørhøg					10		2
Engsnarre						1	
Plettet rørvagtel	0	0	0	0	0		0
Klyde		51			63		22
Almindelig ryle		0		0		0	
Brushane						0	
Sorthovedet måge	0	0	0	0	1	1	1
Dværgterne			6		6		3
Splitterne			0		0		287
Fjordterne			0		0		0
Havterne			173		66		71
Mosehornugle	0		2		0	0	0
Rødrygget tornskade							

Forekomst af ynglefugle på udpegningsgrundlaget. Antal ynglepar optalt ved NOVANA-overvågningen 2004–2019. Årene 2017-19 indgår i det igangværende overvågningsprogram. Der er alene medtaget data indsamlet af Miljøstyrelsens NOVANA-program.

Fuglebeskyttelsesområde 72 - Marstal Bugt og den sydlige del af Langeland

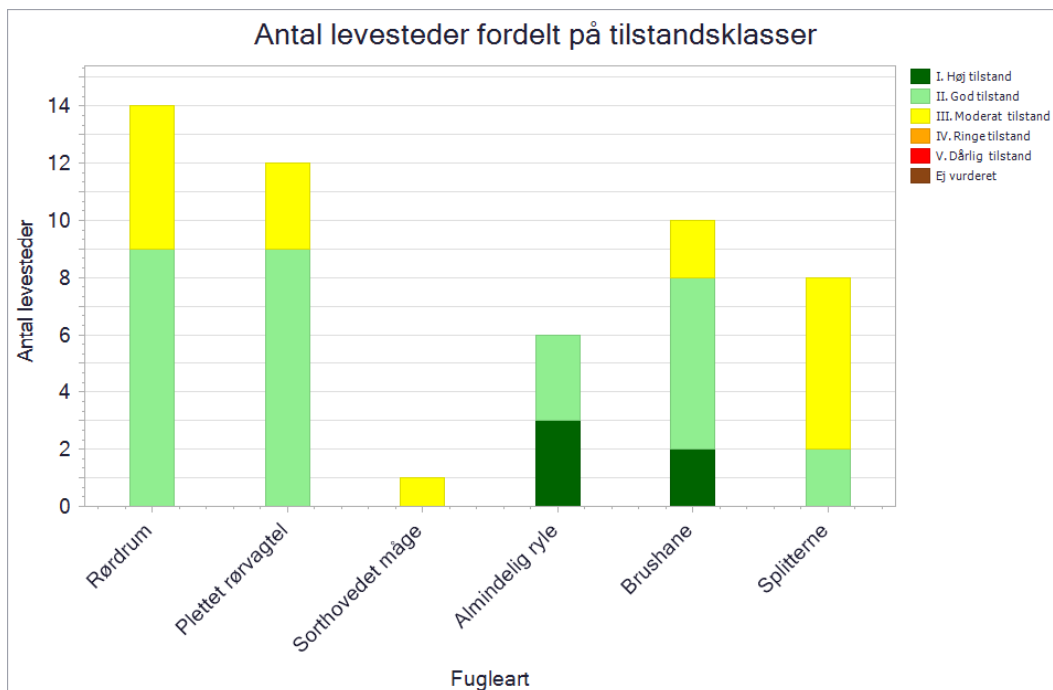
Ynglefugle 2004-2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Rørdrum	8	17	17	9	9	5			
Rørhøg									
Engsnarre									
Plettet rørvagtel					1			1	0
Klyde									
Dværgterne									
Fjordterne			2	3		8			11
Rødrygget tornskade									

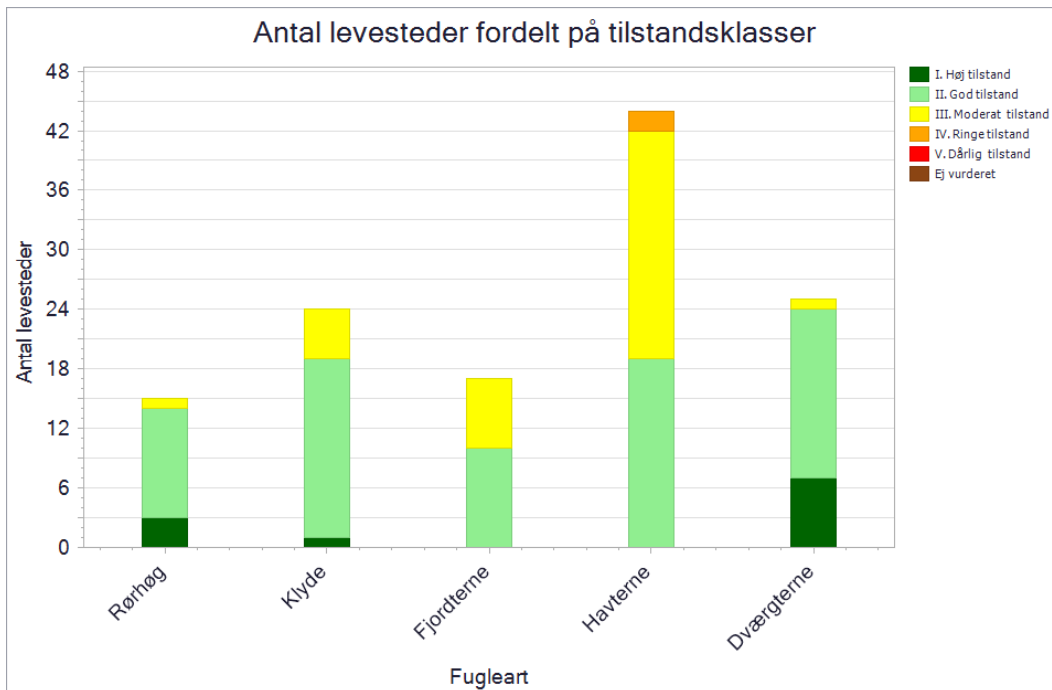
Ynglefugle 2013-2019

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Rørdrum	2				2		4
Rørhøg					0		0
Engsnarre						0	
Plettet rørvagtel	0	0	1	0	0		0
Klyde		8			0		8
Dværgterne			1				0
Fjordterne			24		5		16
Rødrygget tornskade							

Forekomst af ynglefugle på udpegningsgrundlaget. Antal ynglepar optalt ved NOVANA-overvågningen 2004–2019. Årene 2017-19 indgår i det igangværende overvågningsprogram. Der er alene medtaget data indsamlet af Miljøstyrelsens NOVANA-program.

Figuren viser antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle. Tilstandsklasserne er angivet med en farveskala.

Figuren viser antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle. Tilstandsklasserne er angivet med en farveskala.

Rørdrum

Rørdrum er tæt knyttet til lokaliteter med store vanddækkede rørskove ved søer, fjorde og vandløb. Arten er overvejende standfugl, men kan trække mod sydvest i forbindelse med strenge vintre. I begyndelsen af 1970'erne yngede der 10-20 par i Danmark, men sidenhen er såvel ynglebestanden som udbredelsen øget markant. Ynglebestanden blev midt i 1990'erne opgjort til maksimalt 200 ynglepar, og bestanden har været stigende siden da. Rørdrum findes nu yngende over hele Danmark. I NOVANA-programmet overvåges rørdrum af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor den indgår i områdernes udpegningsgrundlag. Rørdrum er senest overvåget i 2017 og 2019.

I forbindelse med overvågningen i 2019, blev der ikke registreret nogle paukende hanner i fuglebeskyttelsesområde nr. 71. Det var samme lave niveau som gennem hele overvågningsperioden, hvor ingen eller højst to hanner er hørt pauke på Tåsinge i rørskovene ved Vejle og i Noret.

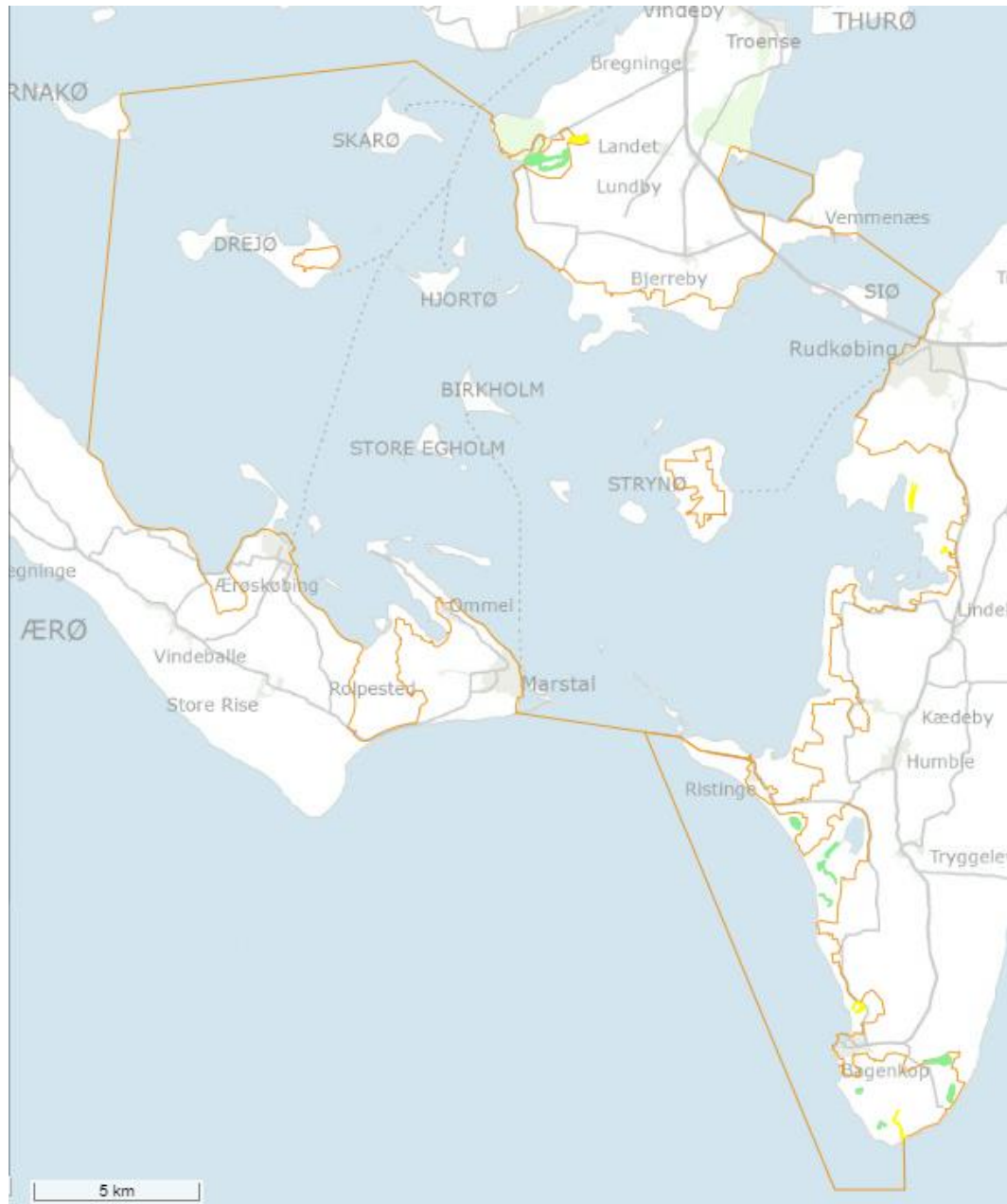
I fuglebeskyttelsesområde nr. 72 blev der registreret fire paukende rørdrumhanner i 2019. I fuglebeskyttelsesområde 72 var der flere paukende hanner i perioden 2004 - 2009, som det ses af tabellen. I 2005-2006 toppede det med ikke mindre end 17 paukende hanner. Herefter faldt antallet til 9 og 5 paukende fugle. Vinteren 2009-2010 var kold og med islæg. Det vurderes at islægget kan have forhindret rørdrum i at søge føde. De følgende år var der ingen registreringer af paukende hanner. I 2013 og 2017 blev der registreret to paukende hanner og i 2019 fire. Rørdrum er registreret som ynglefugl i rørskovene i Gulstav Mose, Salme Nor, Tryggelev Nor, Nørreballe Nor og Piledybet.

Det vurderes, at der er en lille og nogenlunde stabil bestand af rørdrum i dette NATURA 2000-område.

Der er kortlagt 14 levesteder for rørdrum i fuglebeskyttelsesområderne 71 og 72. Ni er beregnet til at have god tilstand, og de resterende fem er beregnet til at være i moderat tilstand. I fuglebeskyttelsesområde 71 (Sydfynske Øhav) er levestederne de store rørskove ved Tåsinge Vejle og Tåsinge Nor. I Fuglebeskyttelsesområde 72 er det rørskovene på Sydlangeland, der er

levesteder for rørdrum: Gulstav Mose, Salme Nor, Tryggelev Nor, Nørreballe Nor og Piledybet. Levestederne med beregnet god tilstand er større arealer med rørskov med høj vandstand. Her vurderes det, at der er nogenlunde sikkerhed mod forstyrrelse og prædation fra rovdyr som for eksempel ræv. Levestederne med en beregnet moderat tilstand er rørskove uden vanddække, hvor der vurderes at være større risiko for forstyrrelse og prædation.

Det vurderes, at der ikke er aktuelle trusler mod artens forekomst om ynglefugl i området, fordi der findes flere gode levesteder.

Beregnet tilstand af kortlagte levesteder for rørdrum. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

Rørhøg

Rørhøg yngler primært i vådområder med veludviklede rørskove og fouragerer desuden ofte over dyrkede marker, enge og græsarealer. Den samlede danske ynglebemand blev i 1980'erne opgjort

til ca. 600 ynglepar. Ynglebestanden er siden vokset en smule, og det vurderes at den danske ynglebestand er nogenlunde stabil. Arten er trækfugl og den danske bestand overvintrer i Middelhavsområdet og i Afrika syd for Sahara. Rørhøg er almindeligt forekommende i store dele af landet, hvor den kan finde egnede ynglelokaliteter. Der er næppe større trusler mod rørhøg herhjemme, og artens bestandsudvikling og udbredelse synes at være i en mindre fremgang. I NOVANA-programmet overvåges rørhøg af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Yngleforekomsten af rørhøg blev senest overvåget i 2019.

I forbindelse med overvågningen i 2019 blev der registreret to ynglepar af rørhøg i fuglebeskyttelsesområde 71. Det er væsentligt færre ynglepar end i 2017, hvor der blev registreret ti ynglepar. Rørhøg yngler hyppigst i de store rørskove på Tåsinge i Vejlen og Noret, men også i rørskovene på Drejø, Birkholm og Hjortø. Rørhøg blev eftersøgt i 2019 i fuglebeskyttelsesområde 72, på en række potentielle levesteder. De foretrukne levesteder for rørhøg er rørskove af en vis udstrækning og med høj vandstand. Sådanne rørskove findes også i fuglebeskyttelsesområde 72, men alligevel er der ikke registreret ynglefugle i forbindelse med NOVANA-overvågningen.

Der er kortlagt 15 levesteder for rørhøg i fuglebeskyttelsesområderne 71 og 72. Tre levesteder er beregnet til at være i høj tilstand, 11 levesteder er beregnet til at være i god tilstand, og ét er beregnet til at være i moderat tilstand.

I fuglebeskyttelsesområde 71 er levestederne med beregnet høj eller god tilstand større rørskove med høj vandstand, for eksempel på nogle af de større øer, Noret og Vejlen på Tåsinge. I fuglebeskyttelsesområde 72 er levestederne med høj eller god tilstand primært rørskovene ved norene langs Langelands sydvestkyst. Små rørskove, og rørskove, der ikke er vanddækkede har en lavere beregnet tilstand, fordi det vurderes at prædation fra ræv og andre rovdyr her kan være en trussel.

Det vurderes på den baggrund, at der er flere egnede levesteder for rørhøg, og det vurderes, at der ikke er aktuelle trusler mod artens forekomst som ynglefugl i området.

Beregnet tilstand af kortlagte levesteder for rørhøg. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

Engsnarre

Engsnarre yngler i Danmark på fugtige enge med relativ høj græsvegetation uden træer og buske, og i flere tilfælde registreres arten også i kornmarker, men der er dog næppe tale om ynglefremkomst på landbrugsarealerne. Arten er vidt udbredt i Europa og bestanden overvintrer i Afrika. Engsnarre var tidligere en ret almindelig dansk ynglefugl og udbredt over hele landet, men i løbet af 1900-tallet gik arten gradvist tilbage, og var formentlig helt forsvundet i en kort periode i slutningen af århundredet. Arten er sidenhen vendt tilbage til en række områder, specielt i Sønderjylland samt i Nordjylland. I NOVANA-programmet registreres engsnarrens forekomst af Miljøstyrelsen hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Ynglefremkomsten af engsnarre blev senest overvåget i 2018 og 2019.

Engsnarre er en sjælden gæst i fuglebeskyttelsesområde 71. I forbindelse med NOVANA-overvågningen, er arten kun registreret i 2009 og senest i 2018, hvor en enkelt han hørtes kalde i Gråsten Nor. Det vurderes, at der næppe er en fast ynglebestand i området. I fuglebeskyttelsesområde 72 blev engsnarre eftersøgt på egnede levesteder i forbindelse med overvågningen i 2018. Arten er heller ikke registreret i forbindelse med NOVANA-overvågningen tidligere år. På den baggrund er vurderingen, at der højst sandsynligt ikke er en fast ynglebestand i området. På baggrund af engsnarres meget sparsomme og uregelmæssige forekomst i Natura 2000-området, er det ikke muligt at sige noget om eventuelle trusler mod artens forekomst i området.

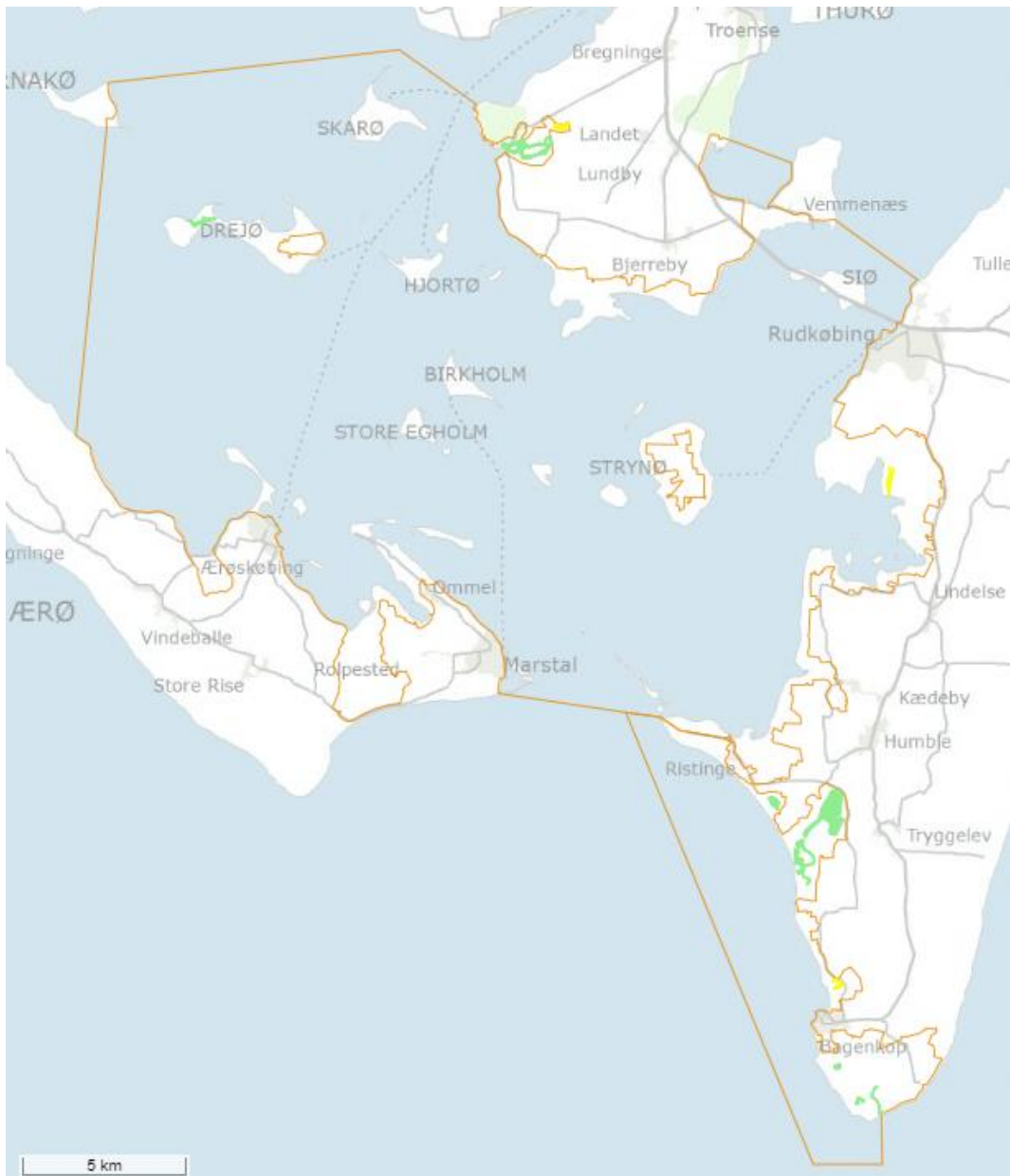
Plettet rørvagtel

Plettet rørvagtel yngler i ferske sumpområder, hvor vanddybden ikke overstiger 30 cm. Arten synes at foretrække vandområdernes starzone, men er også registreret i ukultiverede engområder i ådale med tidvise oversvømmelser. Arten har altid haft en stærkt fluktuerende forekomst i Danmark, og der findes kun ganske få lokaliteter i landet med en fast årlig ynglebestand. Nogle år registreres kun ganske få ynglepar og i andre år i et væsentligt højere antal. I 2019 blev der i NOVANA-programmet konstateret en stor forekomst af plettet rørvagtel i Danmark. Arten er trækfugl, der overvintrer i Afrika og til dels i Indien. Den danske bestand suppleres med trækfugle fra Østeuropa, der i perioder med østenvind i april-maj og igen i juni-juli høres på velegnede lokaliteter i Danmark. Det vides dog ikke med sikkerhed om dette invasionsagtige supplement af østeuropæiske fugle resulterer i danske yngleforsøg. I NOVANA-programmet registreres plettet rørvagtel af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Yngleforekomsten af plettet rørvagtel blev senest overvåget i 2019.

I forbindelse med overvågningen i 2019 blev plettet rørvagtel eftersøgt på egnede lokaliteter i fuglebeskyttelsesområde nr. 71 og 72. Plettet rørvagtel er en sjælden gæst i de to fuglebeskyttelsesområder: I nr. 71 er der kun registreret tre syngende hanner i 2011 og én i 2012, mens der i nr. 72 kun er en enkelt registrering i 2008, i 2011 og i 2015. På den baggrund er vurderingen, at der højst sandsynligt ikke findes en fast ynglebestand i området.

Der er kortlagt 12 levesteder for plettet rørvagtel i fuglebeskyttelsesområderne 71 og 72. Ni levesteder er beregnet til at have god tilstand, fordi de har en vis udstrækning, har fugtig bund og passende vegetationshøjde, og tre er beregnet til at have moderat tilstand, fordi de er mere tørre og tilgroede. Det vurderes, at der er egnede levesteder for plettet rørvagtel, hvis arten skulle forsøge at etablere sig i området.

På baggrund af plettet rørvagtels meget uregelmæssige forekomst i Natura 2000-området, er det ikke muligt at sige noget om eventuelle trusler mod arten i området.

Beregnet tilstand af kortlagte levesteder for plettet rørvagtel. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

Klyde

Klyden yngler hovedsageligt i kolonier primært langs lavvandede fjordkyster og i salte eller brakke kystlaguner, hvor der findes slikvader og åbne enge med kort vegetation. I sjældne tilfælde træffes den også ynglende på egnede lokaliteter ved ferskvand. Klyde findes udbredt over hele landet med undtagelse af Bornholm. Rederne placeres ofte på småøer, gerne hvor de er i sikkerhed for ræve og andre rovdyr. Arten er trækfugl, der overvintrer i Sydvesteuropa og i Vestafrika. Klyden blev totalfredet i Danmark i 1922, hvorefter bestanden var i fremgang i gennem en lang årrække. De seneste år har den dog igen været i tilbagegang. I NOVANA-programmet overvåges klyde af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Endelig overvåges artens ynglebestand landsdækkende én gang i hver overvågningsperiode. Yngleforekomsten af klyde blev senest overvåget i 2019 og der er gennemført landsdækkende overvågning af alle de kolonirugende arter i hele landet i 2019.

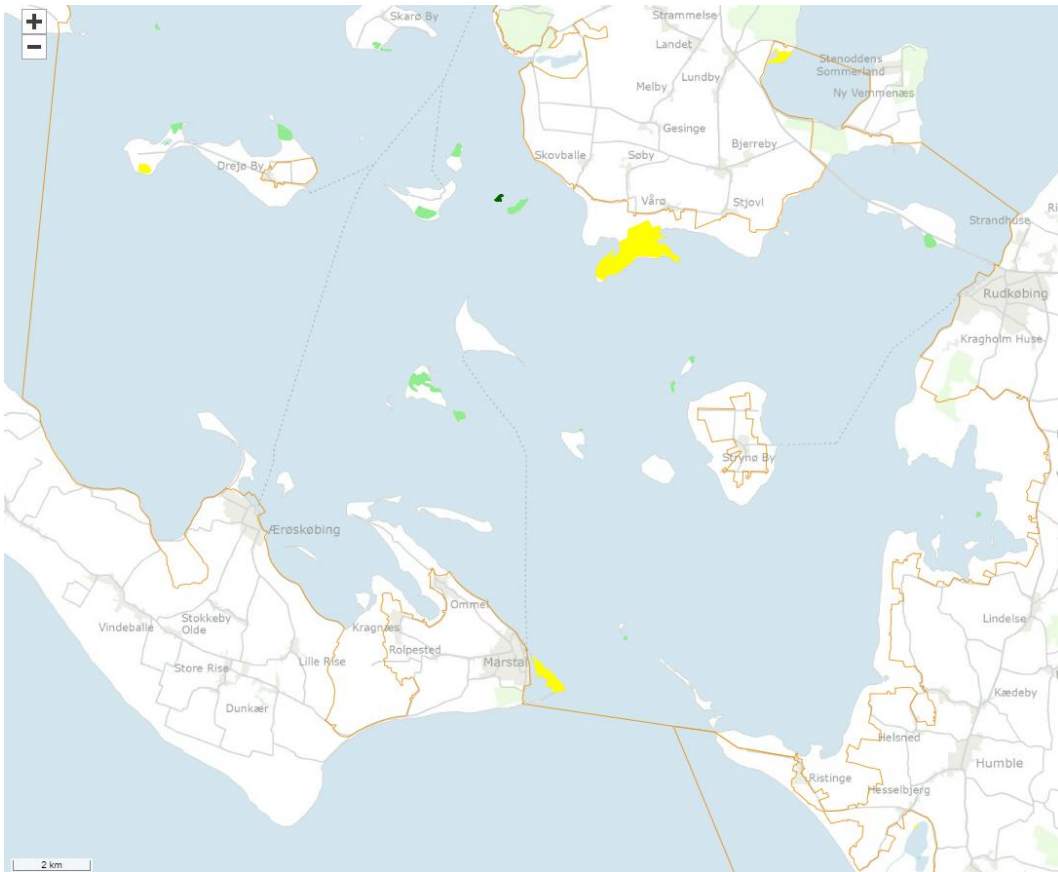
I fuglebeskyttelsesområde nr. 71 og 72 er der i forbindelse med overvågningen i 2019 registreret 30 ynglepar af klyde. 22 ynglepar i nr. 71 og 8 ynglepar i nr. 72. I nr. 71 svinger antallet af ynglefugle meget fra år til år. I fuglebeskyttelsesområde 72 blev klyde første gang registreret som ynglefugl i forbindelse med NOVANA-overvågningen i 2014, og optræder først igen i 2019. Begge år med ganske små bestande. Overordnet set vurderes bestanden at være fluktuerende, men stabil.

Klyde yngler i flere mindre kolonier i fuglebeskyttelsesområde 71. Fuglene placerer især kolonierne på ubeboede øer som for eksempel Bredholm, Store Egholm, og Langholms Hoved, men der er også kolonier for eksempel på strandengene på Skarø. Af og til træffes enkelte ynglepar alene hist og her i området. I fuglebeskyttelsesområde 72 er det primært øerne i det naturgenoprettede Nørreballe Nor, som klyderne bruger som ynglesteder. Klyde vælger undertiden at placere sine kolonier sammen med havterne og fjordterne.

I fuglebeskyttelsesområderne 71 og 72 er der kortlagt i alt 24 levesteder for klyde. Ét er beregnet til at være i høj tilstand, 18 er beregnet til at være i god tilstand, og fem er beregnet til at være i moderat tilstand. De fleste levesteder er fordelt i Fuglebeskyttelsesområde 71, hvor Øhavets mange øer og holme giver gode ynglepladser og fourageringsmuligheder for klyde. I fuglebeskyttelsesområde 72 er det øerne i Nørreballe Nor, der er kortlagt som levesteder for klyde. Levestederne med beregnet høj og god tilstand ligger på øer og holme, hvor ynglefuglene er beskyttet mod prædation fra for eksempel ræv, og hvor der er begrænset færdsel af mennesker. Levestederne er tit karakteriserede ved at have kort urtevegetation i mosaik med sandflader og grusede og stenede partier, men man finder også levesteder på fugtige og kortgræssede strandenge. Der er altid flader med lavt vand ved levestederne. Der er ofte sammenfald mellem klydes og havternes levesteder i området.

Levestederne med beregnet moderat tilstand er dels steder, hvor der er sket tilgroning på grund af manglende eller utilstrækkelig afgræsning, eller hvor der er adgang for landlevende rovdyr som for eksempel ræv.

Det vurderes, at der er tilstrækkeligt med egnede levesteder til, at klyde fortsat kan have en forekomst som ynglefugl i området.

Beregnet tilstand af kortlagte levesteder for klyde. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

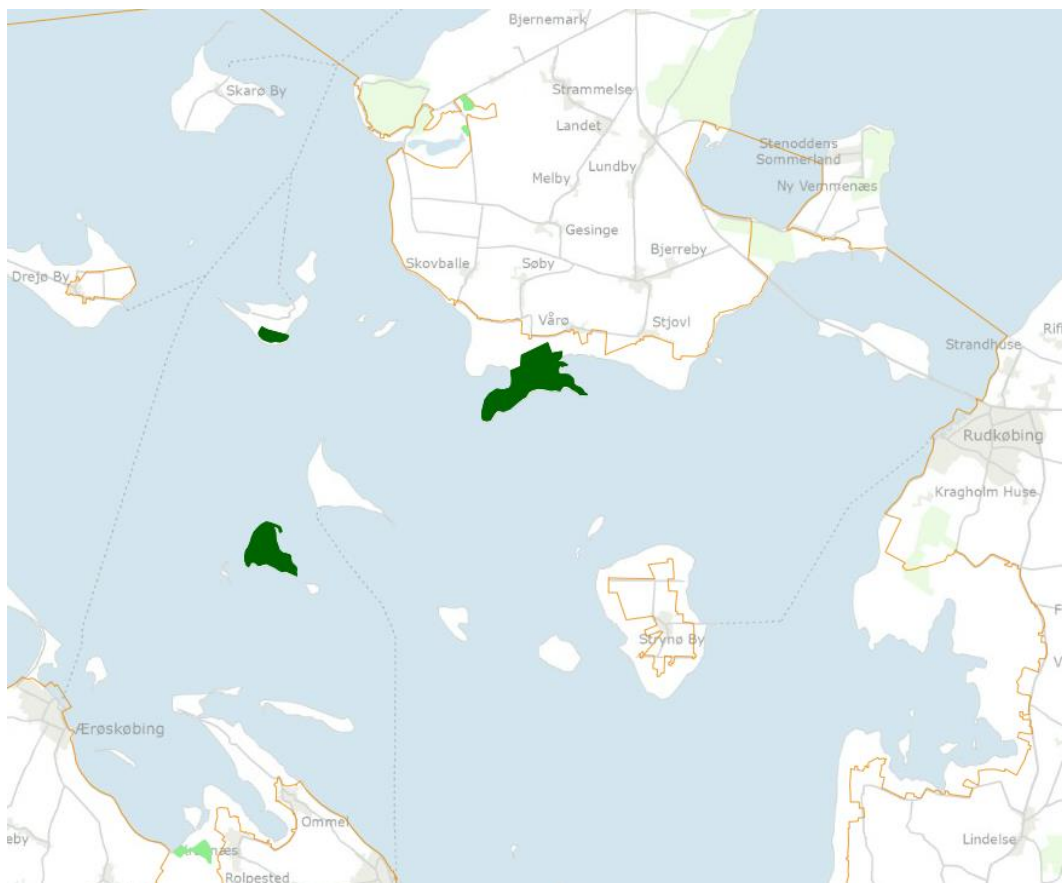
Almindelig ryle

Almindelig ryle er som ynglefugl i Danmark repræsenteret af den underart, der ofte omtales som engryle. Arten yngler nu overvejende på kortgræssede strandenge. Tidligere ynglede den også udbredt på ferske enge. Ynglebestanden af almindelig ryle er i løbet af 1900-tallet gået tilbage, og den samlede danske ynglebestand i dag er formodentlig kun på omkring 140 ynglepar. Som andre almindelige rylere overvintrer også engrylen i Vesteuropa. Arten har gennem en længere årrække været i tilbagegang og forekommer nu kun regelmæssigt på enkelte store strandengsområder i Vestdanmark og på Læsø. Med Vejlerne og Tipper-halvøen som de to klart vigtigste yngleområder, samt en lille bestand i Vadehavet og på Agger Tange. Den er derud over konstateret uregelmæssigt og med meget små isolerede og uregelmæssigt forekommende yngleforekomster andre steder. Det vurderes, at de største trusler mod ynglende almindelig ryle er prædation samt tab af ynglehabitat pga. dens krav til vegetationshøjde og hensigtsmæssig hydrologi. I NOVANA-programmet overvåges almindelig ryle af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Yngleforekomsten af almindelig ryle blev senest overvåget i 2018.

I forbindelse med NOVANA-overvågningen er der ikke registreret ynglepar af almindelig ryle siden 2009 i fuglebeskyttelsesområde nr. 71. De seneste observationer af ynglefugle er fra Monnet på Tåsinge. Arten er blevet eftersøgt på tidligere kendte lokaliteter og på egnede strandenge i området. Ifølge DCE Aarhus Universitets oplysninger har bestanden af ynglende almindelig ryle været dalende i Danmark i perioden 2004 - 2014. Med de manglende registreringer af ynglefugle siden 2009, kan den tendens genkendes i fuglebeskyttelsesområdet.

Der er kortlagt 6 levesteder for almindelig ryle i fuglebeskyttelsesområdet. På Store Egholm, Hjortø og Monnet beregnes levestederne til at være i høj tilstand. På Monnet og Store Egholm er der store, uforstyrrede arealer med adgangsforbud i yngletiden, passende afgræsning, områder med lavt vand og strandenge med veludviklede losystemer. Levestederne i Gråsten Nor, Vejlen og Noret på Tåsinge beregnes til at være i god tilstand. Her er der afgræsning, arealer med lavt vand, men levestederne er små, og deres omgivelser præget af krat og høj urtevegetation.

På den baggrund er vurderingen, at der findes egnede levesteder for almindelig ryle i fuglebeskyttelsesområdet, hvis arten skulle vælge at slå sig ned. Det vurderes, at det generelle, landsdækkende fald i bestanden af almindelig ryle også slår igennem i dette område.

Beregnet tilstand af kortlagte levesteder for almindelig ryle. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

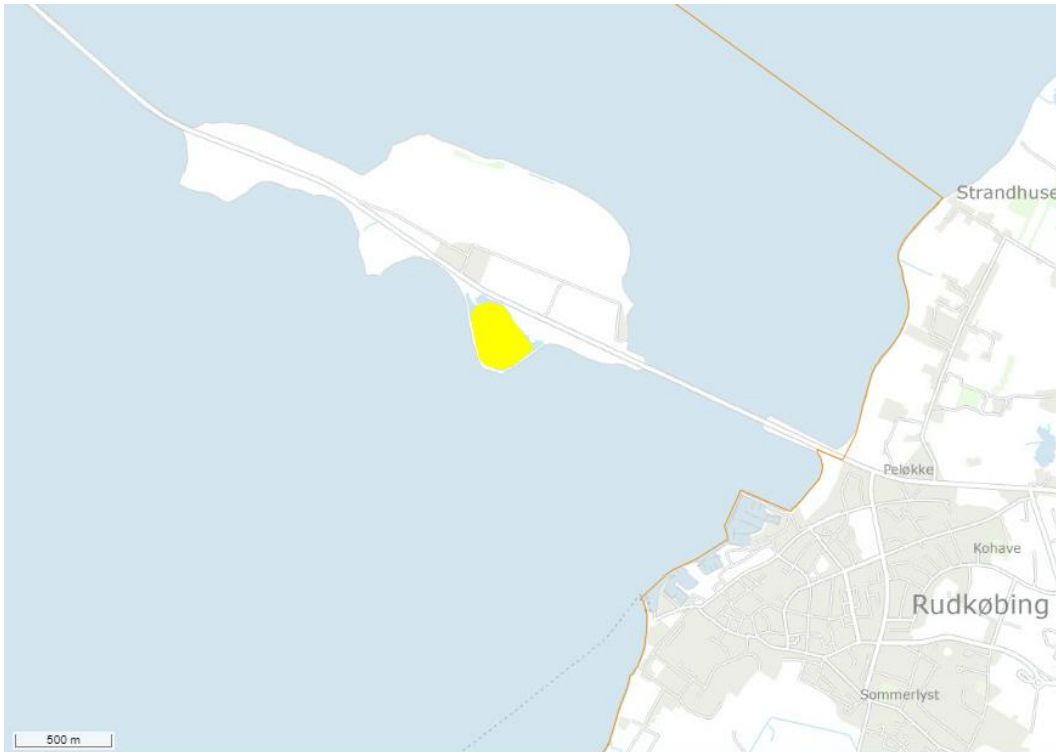
Sorthovedet måge

Sorthovedet måge er en fåtallig dansk ynglefugl i landets sydlige del, hvor den udelukkende yngler i kolonier af hætte- eller stormmåger. Arten blev konstateret ynglende for første gang i Danmark i 1970, men først fra 1998 har den været regelmæssigt ynglende især i Vadehavsområdet. Der udover er der registreret ynglepar fra Det Sydfynske Øhav og fra forskellige lokaliteter på Sjælland. Det er ikke alene i Danmark arten har været i fremgang. På europæisk plan har der været tale om en massiv fremgang for sorthovedet måge, og bestanden er ca. 10-doblet siden midten af 1900-tallet. I NOVANA-programmet overvåges arten årligt i de fuglebeskyttelsesområder, hvor den indgår i områdernes udpegningsgrundlag dels på baggrund af data fra Dansk Ornitologisk Forening dels på baggrund af Miljøstyrelsens årlige overvågning af ynglefugle i Vadehavet.

I forbindelse med overvågningen i 2019 blev der registreret et enkelt ynglepar sorthovedet måge i fuglebeskyttelsesområde nr. 71. Det var på Siø, hvor arten tidligere ynglende i en årrække, hvorefter den forsvandt. De seneste år har arten fundet tilbage som ynglefugl på Siø. I NOVANA-

overvågningsperioden er arten registreret i en større hættemågekoloni, hvilket er karakteristisk for sorthovedet måge på de få danske ynglepladser. Ynglefuglekolonien ligger på en holm på et lavvandet, inddæmmet område.

Der er kortlagt ét levested for sorthovedet måge i fuglebeskyttelsesområde 71. Levestedet er beregnet til at være i moderat tilstand, fordi det ligger tæt på en trafikeret landevej, og fordi der er relativ nem adgang for ræv og andre rovdyr. Levestedet ligger i et naturgenoprettet strandengsområde med flere små og større holme omgivet af lavt vand - der dog kan tørre ud i løbet af sommeren. Der er ekstensiv afgræsning med kreaturer på levestedet. Det vurderes, at der er flere egnede levesteder for sorthovedet måge, og det vurderes, at der ikke er aktuelle trusler mod artens forekomst som ynglefugl i området.

Beregnet tilstand af kortlagt levested for sorthovedet måge. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

Dværgterne

Dværgterne yngler i Danmark i langt overvejende grad på åbne vegetationsløse og stenede strande. Dværgterne er trækfugl, som overvintrer langs Vestafrikas kyster. Dværgterne yngler oftest i kolonier, men træffes også solitært ynglende. Arten er udbredt langs kysterne over det meste af landet på nær Bornholm. Ynglebestanden af dværgterne har formentligt været stabil i antal siden 1980, mens antallet af ynglekolonier i samme periode er faldet betydeligt. Største trussel for den danske ynglebestand vurderes at især at være prædation fra rovdyr i ynglekolonierne samt bortskylning af reder i forbindelse med ekstreme højvander i yngletiden. Artens valg af ynglelokalitet på strande betyder også flere steder en væsentlig forstyrrelse fra menneskelig færdsel i yngletiden. I NOVANA-programmet overvåges dværgterne af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Endelig overvåges artens landsdækkende én gang i hver overvågningsperiode. Yngleforekomsten af dværgterne blev senest overvåget i 2017 og der er gennemført landsdækkende overvågning af alle de kolonirugende arter i hele landet i 2019.

I forbindelse med overvågningen i 2019 blev der registreret 3 ynglepar dværgterne i fuglebeskyttelsesområde nr. 71. Det svarer meget godt til artens spredte og uregelmæssige yngleforekomst i området i hele overvågningsperioden 2004-2019, hvor der er registreret mellem 0 og 14 par i området. I 2019 blev der ikke registreret ynglende dværgterne i fuglebeskyttelsesområde 72. Arten blev eftersøgt på en række egnede levesteder i området. Der er ikke registreret ynglende dværgterne i fuglebeskyttelsesområdet, bortset fra i 2015, hvor der blev registreret ét enkelt par ved Keldsnor.

Øer og holme øst for Marstal, Store Egholm og Bredholm er vigtige ynglelokaliteter for arten. Nogle gange finder man dværgterner sammen med havterner, men lige så ofte placerer et dværgternepar deres rede alene et sted på kysten. Fuglenes ynglesteder er oftest karakteriseret ved at være placeret direkte på stranden i umiddelbar nærhed af vandet. Ofte på sandflader i mosaik med grus/sten, opskyllet tang og kort vegetation. På Store Egholm finder man desuden af og til ynglende dværgterne i kanten af lavvandede laguner på helt bar jord.

Der er kortlagt 25 levesteder for dværgterne i fuglebeskyttelsesområde 71. Syv er beregnet til at have høj tilstand. De ligger alle på ubeboede øer, og den høje tilstand skyldes tilstedeværelse af gode redelokaliteter, adgangsforbud og isolation i forhold til landlevende rovdyr som for eksempel ræv. 17 levesteder er beregnet til at være i god tilstand. De ligger primært på beboede øer, hvor der er lidt større risiko for forstyrrende færdsel. Ét levested er beregnet til at være i moderat tilstand på grund af tilgroning. Vildtreservat Sydfynske Øhav betyder, at der er begrænsninger i færdslen i fuglebeskyttelsesområdet.

I fuglebeskyttelsesområde 72, er der kun kortlagt ét levested for dværgterne, nemlig på en af øerne i Nørreballe Nor. Levestedet er beregnet til at have høj tilstand, fordi det ligger utilgængeligt for færdsel, isoleret for ræv og andre landlevende rovdyr, og fordi vegetationen er spredt og kort. På den baggrund vurderes det, at der er tilstrækkeligt med egnede levesteder, og det vurderes at der ikke er aktuelle trusler mod dværgternes forekomst i området.

Beregnet tilstand af kortlagte levesteder for dværgterne. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

Splitterne

Splitterne yngler i Danmark på oftest på mindre øer og holme med lavere vegetation, ofte i tilknytning til hættemågekolonier. Ynglebestanden af splitterne har siden slutningen af 1990'erne fluktueret en hel del med flest i midten af 2000'erne, siden da er ynglebestanden faldet en smule, men udviser store år til år variationer. Arten er trækfugl, som overvintrer langs Afrikas vestkyst. Splitterne har altid forekommet i få ofte store kolonier spredt over hele landet på nær Bornholm. De størres ynglebestande ses på Hirsholm, Hjarnø og Sprogø. Arten findes desuden i flere lidt mindre kolonier i Jylland, på Fyn og Sjælland. Arten er forsvundet fra de tidligere talstærke kolonier som fx Klægbanken i Ringkøbing Fjord, Langli i Vadehavet og Treskelbakkeholm i Mariagerfjord. Største trussel for den danske ynglebestand vurderes at være prædation fra rovdyr og konkurrence og prædation fra store måger. I NOVANA-programmet overvåges splitterne af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Endelig overvåges artens landsdækkende én gang i hver overvågningsperiode. Yngleforekomsten af splitterne blev senest overvåget i 2017 og der er gennemført landsdækkende overvågning af alle de kolonirugende arter i hele landet i 2019.

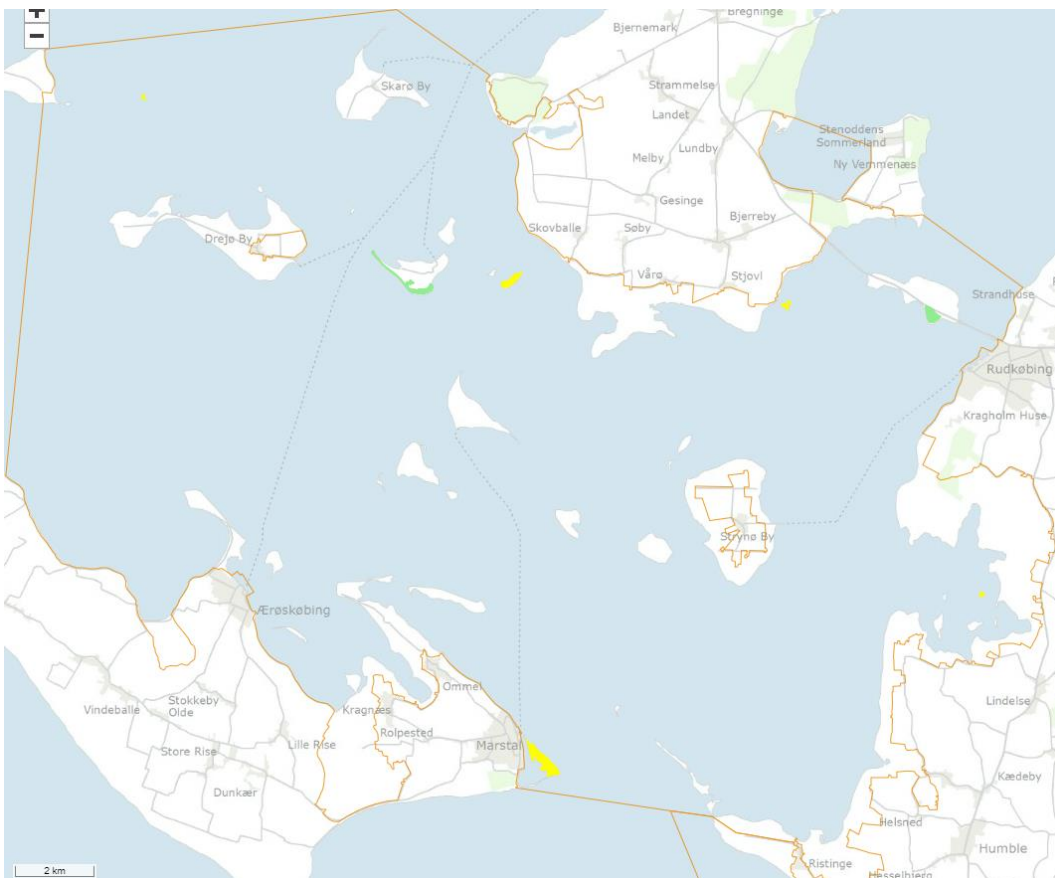
I forbindelse med overvågningen i 2019 blev der registreret 287 ynglepar i fuglebeskyttelsesområde nr. 71. Splitterne havde slået sig ned i en hættemågekoloni på Sjø. Ynglekolonien ligger lige syd for en trafikeret landevej i et naturgenoprettet strandengsområde med flere små og større holme omgivet af lavt vand - der dog kan tørre ud i løbet af sommeren. Der er ekstensiv afgræsning med kreaturer i området.

Splitterne yngler uregelmæssigt og i varierende antal i fuglebeskyttelsesområde 71. I overvågningsperioden 2004 - 2019 blev der registreret ynglefugle i årene 2004 - 2009 (65 - 340

par). I perioden 2010 - 2018 var der ingen registreringer af ynglefugle, og i 2019 dukker arten op igen med 287 ynglepar. Det vurderes, at antallet af ynglepar ligger på niveau med tallene fra starten af overvågningsperioden.

Der er kortlagt otte levesteder for splitterne i fuglebeskyttelsesområde 71. To beregnes til at være i god tilstand: Det er dels levestedet på Siø, hvor splitterne har ynglet i 2019, dels sydkysten på Hjortø. Begge steder er der græssede strandenge vekslede med arealer med bart sand, sten og kort vegetation, fred for forstyrrelser og ingen prædation fra ræv. Seks levesteder er beregnet til at være i moderat tilstand. Det er dels lokaliteter på fem små øer, dels Ærørs Hale lige øst for Marstal. De hættemågekolonier, der tidligere var på de små øer - og hvor splitterne gerne slog sig ned - findes ikke længere, og på Ærørs Hale er der nogen forstyrrende færdsel.

Det vurderes, at der findes flere egnede levesteder for splitterne i fuglebeskyttelsesområdet, og det vurderes, at der ikke er aktuelle trusler mod artens forekomst i området.

Beregnet tilstand af kortlagte levesteder for splitterne. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

Fjordterne

Fjordterne yngler i kolonier på øer og holme langs kysten ofte i selskab med havterne eller hættemåge. Arten ses også ynglende på indlandslokaliteter, og også her ofte i selskab med hættemåge. Arten er trækfugl og overvintrer langs Vestafrikas kyster. Den danske bestand af fjordterne blev i slutningen af 1980'erne vurderet til ca. 1500 ynglepar, herefter gik bestanden gradvist tilbage, og den samlede bestand vurderes nu til ca. 1/3 af bestanden i slutfirserne. De seneste år er der dog konstateret en svag fremgang i antallet af ynglepar. Største trussel for den danske ynglebestand vurderes at være prædation på ynglepladserne samt tilgroning af de rovdyrsfrie yngleøer. I NOVANA-programmet overvåges fjordterne af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i de pågældende områders

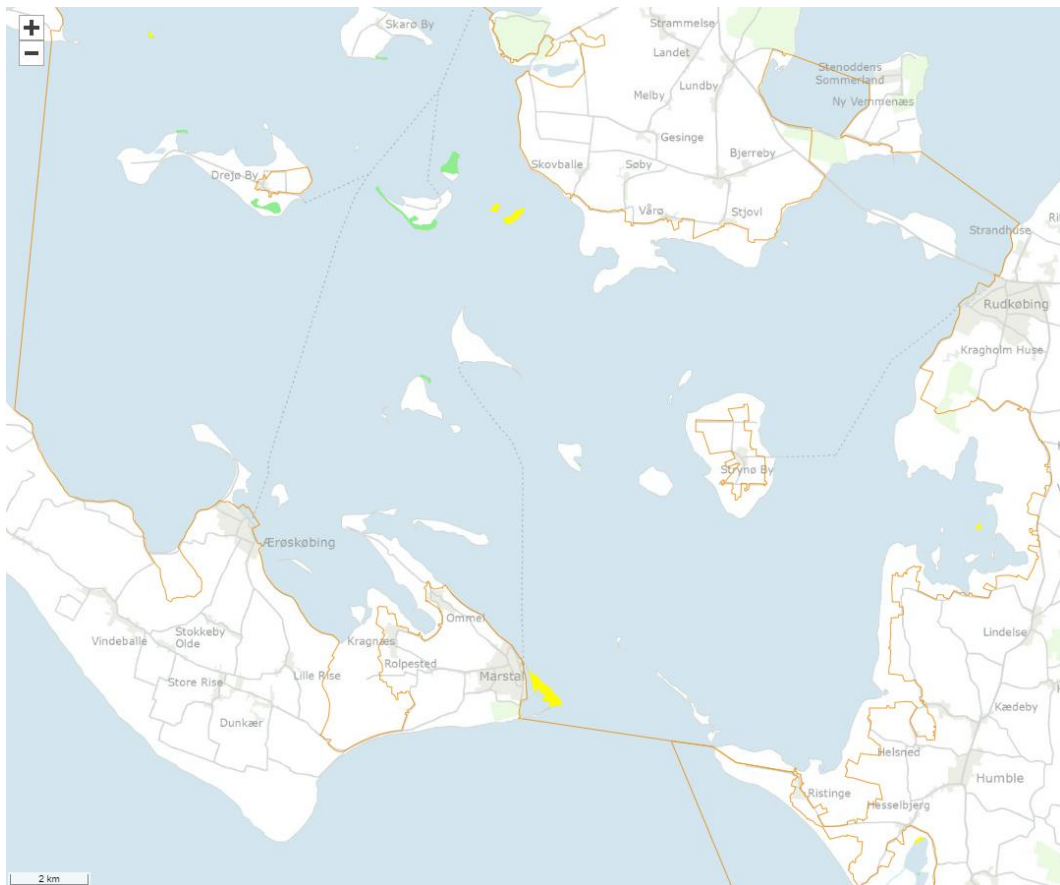
udpegningsgrundlag. Endelig overvåges artens landsdækkende én gang i hver overvågningsperiode. Yngleforekomsten af fjordterne blev senest overvåget i 2017 og der er gennemført landsdækkende overvågning af alle de kolonirugende arter i hele landet i 2019.

I forbindelse med overvågningen i 2019 blev der ikke registreret ynglende fjordterner i fuglebeskyttelsesområde nr. 71. Fjordterne yngler sjældent og spredt i fuglebeskyttelsesområdet. I forbindelse med NOVANA-overvågningens seneste periode er der kun registreret mellem ét og tre ynglepar i årene 2004, 2005, 2007 og i 2012 (I 2012: Flæskholm og Vejlen på Tåsinge). Fjordterne er eftersøgt i hele Øhavet i forbindelse med overvågningen af kolonirugende kystfugle, senest i 2015, 2017 og 2019.

I fuglebeskyttelsesområde 72 blev der registreret 16 ynglepar fjordterne i 2019. I forbindelse med NOVANA-overvågningen er ynglende fjordterner registreret gennem en årrække i Nørreballe Nor. Her yngler fjordterne trofast på én af øerne i det naturgenoprettede nor med mellem 2 og 24 ynglepar. Øen ligger utilgængeligt for færdsel, isoleret for ræv og andre rovdyr og har en fin struktur med bar jord, sten og spredt vegetation. Desuden var der i 2019 en mindre hættemågekoloni på øen.

Der er kortlagt 17 levesteder for fjordterne i fuglebeskyttelsesområderne 71 og 72. Ti er beregnet til at være i god tilstand. Det er overvejende lokaliteter på rævefrie øer og med kortgræssede strandenge, ofte med arealer med bar jord/grus, sten i mosaik med spredt urtevegetation. Ofte findes også lavvandede laguner og småsøer. Syv levesteder er beregnet til at være i moderat tilstand. Det er lokaliteter, der enten er mere tilgroede og/eller mere udsatte for forstyrrelser, eller hvor der er adgang for landlevende rovdyr. Tilgroning som følge af manglende eller utilstrækkelig afgræsning, vurderes at være den største trussel mod fjordterne i på levestederne med moderat tilstand.

Det vurderes, at der findes tilstrækkeligt med egnede levesteder for fjordterne, og at der ikke er aktuelle trusler mod artens forekomst i området.

Beregnet tilstand af kortlagte levesteder for fjordterne. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

Havterne

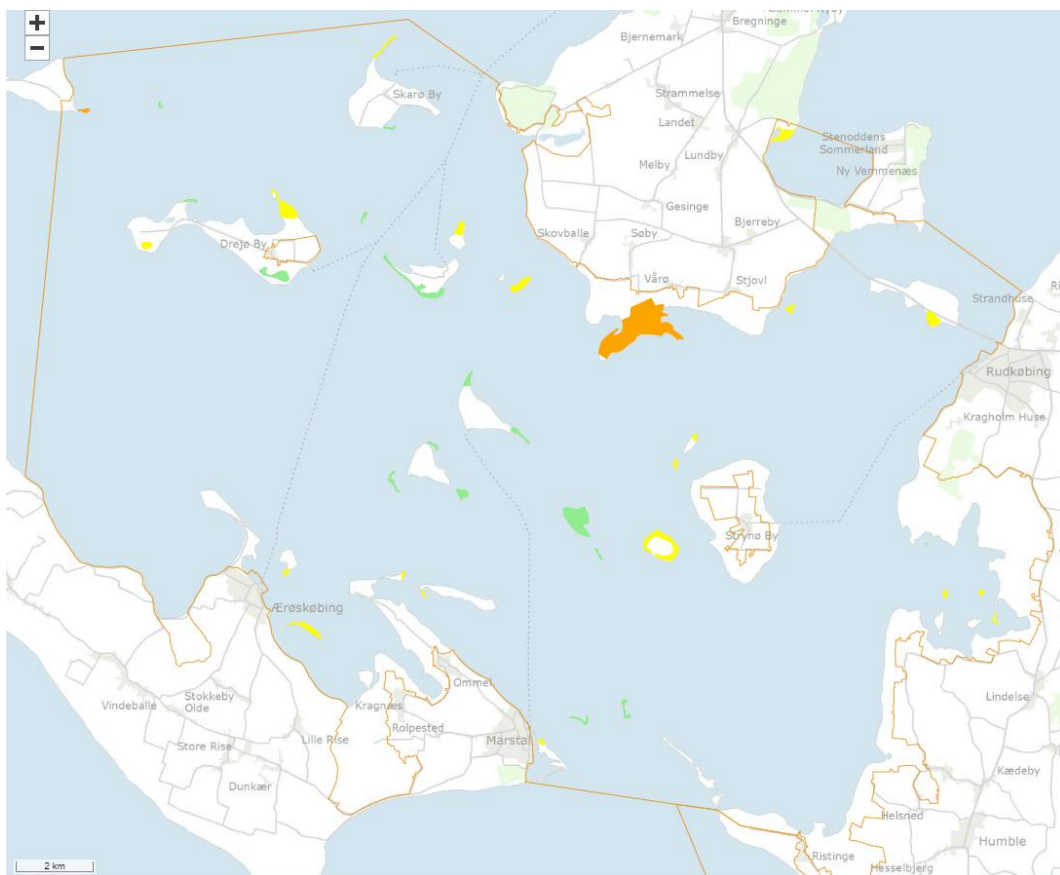
Havterne yngler i Danmark overvejende på små ubeboede øer og sandrevler med sparsom vegetation. Arten er trækfugl, som overvintrer i åbentvandsbæltet omkring Antarktis. Havterner er Danmarks almindeligst ynglende terneart og forekommer i kolonier spredt langs de danske kyster og fjorde undtagen på Bornholm. Den danske ynglebestand har både i antal og i udbredelse været for nedadgående siden 1990'erne, og arten er forsvundet fra flere tidligere kendte ynglepladser. Største trussel for den danske ynglebestand vurderes at være prædation fra rovdyr på ynglepladserne samt bortskyning af reder i forbindelse med ekstreme højvander i yngletiden. I NOVANA-programmet overvåges havterne af Miljøstyrelsen hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Endelig overvåges artens landsdækkende én gang i hver overvågningsperiode. Yngleforekomsten af havterne blev senest overvåget i 2017 og der er gennemført landsdækkende overvågning af alle de kolonirugende arter i hele landet i 2019.

I forbindelse med overvågningen i 2019 blev der registreret 71 ynglepar af havterne i fuglebeskyttelsesområde nr. 71. Det er på niveau med antallet ved overvågningen i 2017 (66 ynglepar), men betydeligt lavere end i 2015 (173 ynglepar). Arten har i området en forekomst, der i lighed med langt de fleste andre danske yngleområder, er fluktuerende. I første del af overvågningsperioden (2004 - 2012) blev der registreret mellem 12 (2007) og 317 (2012) ynglepar. Havterne yngler spredt i fuglebeskyttelsesområdet både i større og mindre kolonier og nogle gange blot parvis. I forbindelse med NOVANA-overvågningen i fuglebeskyttelsesområde 71, er der registreret flest ynglefugle på holmene øst for Marstal, på Bredholm og på Store Egholm. Havterne har store naturlige svingninger i lokale bestande, da kolonierne flytter meget rundt i Det Sydfynske Øhav efter optimale ynglebetingelser. I etableringsperioden er fuglene meget følsomme

over for forstyrrelser tæt ved rederne, samt diverse vejrlige forhold som regn, blæst og forhøjet vandstand, hvilket kan få arten til at opgive tidligere ynglelokaliteter og omlægge på nærliggende lokaliteter eller andre områder.

Der er kortlagt 44 levesteder for havterne i fuglebeskyttelsesområderne 71. 19 levesteder er beregnet til at være i god tilstand. Det er alle lokaliteter på øer uden ræve, med kortgræssede strandenge og kyster med en god struktur af sandflader i mosaik med grusede/stenede områder og spredt/kort urtevegetation. 23 levesteder er beregnet til at være i moderat tilstand. Det er lokaliteter, hvor der er større risiko for forstyrrende færdsel eller, hvor der sker tilgroning på grund af manglende eller utilstrækkelig afgræsning. To levesteder er beregnet til at være i ringe tilstand. Det ene sted er der en del forstyrrende færdsel, og det andet sted er der adgang for ræv og andre landlevende rovdyr.

Det vurderes, at der er tilstrækkeligt med egnede levesteder, og det vurderes, at der ikke er aktuelle trusler mod havternes forekomst som ynglefugl i området.

Beregnet tilstand af kortlagte levesteder for havterne. Tilstanden er angivet med en farveskala: mørkegrøn= høj, lysegrøn= god, gul= moderat, orange= ringe, rød= dårlig og grå= ej vurderet. Den orange streg angiver fuglebeskyttelsesområdets grænse.

Mosehornugle

Mosehornugle yngler i Danmark på udyrkede arealer som strandenge, heder, ådale og andre mere kulturprægede græsarealer. Den har tidligere været mere almindelig i Danmark, men er efter 1950 gået kraftig tilbage og forekommer nu kun meget lokalt med ganske få ynglepar i Vadehavsområdet, og enkelte år konstateres den med sikkerhed ynglende få andre steder i landet. Mosehornuglen har en fluktuerende yngleforekomst i Danmark, men den har gennem en lang årrække været en meget sjælden ynglefugl. I NOVANA-programmet overvåges arten årligt i de fuglebeskyttelsesområder hvor den indgår i områdernes udpegningsgrundlag på baggrund af data

fra Dansk Ornitologisk Forening. Disse data kvalitetssikres af Miljøstyrelsen inden de finder anvendelse i Natura 2000-planlægningen.

I forbindelse med NOVANA-overvågningen er der ikke registreret ynglepar af mosehornugle siden 2015 i fuglebeskyttelsesområdet. Gennem overvågningsperioden fra 2004 -2019 er der registreret enkelte ynglepar af på henholdsvis Hjortø, Hjelms hoved og Monnet.

Mosehornugle skjuler ofte sin rede på jorden i levende hegn, stengærder, i høj vegetation eller under en busk. Det vurderes, at der fortsat findes egnede levesteder og fourageringsmuligheder i fuglebeskyttelsesområde. Hjortø og Hjelms hoved er sandsynligvis de steder, hvor arten har de bedste chancer for at klare sig. Der er ikke ræv på øerne, og der er større strandengsområder, hvor der sjældent kommer mennesker.

Rødrygget tornskade

Rødrygget tornskade yngler i en række mere eller mindre lysåbne naturtyper, herunder heder, overdrev, ryddede eller stormfaldne skovområder, ådale under tilgroning m.fl. Den danske ynglebestand blev i 1990'erne opgjort til 1500-3000 ynglepar, og det vurderes at bestanden fortsat er på samme niveau. Arten er trækfugl, der overvintrer i Øst- og Sydafrika. Arten er vidt udbredt i alle dele af Danmark. Udbredelsen synes at være nogenlunde stabil. De seneste år har vist, at visse fuglebeskyttelsesområder som fx Hulsig Hede i Nordjylland og Gribskov i Nordsjælland med en målrettet indsats viser sig at huse store og tætte ynglebestande. Det er vanskeligt at udtale sig sikkert om bestandsudviklingen samlet set i Danmark, men antagelig er den nogenlunde stabil. I NOVANA-programmet overvåges rødrygget tornskade af Miljøstyrelsen nu hvert andet år i de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Yngleforekomsten af rødrygget tornskade blev for første gang overvåget i NOVANA-programmet i 2018.

Rødrygget tornskade har endnu ikke været overvåget i NOVANA-programmet i fuglebeskyttelsesområdet. Derfor er det på nuværende tidspunkt ikke muligt at vurdere områdets ynglebestand, eller eventuelle trusler mod artens fortsatte forekomst i området.

5.2 Trækfugle

Fuglebeskyttelsesområde 71 - Sydfynske Øhav

Trækfugle 2004-2017									
	2004	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	-								
	2009								
Knopsvane	8000	3488	3741	4185	3742	3095	2425	1644	4109
Sangsvane	1864	2270	670	2776	664	802	1855	660	410
Blisgås		22	20	753	6		108	30	
Mørkbuget	4022	4457	6773	3488	593	136	1560	1095	36
knortegås									
Troldand	8561	12895	50	1275	1171	2500	2300	3450	8266
Bjergand		0	0	0	2	0	305	3303	6070
Edderfugl	27024	14186	6620	14557	14772	13375	7410	55503	10918
Hvinand	3752	5497	3385	2396	4038	2922	2409	1705	2474
Toppet skallesluger	3453	746	793	2291	1374	1150	1058	5052	1425
Havørn	3	1	1	4	1	2	3	6	1
Blishøne	9130	6227	10084	5907	7995	3915	4575	4565	4060

Fuglebeskyttelsesområde 72 - Marstal Bugt og den sydlige del af Langeland

Trækfugle 2004-2017									
	2004 - 2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Sangsvane	518	109	192	780	134	162	171		
Blisgås	68	35	169	194	151	167	185	36	
Knarand		188		48			29		114
Taffeland		2060	15	410	519		800	95	1027
Bjergand				105	48		170	0	33
Edderfugl	29690			0	2771	0	0	2960	
Havlit	82			0	0	0	0	1045	

Trækfugle på udpegningsgrundlaget i dette fuglebeskyttelsesområde. Trækfuglearterne antal er optalt i NOVANA-programmet. I perioden 2004-2009 vises den største forekomst gennem perioden. For perioden 2010-2017 vises der årlige data.

Knopsvane

Knopsvane er både som fælde- og trækfugl almindelig over hel landet. Den optræder som trækfugl i Danmark primært i lavvandede fjorde og vige med udbredt undervandsvegetation. De overvintrende knopsvaner er fordelt overalt langs Danmarks beskyttede kystområder og i mange søer. Knopsvane optælles årligt i januar, dette suppleres med en optælling i fældeperioden hvert 6. år. Set gennem et længere perspektiv vurderes bestanden af rastende og overvintrende knopsvaner i Danmark at være stabil, med de udsving der naturligt ses i bestandene. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder hvor knopsvane som trækfugle indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

I det Sydfynske Øhav ses årlige fluktuationer i antallet af rastende og fældende knopsvaner, men overordnet set er artens forekomst stabil i området, måske på et lavere niveau end tidligere. Den største forekomst af knopsvane i perioden 2004-2009 var 8.000 fugle. I perioden 2010-2017 var den største forekomst 4.185 fugle. DCE Aarhus Universitet vurderer, at bestanden af knopsvaner i Danmark er stabil, og at en faldende tendens skyldes, at et større antal knopsvaner overvintrer længere mod øst i Østersøen.

Knopsvane fouragerer primært på vandplanter på lavt vand i Det Sydfynske Øhav, men arten græsser også på naturlige græsarealer og på marker på øerne og i Øhavets opland. Knopsvane har brug for uforstyrrede fælde, raste- og overnatningssteder. I Det Sydfynske Øhav er der som regel gode muligheder for at finde store, uforstyrrede vandflader mellem øerne. Det vurderes, at områderne er sikret gennem de eksisterende reservatbestemmelser. Det vurderes, at der ikke er aktuelle trusler mod knopsvanes forekomst som trækfugl i området.

Sangsvane

Sangsvane yngler i det nordlige Europa og i det nordlige Rusland. Fuglene overvintrer i Nordvesteuropa med tyngdepunkt i Danmark. Sangsvanen optræder som træk- og vintergæst i områder med gode fødemuligheder. Tidligere fouragerede sangsvane primært på vandplanter i lavvandede fjordområder, men de seneste årtier ses arten næsten udelukkende i større antal på landbrugsarealer, hvor især høstede majsmarker byder på gode fourageringsmuligheder for arten. Den overvintrende bestand af sangsvaner i Danmark optælles årligt ved midvinter i januar måned, og bestanden er firdoblet siden 1992. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor sangsvane som trækfugle indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlaget.

Sangsvane optræder i fluktuerende, men stabile antal i fuglebeskyttelsesområde nr. 71 og nr. 72 i vintermånederne. I nr. 71 var den største forekomst i perioden 2004-2009 på 1.864 fugle og i perioden 2010-2017 på 2.776 fugle. I fuglebeskyttelsesområde nr. 72 var den største forekomst i perioden 2004-2009 på 518 fugle og i perioden 2010-2017 på 780 fugle. Arten finder hovedsageligt sin føde på naturlige græsarealer og vinterafgrøder på agerjorde på øerne og i oplandet til de to fuglebeskyttelsesområder. Overordnet vurderer DCE Aarhus Universitet, at bestanden af sangsvaner er stigende i Danmark. Det vurderes, at det registrerede antal sangsvaner i Det Sydfynske Øhav området kan være for lavt. Det skyldes, at flytællinger af sangsvane oftest er udført om dagen, hvor hovedparten af svanerne hyppigt fouragerer på marker uden for fuglebeskyttelsesområderne. Det reelle antal, der forekommer og overnatter i området, er derfor ofte markant større.

Områdets karakter med strandenge, marker og store lavvandede områder tilgodeser generelt artens krav til fouragering, samt uforstyrrede raste- og overnatningslokaliteter. Det vurderes, at områderne er sikret gennem de eksisterende reservatbestemmelser. Det vurderes, at der ikke er aktuelle trusler mod artens forekomst i området.

Blisgås

Blisgås yngler cirkumpolart i Arktis og overvintrer spredt rundt om i Europa fra Storbritannien til Sortehavet og videre til Mellemøsten. De blisgæs der træffes i Danmark yngler højt mod nord på tundraen i Sibirien og helt nord på til Yuzhny øen i Barentshavet.

I Danmark har den overvintrende bestand været stigende gennem en længere årrække, hvorfor den nu er medtaget på udpegningsgrundlaget for en række fuglebeskyttelsesområder. Blisgås ankommer til Danmark fra ynglepladserne i oktober, hvor flere flokke i milde vintre bliver i landet, mens andre trækker videre til øvrige dele af Europa. I Danmark er især områderne omkring Ringkøbing Fjord, i Vadehavet samt flere områder på Sjælland og Lolland-Falster de vigtigste raste- og overvintringsområder. Blisgås opholder sig som de øvrige gåsearter normalt på strandenge, enge og landbrugsarealer, hvor de fouragerer. Arten raster og overnatter i nærliggende vandområder. DCE Aarhus Universitet vurderer, at bestanden af blisgås set i et længere perspektiv har været stigende. De betydelige år-til-år udsving skyldes givetvis især forskelle mellem vinterens hårdhed og snefald. Antallet af blisgås er gennem en lang årrække blevet optalt ved midvintertællinger i januar. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor blisgås som trækfugle indgår i de pågældende områders

udpegningsgrundlag.

Antallet af blisgæs i fuglebeskyttelsesområde 71 og 72 fluktuerer fra år til år. I perioden 2004-2009 blev arten ikke registreret i forbindelse med NOVANA-optællingerne i fuglebeskyttelsesområde 71, og den største forekomst i perioden 2010 – 2017 var 753 blisgæs.

I fuglebeskyttelsesområde 72 var den største forekomst af blisgæs i perioden 2004-2009 på 68 fugle, mens den i perioden 2010-2017 var 195 blisgæs. Tilstedeværelsen af strandenge, enge og landbrugsarealer, samt store åbne vandflader tilgodeser artens krav om sikre og uforstyrrede fouragerings-, raste- og overnatningssteder. Det vurderes, at der ikke er aktuelle trusler mod forekomsten af blisgås i området.

Mørkbuget knortegås

Mørkbuget knortegås yngler i Sibirien og træffes i Danmark som træk- og vintergæst på strandengsarealer og i lavvandede områder med undervandsvegetation. I Danmark er det vigtigste område Vadehavet med spredte forekomster ved andre kystområder i landet. Mørkbuget knortegås har som alle de øvrige gåsearter været overvåget igennem en lang årrække. Arten overvåges dels ved midvinter dels i begyndelsen af maj, hvor den har den største forekomst i Danmark. Den danske vinterbestand af mørkbuget knortegås er i vid udstrækning helt afhængig af vinterens hårdhed. Ved forårstællingerne har bestandene fluktueret gennem årene, men været nogenlunde stabil og måske endda stigende de seneste årtier. I NOVANA-programmet overvåges mørkbuget knortegås af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor den som trækfugle indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Antallet af mørkbugede knortegæs i fuglebeskyttelsesområde 71 fluktuerer fra år til år. Den største forekomst i perioden 2004-2009 var 4.022 fugle. I perioden 2010-2017 var den største forekomst 6.773 fugle. Fuglene raster og fouragerer primært på de lavvandede dele af Øhavet, men de græsser også på de strandenge og markarealer, der findes i fuglebeskyttelsesområdet. De store åbne vandflader mellem øerne tilgodeser artens krav om sikre og uforstyrrede raste- og overnatningssteder. Det vurderes, at områderne er sikret gennem de eksisterende reservatbestemmelser. Det vurderes, at der ikke er aktuelle trusler mod forekomsten af mørkbuget knortegås i området.

Knarand

Knarand er en fåtallig ynglefugl i Danmark og som trækfugl træffes arten i efterhånden udbredt over hele landet. Arten yngler spredt over det meste af Europa og Asien. De nordeuropæiske bestande trækker til Vesteuropa og overvintrer sammen med de mere stationære bestande i Holland, Frankrig og De Britiske Øer. Knarand er tilknyttet ferskvand eller svagt brak vand, hvor den fouragerer på bundvegetationen og smådyr tilknyttet denne. De vigtigste danske områder for arten er Vejlerne og Maribosøerne. I det nationale overvågningsprogram er arten overvåget årligt indtil 2016 ved efterårstællinger i oktober. Ud over dette er der i 2013 og 2016 foretaget landsdækkende midvintertællinger af arten og årligt foretages en reduceret midvintertælling i udvalgte områder. NOVANA tællingerne indikerer en overordnet set stabil udvikling i den nationale bestand siden 2008, men set i et længere perspektiv er der ingen tvivl om, at bestanden er steget siden 1980'erne, både fordi arten er indvandret og blevet en stadig mere udbredt og talrig ynglefugl – og fordi den synes begunstiget af mange naturgenopretninger af tidligere lavbundsområder samt sørestaureringer. Fra 2017 overvåges arten hvert andet år og tællingerne er flyttet til september, da det vurderes af DCE Aarhus Universitet, at det er et mere optimalt tidspunkt for denne art. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor knarand som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

I fuglebeskyttelsesområdet 72 er forekomsten af knarand fluktuerende. Ud fra registreringerne i fuglebeskyttelsesområdet er det ikke muligt at sige noget om udviklingen af bestandens størrelse. Områdets karakter med store lavvandede nor tilgodeser generelt artens krav til fourageringsområder, og dens krav til sikre og uforstyrrede rastelokaliteter vurderes at være sikret, blandt andet i Fugleværnsfondens reservater i området. Det vurderes, at der ikke er aktuelle trusler mod artens forekomst i området.

Taffeland

Taffeland er en forholdsvis almindelig ynglefugl i fersk eller brakvand i Danmark, men dog mest talrig i Østdanmark. Som træk- og vintergæst træffes arten primært i større søer over hele landet, men dog kun i store antal på få lokaliteter overvejende i den sydlige del af landet. Under hårde vintre flytter fuglene sig ud til beskyttede fjorde og vige eller trækker til Sydvesteuropa. Arten yngler udbredt over det meste af Central- og Østeuropa med store bestande i Polen, Rumænien, Ukraine og Rusland. I det nationale overvågningsprogram er arten overvåget i 2013 og 2016 ved midvintertællinger samt ved en landsdækkende fældefugletælling i 2012. Ud over dette er der årligt foretaget reduceret midvintertælling på udvalgte lokaliteter, og arten er desuden overvåget årligt i forbindelse med tælling af svømmeænder i oktober. Både på kort- og lang sigt ud fra oktober- og midvintertællingerne vurderes bestanden at være i moderat tilbagegang. Den samlede bestand i Nordvesteuropa har en tilsvarende faldende bestandsudvikling, hvilket begrundes med ændringer i ynglehabitaterne og ynglesuccesen i artens kerneområde i Østeuropa. Fra 2017 overvåges arten hvert andet år og der foretages optælling af bestanden mindst to gange i hver overvågningsperiode. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor taffeland som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Taffeland har en fluktuerende og fåtallig forekomst som trækfugl i fuglebeskyttelsesområde 72. Områdets karakter med store lavvandede havområder og nor tilgodeser generelt artens krav til fourageringsområder, og dens krav til sikre og uforstyrrede rastelokaliteter. Fuglene raster i størst antal i norene langs kysten. Det vurderes, at der ikke er aktuelle trusler for artens forekomst som trækfugl i området.

Troldand

Arten er en almindelig ynglefugl med 800-1000 ynglepar i landet. Troldand yngler vidt udbredt i Nordeuropa mod syd til Alperne. Arten træffes som træk- og vintergæst ofte i meget store flokke i søer og fjorde. Troldand ses som trækfugl i internationalt betydende antal primært i ferskvand på et mindre antal lokaliteter især øst for Lillebælt. Især Stege Bugt, Roskilde Fjord og Store Kattinge Sø er de områder, som i milde vintre normalt huser flest troldænder. I det nationale overvågningsprogram er arten overvåget i 2013 og 2016 ved midvintertællinger samt ved en landsdækkende fældefugletælling i 2012. Ud over dette er der årligt foretaget reduceret midvintertælling i udvalgte områder og arten er desuden overvåget årligt i forbindelse med tælling af svømmeænder i oktober. Optælling i NOVANA-programmets midvintertællinger viser, at antallet af troldænder har været faldende siden 2004. I sammen periode er antallet af overvintrende troldænder i Sverige steget, og der er påvist en regulær forskydning af artens overvintringsområde mod nordøst. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor troldand som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Antallet af troldænder i fuglebeskyttelsesområde 71 fluktuerer fra år til år, men på et nogenlunde konstant niveau. Den største forekomst i perioden 2004-2009 var 8.561 fugle. I perioden 2010-2017 var den største forekomst 12.895 fugle. De foretrukne rastområder for troldand i fuglebeskyttelsesområdet er for eksempel Vejen på Tåsinge og Henninge Nor, hvor flere tusinde fugle kan være samlet.

Det Sydfynske Øhavs karakter med beskyttede nor og store lavvandede områder tilgodeser generelt artens krav til fourageringsområder, og dens krav til sikre og uforstyrrede rastelokaliteter. Det vurderes, at der ikke er aktuelle trusler mod artens forekomst i området.

Det lavvandede Sydfynske Øhav udgør et stort spisekammer for flere forskellige rastende fugle som fx troldand.
Foto: Erik Vinther.

Bjergand

Bjergand yngler på Island, i Skandinaviens bjergegne og østover til det nordlige Rusland. Arten træffes i Danmark som trækfugl i lukkede nor og beskyttede og uforstyrrede havområder, men kan også ses overvintrende i større søer. Fuglene raster øjensynligt om dagen for at tage på fourageringstogter om natten. I det nationale overvågningsprogram er arten overvåget i 2013 og 2016 af DCE ved midvintertællinger. Fuglene registreres i høj grad på de samme få lokaliteter år

efter år og de største er Hevring Bugt, Helnæs Bugt, ved Ristinge Hale ved Sydfyn, i Sejerøbugten, i Præstø Fjord og i Lillebælt. Antallet af fugle registreret på midvintertællingerne har været forholdsvis stabilt siden 2004 og nedgangen fra ca. 25.000 i 2013 til ca. 15.000 i 2016 skyldes alene, at en stor flok i Lillebælt i 2013 ikke blev genfundet i 2016. Den samlede bestand i Nordvesteuropa har en faldende bestandsudvikling. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor bjergand som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Antallet af bjergænder optalt i fuglebeskyttelsesområde nr. 71 har været stigende i de seneste år. Første registrering i NOVANA-programmet var i 2013, hvor der blev registreret to fugle, i 2015: 305 fugle, i 2016: 3.303 og i 2017: 6.070 fugle. DCE Aarhus Universitet skriver i rapporten "Trækfuglebestande i de danske fuglebeskyttelsesområder, 2004 til 2017", om fuglebeskyttelsesområde nr. 71, at det store antal af bjergand i de seneste år til dels kan skyldes en flytning af flokke fra Lillebælt (fuglebeskyttelsesområde nr. 47), hvor der i de samme år var færre fugle og/eller fra Helnæs Bugt og Bøjden Nor. I fuglebeskyttelsesområde nr. 72 er der registreret relativt få bjergænder i perioden 2004 - 2017: Det højeste antal var 170 fugle.

Bjergand lever i overvejende grad af muslinger, specielt når den opholder sig på havet. Områdets karakter med åbne, lavvandede havområder tilgodeser generelt artens behov, og det vurderes, at der ikke er aktuelle trusler mod artens forekomst som trækfugl i området.

Edderfugl

Edderfugl yngler i Nordeuropa mod syd til Holland, og er også en almindelig ynglefugl i Danmark. De danske ynglefugle og trækfugle primært fra Sverige, Finland og Estland overvintrer talrigt i især Kattegat, Bælterne, i den sydlige og vestlige del af Østersøen, kystnært i Aalborg bugt og i Vadehavet. I det nationale overvågningsprogram er arten overvåget i 2013 og 2016 ved midvintertællinger samt ved en landsdækkende fældefugletælling i 2012. Bestandens størrelse er ved de seneste bestandsestimater opgjort dels ved konkrete optællinger dels ved rummelig modellering, hvilket vanskeliggør en direkte sammenligning over en længere årrække. Regelmæssige tællinger fra tidligere viste en overvintrende bestand på ca. 800.000 fugle i Danmark. På baggrund af de foreliggende data vurderer DCE Aarhus Universitet en stabil bestand dog på et lavere niveau omkring 500-600.000 fugle. Det vurderes af DCE Aarhus Universitet at den samlede flyway-bestand i Nordvesteuropa er stabil eller fluktuerende. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor edderfugl som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Edderfugl har en fluktuerende forekomst som trækfugl i området. I fuglebeskyttelsesområde 71 var de største forekomster i perioden 2004-2009 på 27.024 fugle, og i perioden 2010-2017 på 55.503 fugle. I fuglebeskyttelsesområde 72 var de største forekomster i perioden 2004-2009 på 29.690 fugle, og i perioden 2010-2017 på 2.960 fugle.

Forklaringen er, at fuglene flytter sig meget rundt afhængigt af vind og vejr, og det kan derfor forventes, at en svingende andel af den samlede bestand er til stede inden for områdets afgrænsning på overvågnings tidspunktet. Derfor er det svært at sige noget om bestandsudviklingen i fuglebeskyttelsesområdet.

I fuglebeskyttelsesområde 71 er der store, lavvandede områder med muslingebanker, hvor fuglene kan fouragere og raste. Vildtreservat Sydfynske Øhav omfatter store dele af område, hvilket sikrer fred for forstyrrelser fra jagt og færdsel.

De to fuglebeskyttelsesområders karakter med store åbne vandflader tilgodeser umiddelbart artens behov for uforstyrrede raste- og fourageringsområder, og der vurderes ikke at være aktuelle trusler for artens fortsatte forekomst i området.

Havlit

Havlit yngler på Island, i Skandinavien og i det nordlige Ruslands tundra. I Danmark er arten en trækfugl der overvintrer almindeligt i de danske farvande især i den østlige del af landet. Flest fugle er registreret på Rønne Banke, i Østersøen øst for Falster og Møn samt i Faxe- og Køge bugt. I det nationale overvågningsprogram er arten overvåget i 2013 og 2016 af DCE ved midvintertællinger. Ud fra midvintertællingerne vurderer DCE Aarhus Universitet, at den overvintrende bestand af havlit i et længere tidsperspektiv er usikker. For de kortere tidsperiode 2006-2017 vurderes bestanden at være stabil. Der er i NOVANA-programmet dog optalt betydeligt flere havlitter ved de seneste to tællinger end tidligere. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor havlit som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Antallet af havlit i fuglebeskyttelsesområde nr. 72 fluktuerer fra år til år. I perioden 2004-2009 var den største forekomst 82 fugle, mens den største forekomst i perioden 2010-2017 var 1.045 fugle. DCE Aarhus Universitet angiver i rapporten "Trækfuglebestande i de danske fuglebeskyttelsesområder, 2004 til 2017", at arten forekommer til tider i større antal, især i sensommeren og under forårstrækket.

Områdets karakter med store åbne vandflader tilgodeser umiddelbart artens behov for uforstyrrede raste- og fourageringsområder, og det vurderes, at der ikke er aktuelle trusler mod artens forekomst i området.

Hvinand

Hvinand yngler i større og mindre søer i Skandinavien, i Østeuropa og østover. I Danmark yngler arten fåtalligt og overvejende på Sjælland, mens arten overvintrer almindeligt i de fleste danske farvande og med de største antal i Limfjorden, Ringkøbing Fjord, Mariager Fjord, Horsens Fjord, Roskilde Fjord, Isefjorden og farvandet mellem Sjælland og Møn/Falster. I det nationale overvågningsprogram er arten overvåget i 2013 og 2016 ved midvintertællinger samt ved en landsdækkende fældefugletælling i 2012. Ud over dette er der årligt foretaget reduceret midvintertælling på udvalgte lokaliteter. I Limfjordsområdet er der i NOVANA-programmet suppleret med en optælling i november, hvor arten antalsmæssigt topes. På baggrund af optællingerne i NOVANA-programmets midvintertællinger vurderes antallet af hvinænder i Danmark at være stabil. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor hvinand som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

Antallet overvintrende hvinænder i fuglebeskyttelsesområde nr. 71 er fluktuerende, men vurderes at være nogenlunde stabilt. Den største forekomst af hvinand i perioden 2004-2009 var 3.752 fugle, og i perioden 2010-2017 var den største forekomst 5.497 fugle. De største koncentrationer af hvinand ses omkring Tåsinge, men fuglene fordeler sig over hele Øhavet.

Områdets karakter med store, lavvandede havområder tilgodeser generelt hvinandss krav til fouragering, samt uforstyrrede raste- og overnatningslokaliteter, og det vurderes, at områderne er sikret via de eksisterende reservatbestemmelser. Det vurderes, at der ikke er aktuelle trusler mod artens forekomst i området.

Toppet skallesluger

Toppet skallesluger yngler almindeligt i salt- og brakvandsområder i Nordeuropa og østover, og den danske bestand yngler langs alle danske kyster undtagen den jyske vestkyst. Uden for yngletiden træffes arten fortrinsvis i lavvandede, beskyttede dele af kyststrækningerne i de indre danske farvande. Artens vigtigste overvintringsområder i Danmark er Limfjordsområdet, Hyllekrog/Rødsand, Sydfynske Øhav og i Issefjord. Antallet af overvintrende toppede skalleslugere i danske vandområder fluktuerer en del, men bedømt ud fra indeksoptællingerne vurderer DCE Aarhus Universitet, at bestanden på lang sigt har været stabil. For den kortere tidsperiode 2006-2017 indikerer resultaterne både for de landsdækkende tællinger og indeksoptællingerne, at bestanden har været stigende. Arten overvåges i forbindelse med de landsdækkende optællinger af fugle i de danske farvande ved midvinter seneste i 2016 og 2013 og ved de årlige reducerede optællinger ved midvinter samt til dels ved de landsdækkende fældefugletællinger seneste i 2012. Derudover optælles artens forekomst fra 2017 hvert andet år i Limfjordsområdet, hvor arten toppe i antal i november. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor toppet skallesluger som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

I fuglebeskyttelsesområde nr. 71 har toppet skallesluger en fluktuerende, men stabil forekomst som trækfugl. I perioden 2004-2009 var den største forekomst 3.453 fugle og i perioden 2010-2017 var den største forekomst 2.291 fugle. De største koncentrationer af toppede skalleslugere ses ved Tåsinge, men fuglene fordeler sig over hele Øhavet. Områdets karakter med store, lavvandede havområder tilgodeser generelt artens krav til fouragering, samt uforstyrrede raste- og overnatningslokaliteter, og det vurderes, at områderne er sikret via de eksisterende reservatbestemmelser. Det vurderes, at der ikke er aktuelle trusler mod artens forekomst i området.

Havørn

Havørn yngler primært i Norge, Østeuropa og i landene omkring Østersøen. I Danmark har arten været inde i en positiv bestandsudvikling, hvor arten som ynglefugl efterhånden har spredt sig til hele landet. Denne udvikling har også haft indflydelse på antallet af overvintrende havørne, og ud over fuglene fra den danske ynglebestand overvintrer fugle fra nabolandene også i Danmark. De optræder især i fjorde, ved større søer og ved lavvandede kyster og sund, hvor der opholder sig større mængder af overvintrende gæs og svømmefugle. Artens vigtigste overvintringsområder i Danmark er i den sydøstlige del af landet, hvor især de mange lavvandede fjorde på Fyn, Vestsjælland og Storstrøm er vigtige områder. I det nationale overvågningsprogram overvåges havørn som trækfugle af DCE Aarhus Universitet.

Havørn yngler regelmæssigt flere steder lige udenfor fuglebeskyttelsesområdet, og ses ofte i området. Tilstedeværelsen af øde kyststrækninger og store åbne vandflader giver havørn gode muligheder for at fouragere og raste. Det vurderes, at der ikke er aktuelle trusler mod forekomsten af havørn i området.

Blishøne

Blishøne er en almindelig dansk og europæisk ynglefugl. Arten er desuden en talrig vintergæst fra Østersøområdet. Den største koncentration registreres i de østlige og sydøstlige dele af landet. Artens forekomst i landet er stærkt påvirket af vinterens hårdhed, da blishøne i mindre grad end andre vandfugle trækker sydpå, hvis vandområderne dækkes af is. I sådanne år dør mange blishøns, men bestanden er sædvanligvis efter få år igen på et tilsvarende niveau. I de seneste midvintertællinger ligger antallet noget under totalerne fra midvintertællingerne i perioden 1992-2008 og arten vurderes at være stabil eller i svag tilbagegang i Nordvesteuropa som helhed. I NOVANA-programmet overvåges arten af DCE Aarhus Universitet. Der foretages optælling af bestandene mindst tre gange i hver overvågningsperiode i de fuglebeskyttelsesområder, hvor blishøne som trækfugl indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

I fuglebeskyttelsesområde nr. 71 er forekomsten af blichøne fluktuerende, men stabil. I perioden 2004-2009 var den største forekomst 9.130 fugle, mens den største forekomst i perioden 2010-2017 var 10.084 fugle. Blichøne ses oftest i havområder, der ligger i læ af områdets mange øer, eller i bugterne i området.

Områdets karakter med store, lavvandede havområder tilgodeser generelt artens krav til fouragering, samt uforstyrrede raste- og overnatningslokaliteter. Det vurderes, at områderne er sikret gennem de eksisterende reservatbestemmelser. Det vurderes, at der ikke er aktuelle trusler mod blichønes forekomst i området.

5.3 Foreløbig vurdering af trusler mod fugle

For de enkelte arter er der foretaget en foreløbig vurdering af negative påvirkninger, der kan være betydende. Ud over disse har DCE Aarhus Universitet generelt vurderet eventuelle betydninger af forstyrrelser for områdets fuglearter.

Vurdering af betydningen af forstyrrelser af arter bygger i udgangspunktet på de vurderinger, som DCE Aarhus Universitet udarbejdede, da forstyrrelser og behov for justeringer af vildtreservaternes geografiske afgrænsning og adgangsforhold blev vurderet i 2013.

Garnfiskeri og fiskeri med bundgarn (andre redskaber) kan bifange og dermed påvirke fugle i området negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør en mindre trussel mod fugle.

6. Indsatser i området

Der er en 6-årig (12-årig for skovbevoksede fredskovpligtige arealer) rullende planlægning og gennemførelse af indsatserne i Natura 2000-områderne. Der udarbejdes først basisanalyser med faktuel viden om området. Disse følges op af Natura 2000-planer med beskrivelse af mål og indsatser. Herefter udarbejdes handleplaner, hvorefter der gennemføres indsatser for at nå de mål, der er sat i planerne. Det betyder, at der udarbejdes basisanalyser til den næste generation af planer, mens indsatserne for at opfylde den gældende plan er ved at blive gennemført.

Den anden generation af Natura 2000-planer blev udsendt i april 2016, de opfølgende handleplaner udkom i 2017, og gennemførelse sker frem mod udgangen af 2021. Statslige lodsejere har enten udarbejdet særlige drifts- og plejeplaner eller har andre forvaltningsplaner, som opfylder Natura 2000-planernes krav til indsats

I forhold til indsatserne i første planperiode (2010-2015) har både Naturstyrelsen og Forsvaret orienteret om, at de indsatser, som skulle gennemføres på deres arealer, er gennemført. I forbindelse med udarbejdelse af handleplaner for 2016-2021, har kommunerne redegjort for gennemførte indsatser beskrevet i første planperiode i forhold til deres myndighedsområde. Kommunernes redegørelse for dette område kan ses i bilag 1. I kommunernes redegørelse lægges der vægt på de indsatser, der ikke har været finansieret via Landdistriktsprogrammet eller andre tilskudsordninger.

Indsatsen efter den gældende plan (2016-2021) er ikke nødvendigvis afspejlet i de data, der ligger til grund for denne basisanalyse, dels fordi flere af indsatserne endnu ikke var igangsat ved gennemførelsen af dataindsamlingen (dataindsamling i perioden 2016-2019), og dels fordi naturens økologiske træghed medfører, at resultatet i naturtilstanden i de fleste tilfælde først kan erkendes efter en årrække. Hertil kommer, at en række plejekrævende naturtyper er afhængige af en fortsat indsats.

I den anden generation af Natura 2000-planer blev der fokuseret på indsatser, der kan sikre områdernes robusthed samt sammenkædning af naturarealer. Dette var en overbygning på de første Natura 2000-planer der fastlagde rammerne for en række grundlæggende handleplaniltag, som fx rydninger, forbedrede hydrologiske forhold og iværksættelse af plejetiltag som fx græsning. LIFE-projekter, projekter og indsatser med tilskud fra landdistriktsordningerne (LDP) og andre tilskudsordninger samt kommunale/statslige projekter bidrager til at gennemføre både første og anden Natura 2000-plan.

For de skovbevoksede fredskovpligtige arealer, der følger en 12-årig cyklus, løber første planperiode fra 2010 og frem til 2021. Første planperiode er således endnu ikke afsluttet for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer. Miljøstyrelsen har udarbejdet en redegørelse for den foreløbige status for de gennemførte indsatser beskrevet i første planperiode (bilag 2). Derudover kommer også Naturstyrelsens indsats i forhold til urørt skov og biodiversitetsskov.

I nedenstående tabel ses et overblik over de tiltag, der er igangsat eller gennemført i perioden 2010-2019 i området, og som er finansieret via landdistriktsprogrammet eller anden tilskudsordning. Der kan være ansøgt om flere typer af indsats på det samme areal. Dette gør sig specielt gældende i forbindelse med igangsætning af naturpleje – fx både rydning og forberedelse til græsning med hegnssætning. Ordningerne Rydning, Forberedelse til afgræsning, Hydrologi, afgræsning samt sammenhæng har været specielt rettet mod Natura 2000-områder. Øvrige ordninger har været landsdækkende. Tabellen viser alene de arealer, der ligger i Natura 2000-

områder (både dem, der har været udpeget i hele perioden og de nye, der er kommet til med grænsejusteringen i 2018.)

Type af indsats	Sum af Areal i ha
Forberedelse til afgræsning	982
Græsning/slæt	1.743
Lavbundsprojekter, Etableret	
Lavbundsprojekter, Forundersøgelse	
Hydrologiprojekter, Etableret	59
Hydrologiprojekter, Forundersøgelse	595
Natur og Miljø-projekter, etablering og genopretning	
Rydningprojekter	103
Sammenhængende arealer	
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	15
Urørt skov	8
Alle indsatser samlet	2.359

Tilskud til naturforbedring og naturpleje i området. Der kan være flere typer af indsats på det samme areal.

I Natura 2000-området er der indgået aftaler om tilskud til naturforbedring på betydelige arealer. Den primære naturplejeindsats har været tilsagn om midler til afgræsning/slæt på ca. 1743 ha. Der er desuden givet tilsagn til rydning på 103 ha, forberedelse af afgræsning på ca. 982 ha, en forundersøgelse af hydrologiprojekt på 595 ha og etableret et hydrologiprojekt på 59 ha. Desuden er der gennemført en skovtypebevarende drift og pleje på 15 ha samt urørt skov på 8 ha.

Ud over indsatserne angivet i ovenstående tabel er der som en del af LIFE 70 gennemført indsatser med fokus på forbedring af tilstanden for avneknippemose og rigkær og øgning af arealet med naturtyperne ved Ristinge Mose, Piledybet, Fakkemose, Lundemose og moser ved Gulstav. Der er gennemført rydning af 97 ha ung elle- og askeskov og anden sumpskov med henblik på at genskabe avneknippemose og rigkær. Desuden er der etableret hegn omkring et samlet areal på ca. 54 ha, herunder et større sammenhængende areal på ca. 23 ha ved Fakkemose.

Hydrologien er forbedret ved moser ved Gulstav ved at fjerne en pumpe, hævning af vandstanden ved Piledybet, mens der er gravet to vandhuller ved Fakkemose.

Herudover er der i 2018 påbegyndt EU Better BirdLIFE målrettet levevilkårene for en række truede kystfugle. Der er fokus på at forbedre, genskabe og udvide fuglenes levesteder herunder stenrev og kystfugle lokaliteter, strandenge, nor og kystnære vådområder.

I Sydfynske Øhav drejer det sig om følgende kystfugle, der udgør en del af områdets udpegningsgrundlag (Y–ynglefugl, T–trækfugl): Fjordterne (Y), havterne (Y), splitterne (Y), dværgterne (Y), klyde (Y), plettet rørvagtel (Y), engsnarre (Y), engryle (Y), mosehornugle (Y), edderfugl (T), bjergand (T) og toppet skallesluger (T).

Ved Ristinge Klint og Sydlangeland er der i forbindelse med LIFE-overdrev II desuden foretaget rydning af vedplanteopvækst og forberedt tidligere agerjord til helårsgræsning til gavn for tørt kalksandsoverdrev (6120) og kalkoverdrev (6210). Der er desuden gravet nye vandhuller og oprenset gamle til gavn for klokkefrø og stor vandsalamander.

Desuden er der påbegyndt SemiAquatic LIFE der har fokus på bevaring af paddearter. Projektområdet omfatter bl.a. Korshavn med fokus på forbedring af levestederne for klokkefrø.

Som en del af LIFE Overdrev II har Naturstyrelsen Fyn desuden gennemført følgende indsatser ved Ristinge Klint og på Sydlangeland:

- Ryddet træer og buske på overdrev
- Udlagt agerjord til udvikling mod kalkoverdrev
- Etableret hegn og igangsat afgræsning af del af tørt overdrev samt opgaven agerjord
- Etableret nye vandhuller og oprenset eksisterende til gavn for stor vandsalamander og klokkefrø

Som en del af LIFE projektet for Klokkefrø har Naturstyrelsen Fyn gennemført følgende aktiviteter:

- Hjortø: Etableret ekstensiv afgræsning med robust kvæg, etableret 13 nye vandhuller, oprenset 5 vandhuller og etableret 6 overvintringssteder for klokkefrø. Der findes nu ca. 21 vandhuller til klokkefrø på øen.
- Birkholm: Etableret ekstensiv afgræsning med robust kvæg, etableret 5 nye vandhuller, oprenset 3 vandhuller og etableret 2 overvintringssteder. Der findes nu ca. 16 vandhuller til klokkefrø på øen.
- Ærø: Etableret ekstensiv afgræsning med robust kvæg og etableret 12 overvintringssteder. Der findes nu ca. 45 vandhuller til klokkefrø omkring Voderup og Stokkeby Nor.

Som en del af LIFE BaltCoast, der er afsluttet i 2011, er der gennemført følgende indsats til forbedring af tilstanden på strandenge og af levesteder for engfugle og padder:

- Græsningsaftaler for ca. 200 ha strandenge
- Etablering af 30 vandhuller samt overvintringssteder for padder
- Bekæmpelse af invasive arter

Fugleværnsfonden har udarbejdet plejeplan for fondens arealer ved Gulstav Mose og Tryggelev Nor.

Endelig er der vedtaget en forvaltningsplan for forvaltning af mink, mårhund og vaskebjørn i Danmark. Målet er at reducere skader forvoldt af de tre invasive rovdyr primært på populationer af kolonirugende og jordrugende fuglearter og sekundært på mindre pattedyr. Indsatsområderne ligger primært indenfor Natura 2000-områderne.

6.1 Indsatser på marine arealer

I forhold til eventuelle indsatser fastsat i første planperiode (2010-2015) om at sikre beskyttelse af boblerev og rev, er disse generelt kun delvis gennemført i første planperiode. Eventuelle indsatser med nødvendig fiskeriregulering, som skal sikre beskyttelse af rev og boblerev er videreført i anden planperiode (2016-2021).

Rev er pr. 1/1-2018 beskyttet mod fiskeri med bundslæbende redskaber ved bekendtgørelse om særlig fiskeriregulering i marine Natura 2000-områder for beskyttelse af revstrukturer. Området er beliggende indenfor 3 sømil-grænsen og dermed omfattet af bekendtgørelse om trawl- og vodfiskeri, som begrænser fiskeri med trawl og vod. Bekendtgørelsen er opdateret i 2019.

6.2 Indsatser i vandplaner

Med vandområdeplanerne og de tilhørende indsatsprogrammer gennemføres indsatser til opfyldelse af vandplanlægningens mål om god økologisk tilstand i vandløb, søer og kystvande. Disse indsatser bidrager tillige til at opfylde bevaringsmålsætningerne for akvatiske arter og naturtyper i overensstemmelse med de bevaringsmålsætninger, der fremgår af Natura 2000-planen for området. Vandområdeplanerne for 2015-2021 og de tilhørende bekendtgørelser med miljømål og indsatsprogrammer findes på Miljøstyrelsens hjemmeside. De konkrete indsatser, der skal gennemføres i planperioden 2015-2021, er sammenfattet i vandområdeplanernes kapitel 6.

Vandområdeplanernes indsatser omfatter både forebyggelse af yderligere forringelser, fx ved regulering af lokale kilder til forurening og genopretning af god tilstand, fx ved genslyngning af vandløb og fjernelse af spærringer. Kommunerne har ansvaret for gennemførelse af den del af indsatsen, som omfatter spildevandsudledninger og de fysiske forhold i vandløb og søer, herunder restaurering. Kommunerne skal koordinere indsatsen i de kommunale Natura 2000-handleplaner og Natura 2000-skovhandleplaner med indsatsen for vådområder og andre naturtyper, der med hensyn til deres vandbehov er direkte afhængige af vandøkosystemer og omfattet af vandområdeplanerne.

7. Litteratur

7.1 Anvendte EU-direktiver, love og bekendtgørelser

Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter med senere ændringer (**Habitatdirektivet**).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1992:206:0007:0050:DA:PDF>

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. november 2009 om beskyttelse af vilde fugle med senere ændring (**Fuglebeskyttelsesdirektivet**).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:020:0007:0025:DA:PDF>

Bekendtgørelse nr. 119 af 26. januar 2017 af lov om miljømål m.v. for internationale naturbeskyttelsesområder (**Miljømålsloven**).

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=186416>

Bekendtgørelse nr. 653 af 19. maj 2020 om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder (**målbekendtgørelsen**).

<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2020/653>

Bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter (**habitatbekendtgørelsen**).

<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2018/1595>

Bekendtgørelse nr. 1389 af 3. december 2017 om særlig fiskeriregulering i marine Natura 2000 områder for beskyttelse af revstrukturer (**Natura 2000-bekendtgørelsen**).

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=195198>

Bekendtgørelse nr. 1355 af 27. november 2018 om anvendelse af akustiske alarmer (pingere) i visse garnfiskerier (**pingerbekendtgørelsen**).

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=205353>

7.2 Anvendt faglitteratur

Naturtyper

Fredshavn, J.R., Nygaard, B., Ejrnæs, R., Damgaard, C., Therkildsen, O.R., Elmeros, M., Wind, P., Johansson, L.S., Alnøe, A.B., Dahl, K., Nielsen, E.H., Pedersen, H.B., Sveegaard, S., Galatius, A. & Teilmann, J. (2019). Bevaringsstatus for naturtyper og arter – 2019. Habitatdirektivets Artikel 17-rapportering. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 52 s. Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 340.

Fredshavn, J.R. (2012). Tilstandsvurdering af habitatnaturtyper 2010-11. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 32 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 39

Fredshavn, J.R. & Nygaard, B. (2014). Tilstandsvurdering af ni habitatnaturtyper. Strandvolde, klinger, strandenge og kystklitter. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 28 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 113.

Hansen, J.W. (red.) 2018: Marine områder (2016). NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 140 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 253.

Hansen J.W. & Høgslund S. (red.) 2019. Marine områder (2018). NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 156 s. - Videnskabelig rapport fra DCE nr. 355.

Johansson, L.S., Søndergaard, M., Landkildehus, F., Kjeldgaard, A., Sortkjær, L. & Windolf, J. (2018). Søer 2016. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 84 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 259.

Rasmussen, J.J., Andersen, D.K. & Alnøe, A.B. (2018). Vandløb 2016. Økologisk tilstand, miljøfremmede stoffer og tungmetaller samt naturtyper og arter. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 64 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 260.

Nygaard B., Damgaard C., Nielsen K.E., Bladt J., Ejrnæs R. (2019). Terrestriske Naturtyper 2004-2016. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. www.novana.au.dk.

Hansen J.W. & Høgslund S. (red.) (2019). Marine områder 2018. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE Nationalt Center for Miljø og Energi, 156 s. - Videnskabelig rapport fra DCE nr. 355.

Arter

Eigaard OR, Bastardie F, Breen M, Dinesen GE, Hintzen NT, Laffargue P et al. (2016). Estimating seabed pressure from demersal trawls, seines, and dredges based on gear design and dimensions. ICES J Mar Sci., 73(Suppl. 1), 27-43.

Eigaard, O.R., Bastardie, F., Hintzen, N.T., Buhl-Mortensen, L., Buhl-Mortensen P., Catarino, R. et al. (2017). The footprint of bottom trawling in European waters: Distribution, intensity, and seabed integrity. ICES J Mar Sci., 74(3): 847–865.

Fredshavn, J.R., & Søgaard, B. (2014). Levestedsvurdering for to paddearter. Stor vandsalamander og klokkefrø. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 26 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 88.

Fredshavn, J. & Søgaard, B. (2014). Levestedsvurdering for eremit *Osmoderma eremita*. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 18 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 89.

Miljø- og Fødevareministeriet, Miljøstyrelsen (2019). Kortlægning af Natura 2000-områder. Marin habitatkortlægning i Skagerrak og Nordsøen 2017-2019.

Sveegaard, S., Nabe-Nielsen, J. & Teilmann, J. (2018). Marsvins udbredelse og status for de marine habitatområder i danske farvande. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 36 s. - Videnskabelig rapport nr. 284.

Søgaard, B., Wind, P., Sveegaard, S., Galatius, A., Teilmann, J. Therkildsen, O.R., Mikkelsen, P. & Bladt, J. (2018). Arter 2016. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 40 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 262.

Søgaard, B., Wind, P., Bladt, J.S., Mikkelsen, P., Therkildsen, O.R., Wiberg-Larsen, P., Johansson, L.S., Galatius, A., Sveegaard, S. & Teilmann J. (2016). Arter 2015. NOVANA. Aarhus Universitet,

DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 126 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 209.

Fugle

Clausen, P., Petersen, I.K., Bregnballe, T. & Nielsen, R.D. (2019). Trækfuglebestande i de danske fuglebeskyttelsesområder, 2004 til 2017. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 308 s. - Teknisk rapport nr. 148.

Fredshavn, J.R., Pihl, S., Bregnballe, T. & Søgaard, B. (2014). Tilstandsvurdering af levesteder for ynglefugle. 16 Natura 2000 udpegningsarter. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 52 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 114.

Holm, T.E., Clausen, P., Nielsen, R.D., Bregnballe, T., Petersen, I.K., Mikkelsen, P. & Bladt, J. (2018). Fugle 2018. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 136 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 261.

Holm, T.E., Clausen, P., Nielsen, R.D., Bregnballe, T., Petersen, I.K., Mikkelsen P., Bladt, J., Kotzerka, J. & Søgaard, B. (2016). Fugle 2015. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 142 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 210.

Petersen, I.K., Nielsen, R.D., Therkildsen, O.R. & Balsby, T.J.S. 2017. Fældende havdykænders antal og fordeling i Sejerøbugten i relation til menneskelige forstyrrelser. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 38 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 239

Therkildsen, O.R., Andersen, S.M., Clausen, P., Bregnballe, T., Laursen, K. & Teilmann, J. (2013). Vurdering af forstyrrelsestrusler i NATURA 2000-områderne. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 174 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 52.

Tekniske anvisninger i NOVANA-programmet

<https://dce.au.dk/udgivelser/tekniske-anvisninger/>

Buttenschøn, R.M. et al. (2006). Tekniske anvisninger for kortlægning og registrering af skovnaturtyper og levesteder for skovlevende arter i Natura 2000 områder. Udarbejdet af Skov & Landskab.

8. Bilag 1

Status for gennemførte indsatser beskrevet i 1. planperiode. Fokus er indsatser gennemført for kommunale midler. Oversigten er hentet fra Natura 2000-handleplanen 2016-2021.

Tablet 2. Projekter finansieret via kommunernes egne midler og kommunalt medfinansierede LIFE-midler samt projekter gennemført af Naturstyrelsen på egne arealer

Indsatser	Handleplan-myndighed				Offentlige lodsejere Naturstyrelsen	Total (andel af indsatsbehov i 1. planperiode)
	Faaborg-Midtfyn Kommune	Ærø Kommune	Langeland Kommune	Svendborg Kommune		
Udvidelse af naturtyper: - Kalkoverdrev - Surt overdrev - Avneknippemose - Rødkær		ca. 5 ha påbegyndt	ca. 1 ha påbegyndt 2 ha gennemført 5 ha påbegyndt	2-3 ha påbegyndt 3 ha påbegyndt	26 ha gennemført 3 ha gennemført 6 ha påbegyndt	26 ha (100 %) 2-3 ha (100 %) ca. 4 ha (100 %) ca. 21 ha (100 %)
Udvidelse af levesteder for arter: - Plettet rørvagtel Engsnorre - Splitterne		ca. 70 ha påbegyndt	ca. 70 ha gennemført ca. 15 ha påbegyndt 1 lokalitet gennemført	ca. 15 ha påbegyndt 1 lokalitet påbegyndt	ca. 100 ha gennemført ca. 30 ha gennemført	ca. 200 ha (100 %) ca. 100 ha (100 %) 2 lokaliteter (100 %)
Sikring af levesteder for klokkefrø: Restaurering af vandhuller Nyetablering af vandhuller Etablering af overvintringssteder		6 5 3 alle gennemført	6 6 2 alle gennemført	6 5 2 alle gennemført	9 10 1 alle gennemført	27 (100 %) 26 (100 %) 8 (100 %)

Der har ikke været planlagt indsatser i Faaborg-Midtfyn Kommune, der kun indgår med knap 10 ha i Natura 2000-området.

Indsatser gennemført af Svendborg, Langeland, Ærø og Faaborg-Midtfyn Kommune samt Naturstyrelsen i N127; Sydfynske Øhav, i perioden 2010-2015.

9. Bilag 2

Status for igangværende eller gennemførte indsatser for skovbevoksede fredskovspligtige arealer.

Skovbevoksede fredskovspligtige arealer følger en 12 års-cyklus og første planperiode for disse løber således frem til 2021. Tabellen viser status for de gennemførte eller igangværende indsatser i perioden 2010-2019 beliggende i kortlagt habitatskov indenfor Natura 2000-området. Der kan være gennemført flere indsatser på det samme areal. Indsatsplanerne for arealerne blev først udgivet i skovhandleplanerne i 2012.

Tabellen er baseret på data fra tilskudsordningerne, Naturstyrelsens opgørelse over deres egne indsatser samt tinglyste indsatser såsom urørt skov. Der kan være usikkerheder i data fra tilskudsordningerne fra 2010-15.

Type af indsats	Areal (ha)
Forbedring af hydrologi*	
Indsatser m.h.p. lysåben natur**	
Skovnaturtypebevarende drift og pleje***	16,0
Urørt skov	6,9

* *Forbedring af hydrologi* dækker over lukning af dræn og grøfter samt ophør med vedligeholdelse af afvanding

** *Indsatser m.h.p. lysåben natur* dækker over græsning, hegning og rydning med henblik på lysåben natur.

*** *Skovnaturtypebevarende drift og pleje* dækker over flere indsatser, heriblandt sikring af naturtyper, træer til naturlig henfald, naturvenlig skovdrift, rydning af uønsket opvækst, problemarter og invasive arter, skovgræsning og foryngelse.

Tabellen viser en arealopgørelse over gennemførte eller igangsatte indsatser til sikring af skovnaturtyperne i de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer inden for Natura2000-området. Der kan være gennemført flere typer indsatser på samme areal.

Resume

Basisanalyse for Sydfynske Øhav. Basisanalysen sammenfatter landsdækkende, kvalitetssikrede data for de arter og naturtyper, som Natura 2000-området er udpeget af hensyn til. Basisanalysen indeholder en kortlægning af naturtyper og levesteder, en vurdering af naturtilstanden og en foreløbig vurdering af negative påvirkninger (trusler) mod en god naturtilstand.

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

www.mst.dk